

Les condicions de vida de la població immigrada a Catalunya

*MARC AJENJO
AMAND BLANES
JORDI BOSCH
SÒNIA PARELLA
ALBERT RECIO
JOSEP SAN MARTIN
ELENA SINTES*

Les condicions de vida de la població immigrada a Catalunya

Fundació Jaume Bofill – Institut d'Estudis Regionals
i Metropolitans de Barcelona

*MARC AJENJO, AMAND BLANES, JORDI BOSCH, SÒNIA PARELLA,
ALBERT RECIO, JOSEP SAN MARTIN I ELENA SINTES*

Les condicions de vida de la població immigrada a Catalunya

Fundació Jaume Bofill – Institut d'Estudis Regionals
i Metropolitans de Barcelona

*MARC AJENJO, AMAND BLANES, JORDI BOSCH,
SÒNIA PARELLA, ALBERT RECIO, JOSEP SAN MARTIN
I ELENA SINTES*

Editorial
Mediterrània

polítiques | 63

La col·lecció *Polítiques* és la principal col·lecció de la Fundació Jaume Bofill. S'hi publiquen aquelles investigacions que han estat encarregades i que es consideren més rellevants pel seu interès social i polític. Les opinions que s'hi expressen corresponen als autors.

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, resta rigorosament prohibida sense l'autorització dels propietaris del *copyright*, i estarà sotmesa a les sancions establertes a la llei.

Primera edició: març de 2008

© Fundació Jaume Bofill, 2008
Provença, 324
08037 Barcelona
fbofill@fbofill.cat
<http://www.fbofill.cat>

© d'aquesta edició: Editorial Mediterrània, S. L.
Guillem Tell, 15, entl. 1a
08006 Barcelona
Tel. 93 218 34 58 – Fax 93 237 22 10
editorial@editorialmediterrania.cat
www.editorialmediterrania.cat

Disseny de la col·lecció: Martí Abril
Disseny de la coberta: Amador Garrell
Fotografia de la coberta: Lluís Salvadó
Maquetació: Jordi Vives

ISBN: 978-84-8334-899-4
DL: B-16.683-2008

Impressió: Romanya Valls, Capellades (Anoia)
Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Índex

PRESENTACIÓ	11
1. LES FORMES FAMILIARS I DE CONVIVÈNCIA DE LA POBLACIÓ IMMIGRADA	17
<i>Marc Ajenjo i Amand Blanes</i>	
Morfologia de les llars i les famílies	19
· Les llars i les relacions de parentiu	19
· Grandària mitjana de la convivència	27
La coresidència i l'homogàmia de país	32
Viure en parella i projecte de futur	38
· Característiques generals de les parelles	38
· El projecte familiar	42
Conclusions	45
2. ELS TRETS LINGÜÍSTICS I EDUCATIUS DE LA POBLACIÓ IMMIGRADA	47
<i>Elena Sintes</i>	
Els trets lingüístics	50
· La identitat lingüística	50
· Els usos lingüístics familiars i a la llar	52
· Transmissió lingüística intergeneracional	53
· El coneixement lingüístic	55
El nivell d'estudis	61
· El nivell educatiu	62
· L'herència del capital cultural	64
· Els estudis en curs	65
· Relació entre nivell d'estudis i ocupació	66
Conclusions	67
Bibliografia	68
3. LA POBLACIÓ IMMIGRADA EN EL MERCAT LABORAL	69
<i>Sònia Parella i Albert Recio</i>	
Els immigrants i l'activitat laboral	71

Posició en el mercat laboral	74
Condicions de treball	81
Immigració, atur i cerca de feina	86
La inactivitat entre la població immigrada	90
Les estratègies de mobilitat laboral entre la població immigrada	95
Compaginació de la vida laboral amb la vida familiar entre la població immigrada	98

4. INTEGRACIÓ I MOBILITAT RESIDENCIAL DE LA POBLACIÓ IMMIGRADA A CATALUNYA

107

Jordi Bosch

Les característiques dels habitatges de la població immigrada	111
· El règim de tinença de l'habitatge	112
· L'equipament i les instal·lacions dels habitatges	115
· L'ocupació i l'amuntegament	118
L'accessibilitat econòmica de les persones immigrades en el mercat de l'habitatge	121
· Ingressos	121
· Cost de l'habitatge	123
· Esforç econòmic	127
La mobilitat residencial en el projecte migratori	129
Conclusions	133
Bibliografia	135

5. PRÀCTIQUES CULTURALS I DE LLEURE DE LA POBLACIÓ IMMIGRADA

137

Elena Sintès

El temps de lleure	140
· Les hores de descans	140
· La percepció del temps lliure	141
Les pràctiques culturals i de lleure	143
· Les formes de lleure	143
· Les pràctiques culturals i l'ús dels equipaments	148
· Les noves tecnologies	155

La pràctica esportiva	158
Les vacances	159
Conclusions	162
Bibliografia	162
6. CAPITAL SOCIAL, EXPECTATIVES I IDEOLOGIA DE LA POBLACIÓ IMMIGRADA	163
<i>Josep San Martin</i>	
Capital social	165
· Xarxa informal	166
· Teixit associatiu	173
Expectatives	179
· Valoracions personals i socials	179
· Previsió i expectatives	181
Ideologia	187
Conclusions	192
Bibliografia	193

Presentació

Des de mitjan anys noranta els treballs acadèmics sobre la immigració estrangera a Catalunya han estat diversos. Les aproximacions s'han fet normalment a partir d'anàlisis demogràfiques; d'informes de l'activitat legislativa, normativa i jurisprudencial; de dades procedents de registres estadístics relacionats amb l'economia i el mercat de treball; i, sobretot, a partir de mirades i observacions parcials més qualitatives de col·lectius determinats o bé d'àmbits específics com l'educació, l'habitatge o la salut, per citar-ne només alguns dels més habituals.

Un dels grans buits que hem hagut de patir en els estudis sobre la immigració a Catalunya ha estat el de les recerques que des d'una visió sociològica global aborden les condicions de vida dels immigrants, a l'estil dels estudis de condicions de vida que tradicionalment s'han aplicat i se segueixen aplicant en l'anàlisi de la societat catalana.

Aquest llibre que teniu a les mans aporta per primera vegada aquesta mirada sobre la població immigrada que viu a Catalunya. Això ha estat possible, en primer lloc, gràcies a l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya (2006) que impulsa l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona; en segon lloc, gràcies a l'acord entre aquest Institut i la Fundació Jaume Bofill per realitzar les diverses anàlisis que es recullen en aquest llibre a partir de les dades de l'enquesta; i, finalment,

com no podia ser d'altra manera, gràcies a la capacitat i la bona manera de fer dels autors que han sabut recollir en poques pàgines una informació complexa i densa, com la que es desprèn de qualsevol enquesta de condicions de vida, tot presentant-la de manera entenedora per a qualsevol lector.

Cal posar de relleu que aquest treball és una primera aproximació, conscientment limitada, i que necessàriament haurà de tenir continuïtat en informes posteriors. És una primera anàlisi volgudament centrada en les condicions de vida i els hàbits de la població immigrada *per se* com a realitat viscuda per una part cada cop més significativa dels catalans. Un treball que obre la possibilitat d'avançar en l'estudi d'aquestes característiques des d'altres perspectives, per exemple, la comparació amb les condicions de vida de la població autòctona. L'absència d'aquesta dimensió comparativa no anul·la en cap cas la validesa ni l'interès dels resultats que presentem, però és evident que no mostren el potencial analític que s'amaga darrere les dades que ofereix l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya (2006). La publicació no inclou les anàlisis sobre ingressos i grups socials de la població immigrada degut a la complexitat d'aquestes anàlisis i al curt espai de temps en què s'ha dut a terme l'obra. Aquestes qüestions, juntament amb anàlisis de major complexitat i profunditat, es recolliran en properes recerques.

La lectura dels diversos articles ens permet aventurar amb una certa consistència algunes consideracions globals sobre la realitat de la immigració estrangera en el context català. La primera i més important és el convenciment, d'acord amb els resultats que ens ofereix l'enquesta, que el procés d'integració dels immigrants, malgrat no ser fàcil ni exempt d'entrebancs socials, culturals i polítics, està resultant prou satisfactori als ulls dels seus protagonistes. Com a mínim, això sembla desprendre's de la satisfacció general expressada quan se'ls demana valorar la seva vida personal i les expectatives sobre el futur. Així, la majoria assenyalava com a projecte de futur mantenir l'estatus assolit, opció que creix entre aquells que fa més temps que són al país; aquest és probablement un bon indicador d'una acomodació percebuda com a prou satisfactòria. De la mateixa manera podem interpretar el fet que el projecte personal de retornar al país d'origen decreixi amb el pas del temps que fa que van arribar a Catalunya (aquest s'esfuma del 10%, al 5% i després al 2% segons faci cinc, deu o més de deu anys de

la seva arribada). De fet, el temps d'estada és un factor crucial per comprendre els canvis en les condicions de vida dels immigrants; així, és al darrere de la modificació en el règim de tinença de l'habitatge cap a la propietat o, en un àmbit molt diferent, en l'increment de la participació associativa. És obvi que el factor temps d'arribada es correlaciona positivament també amb el tipus de permís de residència (o fins i tot l'accés a la nacionalitat) i que aquest dóna —més enllà del factor temps— una estabilitat psicosocial molt gran a l'immigrant.

Ara bé, si aquesta podria ser la primera consideració de caire positiu, una segona ha de posar de manifest l'existència d'unes condicions de vida dels immigrants més dures i, fins on sabem, més precàries que les de la resta de la població. La major precarietat en les condicions de vida de la població immigrada es constata en l'elevat percentatge de població ocupada que no disposa d'un contracte laboral (és l'evidència de l'economia informal o submergida) o en el percentatge més elevat, en comparació amb la població autòctona, de situacions d'amuntegament en l'habitatge —entès com el nombre de persones que viuen en menys de 15 m²— o en la seva menor qualitat.

Cal assumir que algunes d'aquestes condicions guarden relació amb la seva ubicació en l'estructura social, fortament condicionada per les circumstàncies socials, econòmiques i jurídiques que acompanyen la major part de processos migratoris. A tall d'exemple, prop d'un terç de la població immigrada, d'acord amb la mostra analitzada, sembla haver perdut estatus en comparació amb la categoria professional que tenien els seus pares en els països d'origen. No podem oblidar que l'emigració comporta el trencament de bona part de les xarxes i reconeixements socials i laborals assolits en el país d'origen, i que la immigració obliga a construir-les de nou. El retrocés, però, no és l'única tendència de mobilitat social. De fet, poc més d'un 20% de la població estrangera afirma que en els últims anys ha promocionat socialment. En aquest punt, com en anteriors, la realitat és aparentment contradictòria, però lluny de poder-se qualificar així, seria més encertat constatar la diversitat de situacions al darrere d'aquestes anàlisis socials. Això ens hauria de servir, entre altres qüestions, per evitar caure en simplificacions a l'hora d'abordar les condicions de vida de la població immigrada. Lloc d'origen, situació administrativa i temps d'estada a Catalunya semblen ser el rerefons de la diversitat de circumstàncies socials.

Finalment, la tercera consideració ha de posar sobre la taula que del poc que sabem sobre els usos lingüístics dels immigrants i l'impacte que tenen sobre l'equilibri socio-lingüístic entre el català i el castellà, se n'extreu que la immigració introdueix una nova dinàmica en aquest equilibri inestable, ja que un 55% de les llars immigrades té com a llengua habitual el castellà davant del només 6% que té la llengua catalana. Com molt encertadament es recull en el capítol corresponent, el temps d'estada a Catalunya fa millorar la comprensió i la capacitat d'usar més el castellà que el català. El català apareix clarament com a llengua secundària, situació que reclamaria una atenció més intensa en el disseny de les polítiques lingüístiques per a la normalització del català.

En resum, gràcies als estudis que es presenten en aquest llibre sabem més coses i més interessants sobre la població estrangera. Les conclusions que se'n poden desprendre no són en absolut ni negatives ni pessimistes. Sabem d'unes més grans dificultats socials, però també d'unes evolucions que generen un optimisme moderat en la perspectiva del manteniment de la cohesió social.

Jordi Sánchez
Director de la Fundació Jaume Bofill

Carme Miralles
Directora de l'Institut d'Estudis
Regionals i Metropolitans de Barcelona

Barcelona, 25 de març de 2008

1 Les formes familiars i de convivència de la població immigrada

Marc Ajenjo i Cosp
Amand Blanes Llorens

RESUM

En aquest capítol s'analitzen les estructures familiars i de convivència de la població nascuda fora d'Espanya a partir de tres temes de caràcter molt general. En primer lloc, i tenint en compte les característiques i els trets diferenciadors que presenta la tipologia de les llars i les famílies on resideixen, es descriu com conviu aquesta població. A continuació, s'estudia amb qui conviu, analitzant l'estructura demogràfica de la residència, l'edat i el sexe dels que viuen amb ells i el grau d'homogàmia amb relació al lloc d'origen. Finalment, l'últim apartat versa sobre les característiques de les parelles i el seu projecte familiar centrant-se en aspectes com ara el reagrupament familiar o la descendència. A causa de l'heterogeneïtat demogràfica, cultural, social i econòmica d'aquest col·lectiu s'han considerat diferents agregats en funció de l'àrea geogràfica de naixement,¹ i se n'han introduït, en alguns casos, altres variables discriminants com ara la situació legal de residència a Catalunya o l'any d'arribada.

1. Amb relació als agregats geogràfics cal fer un seguit de consideracions, en tant que no sempre s'ha emprat el mateix criteri de selecció: *a)* en tots els casos, per a la Unió Europea s'ha distingit entre els nascuts als països de l'antiga UE-15 i els oriünds dels dotze nous estats membres; *b)* en alguns casos, el col·lectiu de nascuts a l'Àfrica s'ha tractat de manera agregada, ja que en moltes de les característiques hi ha una similitud elevada entre magribins i subsaharians, de manera que només s'han considerat per separat quan s'hi observaven diferències significatives; *c)* a causa de l'escàs nombre de casos a la mostra, els nascuts a l'Amèrica del Nord no s'han tractat mai específicament, encara que estan inclosos a les taules generals dels nascuts fora d'Espanya, i *d)* per a algunes variables i creuaments, s'ha emprat una gran distinció entre els nascuts a la UE-15 o a l'Amèrica del Nord i la resta de països.

MORFOLOGIA DE LES LLARS I LES FAMÍLIES

Les llars i les relacions de parentiu

Per analitzar com són les llars de la població nascuda a l'estranger s'ha treballat amb dues tipologies de llars que han esdevingut clàssiques. Per definir-les distingim un seguit de tipus de llars. En primer lloc, les llars no familiars, o bé constituïdes per una única persona (unipersonals), o bé formades per diverses persones que no arriben a constituir un nucli familiar, mantinguin relacions de parentiu entre elles o no. Un segon grup es correspon amb les llars familiars, dins de les quals es pot diferenciar entre les nuclears —un únic nucli familiar sense més persones—, i les complexes —un nucli familiar amb altres persones— i les de dos nuclis o més. El nucli familiar es defineix en funció d'una relació de parella o de filiació i, per tant, inclou les parelles sense fills, les parelles amb fills i les monoparentals de pare o mare. A partir d'aquestes relacions, i en funció de l'objecte d'anàlisi, les dues tipologies que s'han emprat són:

- A. Llars no familiars (unipersonals o pluripersonals), llars nuclears (simples o monoparentals) i llars complexes (nuclears extenses o plurinuclears).
- B. Llars no familiars (unipersonals o pluripersonals), llars formades per un nucli, hi hagi altres persones alienes al nucli o no —parella, parella amb fills, monoparentals— i llars de més d'un nucli (plurinuclears).

A la taula 1 es presenta la distribució relativa d'aquesta segona tipologia en funció de l'àrea geogràfica d'origen i es compara amb la distribució del conjunt de la població que resideix a Catalunya. Les diferències principals en les tipologies de les llars són:

Taula 1.

Tipologia de les llars segons el lloc de naixement

	Llars no familiars		Llars amb un nucli (amb o sense altres persones)			Llars de dos o més nuclis	Total
	Uni- personal	Pluri- personal	Parella sense fills	Parella amb fills	Mono- parental		
UE-15	8,7%	3,6%	28,8%	54,4%	2,2%	2,4%	100%
Nous països UE	1,7%	5,7%	26,5%	52,4%	0,0%	13,7%	100%
Resta d'Europa	2,3%	8,7%	30,8%	53,0%	0,0%	5,2%	100%
Àfrica	4,4%	11,5%	10,7%	70,7%	0,7%	1,9%	100%
Amèrica Central i del Sud	2,6%	8,7%	22,4%	51,6%	8,5%	6,2%	100%
Àsia-Oceania	3,8%	11,4%	21,8%	54,2%	5,4%	3,4%	100%
Total nascuts a l'estranger	3,8%	9,0%	20,3%	57,9%	4,4%	4,7%	100%
Total Catalunya	7,6%	3,5%	24,9%	55,2%	6,7%	2,1%	100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Llars unipersonals

Entre els nascuts a l'estranger, la residència en llars unipersonals és la meitat que entre el conjunt de població resident a Catalunya. Els efectes associats a les estructures desiguals per edats expliquen una part important d'aquesta diferència, ja que si bé algunes d'aquestes llars responen a l'emancipació de joves i a l'efecte transitori o definitiu dels processos de separació i de divorci, la major part està formada per gent gran, bàsicament per dones que han enviudat. Així ho mostraven les dades del Cens del 2001: el 45% de les persones que vivien soles a Catalunya tenien 65 anys o més, i d'aquestes, tres de cada quatre eren vídues. I aquesta és una diferència molt important entre el conjunt d'habitants de Catalunya i els nascuts a l'estranger: en-

tre els primers el segment de gent gran arriba fins al 20,6%, mentre que els segons només representen un 3,7%.²

Entre els diferents col·lectius només en el dels nascuts a la UE-15 el pes de les llars unipersonals supera el del conjunt de la població catalana, mentre que per a la resta de procedències és sensiblement inferior, sobretot entre els oriünds d'altres indrets d'Europa i de l'Amèrica Central i del Sud. Si bé els nascuts a la UE-15 són, dels nascuts fora d'Espanya, el col·lectiu més envellit, la major incidència de les llars unipersonals no es pot explicar només en termes de l'estructura per edats, ja que a igualtat d'edat es continua donant un nombre més gran d'aquestes llars que a la resta de col·lectius. A tall d'exemple, entre la població de 25 a 44 anys les llars unipersonals representen el 7,5% dels nascuts a la UE-15 i només el 2,5% dels nascuts al continent africà. En aquest sentit, la situació socioeconòmica dels individus explica la major part de les diferències, en tant que els de la UE-15 són els que disposen d'un estatus més elevat que els permet residir en una llar unipersonal.

Aquest tipus de llar està constituït bàsicament per població que ja fa uns anys que viu a Catalunya, ja que dos de cada tres individus que viuen sols van arribar-hi abans de l'any 2000 i la resta, pràcticament un de cada tres, ho va fer en el període 2000-2003. Aquesta diferència temporal, en un context de fort increment dels fluxos migratoris, pot respondre a dos factors: en primer lloc, al fet que la constitució d'una llar unipersonal requereix una certa estabilitat, i això és difícil els primers anys d'arribada; i, en segon lloc, a un canvi en la composició interna de la naturalesa de la immigració amb un increment del pes relatiu d'origens, com ara el sud-americà,³ en els quals la propensió a viure sol és menor.

Una altra característica pròpia de les llars unipersonals i que, a més, presenta una diferència important en funció del col·lectiu és el sexe de la persona: mentre que els

2. Aquests percentatges es corresponen amb dades de l'enquesta i, per tant, no estan calculats sobre la població total, sinó sobre els majors de 15 anys.

3. Els nascuts en països de l'Amèrica Central i del Sud representen el 31% del contingent de nascuts a l'estranger que van arribar a Catalunya abans de l'any 2000, mentre que el percentatge augmenta fins al 55% si considerem les entrades del període 2000-2003.

nascuts a Espanya i la UE-15 són majoritàriament dones grans, en el conjunt de la resta de col·lectius són majoritàriament homes, al voltant del 75%.

Individus que viuen en llars sense nucli formades per dues persones o més

Aquest tipus de llar mostra la situació contrària a les llars unipersonals, ja que el percentatge dels nascuts fora d'Espanya és més elevat que el conjunt de la població catalana, amb un 9% els primers i un 3,5% els segons. Aquesta diferència, però, no es pot atribuir a qüestions de tipus demogràfic, com ara l'estructura per sexe i edat dels col·lectius, sinó a factors socioeconòmics i de nivell de renda, ja que el comportament més similar al de la població catalana s'observa entre els nascuts en algun país de l'Europa dels quinze. A l'extrem oposat se situen els nascuts a l'Àfrica i a Àsia i Oceania, amb uns valors lleugerament superiors l'11%, ja que es tracta de fluxos d'immigració de persones joves, amb un baix component familiar i més irregular, que en arribar a Catalunya tendeixen a compartir l'habitatge amb altres conciutadans.

Parella sense fills

Aproximadament un 20% dels nascuts a l'estranger viuen en llars formades per una parella sense fills, una xifra lleugerament inferior a la del conjunt de Catalunya, que és del 25%. Habitualment, aquestes llars es donen en dos moments del cicle de vida de les persones: en les edats joves, és a dir, en el període de formació de la parella previ a l'arribada dels fills, i en les edats més avançades, quan els fills s'han emancipat i es queda, novament, la parella sola (niu buit). Així, gran part de la diferència anterior es pot explicar en termes d'edat, o de cicle de vida, ja que l'estructura per edats dels nascuts a l'estranger és molt més jove que la del conjunt de la població, de manera que la presència de parelles en l'etapa de niu buit és menys probable. Un tret que caracteritza aquest tipus de llar en el col·lectiu de nascuts a l'estranger és que dues terceres parts són individus que viuen amb la seva parella sense cap altra persona a la llar, mentre que la tercera part restant comparteix residència amb altres persones, a causa del pes de les xarxes familiars i de veïnatge en els fluxos de migració procedents de l'Amèrica del Sud o de l'Àfrica.

Les xifres anteriors amaguen una alta heterogeneïtat en funció de l'àrea geogràfica de procedència, que configura tres grans grups. En primer lloc, els nascuts a l'Àfrica, que

es caracteritzen per un percentatge menor en aquest tipus de llar, i perquè gairebé la meitat dels individus que conviuen amb la parella ho fan també amb altres persones. En un lloc intermedi se situen els enquestats oriünds de l'Amèrica Central i del Sud i d'Àsia i Oceania, un 20% dels quals viu en aquesta tipologia de llar i, a més, hi té un pes important la convivència amb altres persones, que en el cas dels llatinoamericans representa una de cada tres llars. Finalment, els nascuts en algun país d'Europa presenten un comportament similar amb relació al percentatge relatiu d'aquesta forma de convivència, al voltant del 30% de les llars, però amb una diferenciació interna en funció de si hi conviuen també altres persones, ja que per als nascuts en països de la UE-15 gairebé totes aquestes parelles viuen soles, mentre que per als altres dos agregats continentals en un terç de les llars conviuen altres persones (gràfic 1).

Parella amb fills

La forma de convivència anomenada com a “parella amb fills”, ja sigui amb altres persones o sense, és la més comuna entre els col·lectius d'estrangers, tal com també passa en el conjunt de la població catalana, amb valors propers al 55%. La major diferència en aquesta categoria la protagonitzen els nascuts a l'Àfrica, entre els quals la tendència a viure en aquest tipus de llars és força més elevada, en tant que representa aproximadament el 70%. Un tret comú en tots els col·lectius no europeus és la presència d'un nombre important d'individus que conviuen en llars formades per una parella, els seus fills i altres persones. Així, mentre que en els nascuts a la UE-15 el percentatge és del 8%, entre els africans se situa en el 18%, i en els sud-americans arriba a un 21%.

Persones que viuen en llars monoparentals

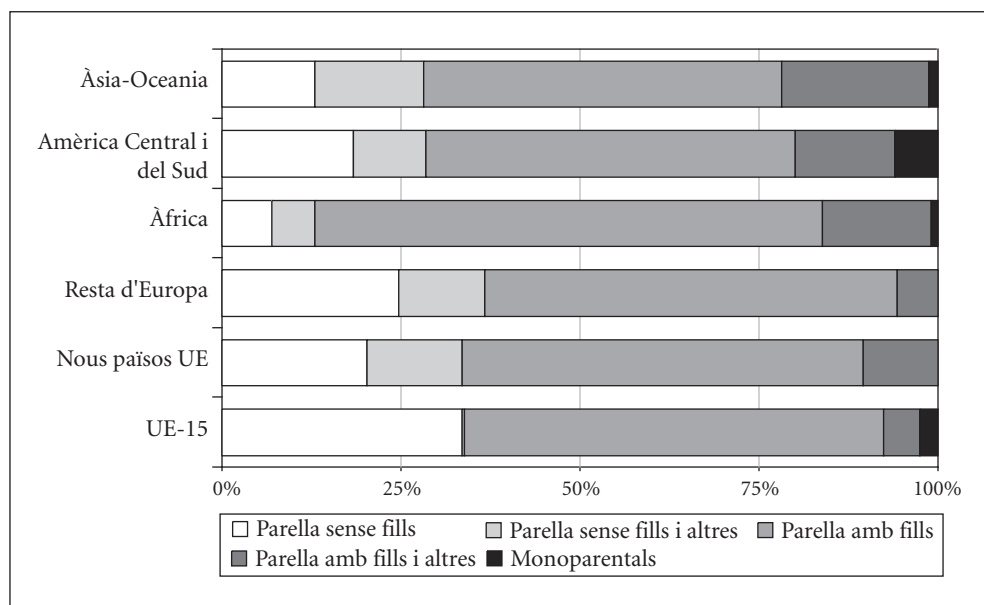
En el conjunt de la població catalana, aquestes llars estan formades en la seva majoria per dones grans que han enviudat i que viuen amb un fill o una filla solters, encara que en els darrers anys han augmentat les constituïdes com a conseqüència de processos de ruptura de parelles per separacions i divorcis. El fet que l'estructura per edats dels nascuts a l'estranger sigui més jove provoca que aquesta forma de convivència tingui una incidència menor (un 4,4%) que en la població catalana (un 6,7%). L'excepció la constitueixen els oriünds dels països llatinoamericans, amb gairebé un 9%, atès que es tracta del grup amb un grau de feminització major, amb un 56% de dones.

Persones que viuen en llars plurinuclears

La incidència d'aquest tipus de llar és dos punts percentuals més elevada entre els nascuts a l'estranger que en la població catalana: un 4,7% i un 2,1%, respectivament. En aquesta tipologia, és entre els nascuts als nous països de la Unió Europea on es localitza el major percentatge, amb un valor que supera el 10%.

Gràfic 1.

Distribució relativa de les llars uninuclears segons el tipus i la presència d'altres persones

Nota: Per a les llars monoparentals no s'ha fet la divisió en funció de la presència o no d'altres persones, ja que els resultats no són significatius a causa de l'escàs nombre de casos.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Un dels trets diferenciadors en les formes de convivència dels nascuts a l'estranger, que a més presenta una alta heterogeneïtat entre col·lectius, és el pes de les llars complexes: és a dir, la presència d'altres persones en un nucli familiar estricte, que poden

ser parents o no, o l'existència de més d'un nucli familiar a la llar (taula 2). En aquest sentit, gairebé una quarta part dels nascuts fora d'Espanya resideix en una llar complexa, i s'arriba a uns valors propers a un de cada tres entre els nascuts als nous països membres de la Unió Europea i els originaris d'Àsia i Oceania. Per contra, les llars complexes tenen una representació escassa entre els naturals dels països de la UE-15, amb només un 7%,⁴ en què predomina la convivència constituïda pel nucli familiar biparental o monoparental sense altres persones.

Una variable important per explicar algunes diferències en les formes de convivència és la situació legal de residència, que sovint esdevé més discriminatòria que el lloc de naixement mateix. Així, entre els nascuts a l'estranger que disposen de nacionalitat espanyola la tipologia de les llars és molt similar a la dels nascuts a Espanya, mentre que aquesta és més divergent com més insegura és la situació legal de residència, i en són els casos extrems els que no tenen cap mena de permís de residència (gràfic 2). Aquests darrers viuen fonamentalment en llars sense nucli —sobretot en les pluripersonals—, en llars amb dos nuclis o més, o en llars on, malgrat que hi hagi un nucli, hi ha altres persones; mentre que és molt poc habitual la residència en una llar nuclear simple. L'exemple més clar es troba en les llars formades per un únic nucli format per una parella i els seus fills, que, si bé és la forma de convivència més habitual entre el conjunt dels nascuts a l'estranger, només representa un 14% entre els que no tenen permís de residència. En canvi, en aquest darrer col·lectiu la forma més comuna de convivència és una llar on hi ha una parella sense fills però amb altres persones, amb un 25%. Cal considerar que els “sense papers” presenten una durada mitjana de l'estada a Catalunya menor i que, per tant, també és més difícil que hagin pogut consolidar la seva situació de convivència creant una llar pròpia. D'altra banda, pel que fa a les altres dues situacions de residència, els que disposen de permís permanent o provisional es troben en una posició intermèdia, tot i que és més propera als de nacionalitat espanyola que als que no tenen permisos.

4. Si bé no disposem d'aquesta dada per a Catalunya, segons l'*Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona 2000* el percentatge de llars complexes per al conjunt de la població que residia a la província de Barcelona se situava entorn de l'11%.

Taula 2.

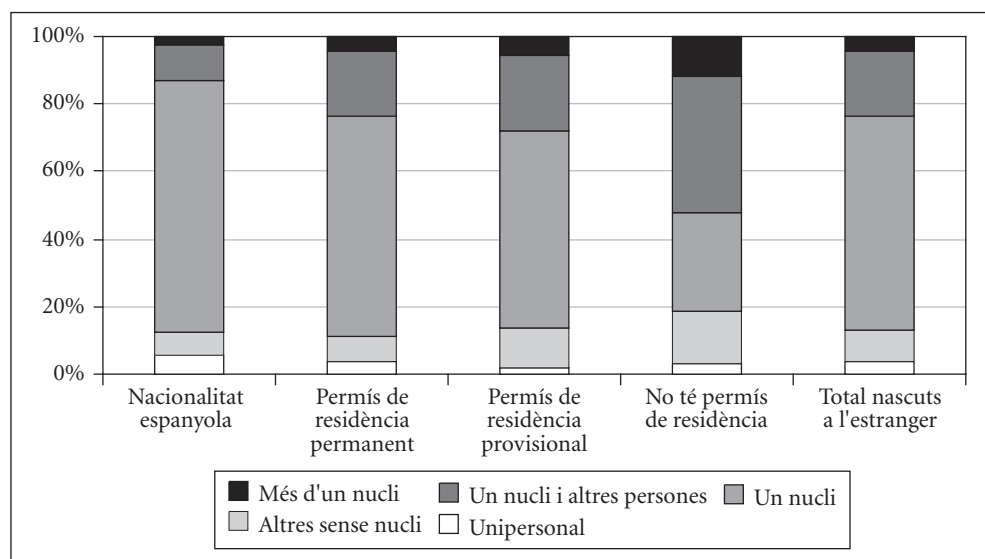
Complexitat de les llars segons el lloc de naixement

	Llars no familiars	Llars familiars	
		Nuclears	Complexes
UE-15	12,3%	80,8%	7,0%
Nous països UE	7,4%	60,1%	32,5%
Resta d'Europa	11,1%	68,9%	20,0%
Àfrica	16,0%	64,5%	19,5%
Amèrica Central i del Sud	11,3%	59,9%	28,8%
Àsia-Oceania	15,2%	49,5%	35,3%
Total nascuts a l'estranger	12,8%	63,5%	23,7%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Gràfic 2.

Complexitat de les llars segons la situació de residència i el lloc de naixement

Nota: S'ha exclòs un 6,7% dels entrevistats, que no van respondre aquesta pregunta o que desconeixen la seva situació legal.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

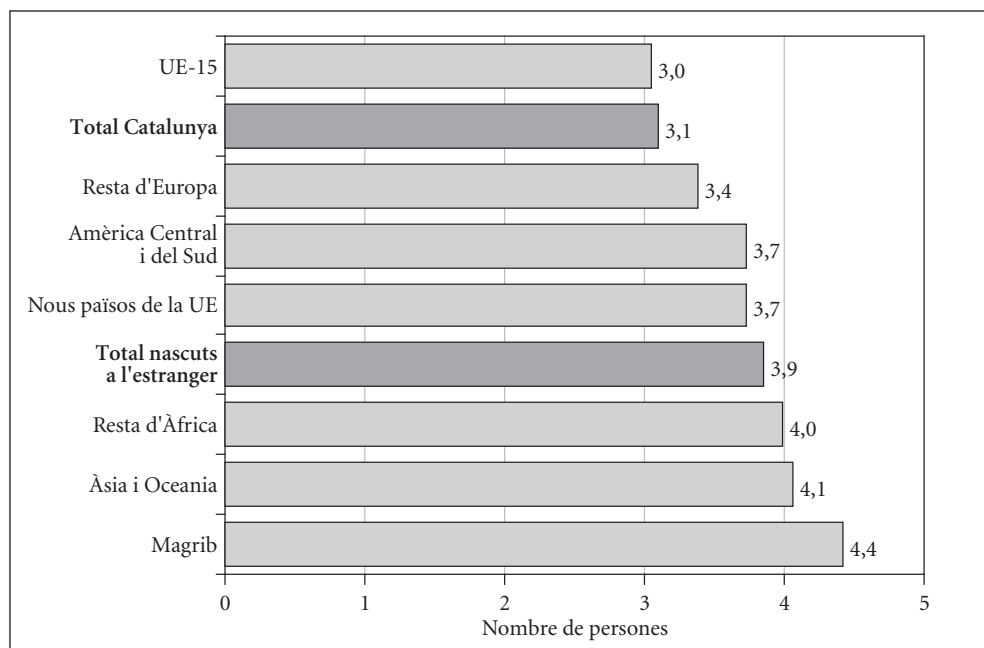
Grandària mitjana de la convivència

A partir de les dades recollides a l'enquesta no es pot calcular un indicador tan popular com la grandària mitjana de la llar, el qual permetria sintetitzar una de les característiques lligades al fenomen de la migració d'alguns col·lectius com és la sobreocupació d'habitatges. Per aquest motiu, s'ha optat per un indicador semblant, que hem anomenat "grandària mitjana de la convivència", i que s'interpreta com el nombre d'individus que, de mitjana, conviuen conjuntament.⁵

La grandària mitjana de la convivència és clarament més elevada entre els nascuts a l'estranger que entre el total de residents a Catalunya, gairebé una persona de diferència: 3,9 i 3,1, respectivament (gràfic 3). Les diferències entre els col·lectius d'estrangers també són força significatives: des de mitjanes similars a les de Catalunya fins a altres que depassen els quatre individus. En concret, la major concentració es dona entre els magribins, amb una mitjana de pràcticament 4,5, seguits dels nascuts a la resta de l'Àfrica i Àsia i Oceania, amb quatre persones; mentre que per als oriünds dels països de la UE-15 se situa en tres persones. Cal fer un esment especial als valors dispersos que s'observen entre els nascuts a la Unió Europea, en funció de si corresponen a l'antiga Europa dels quinze o als dotze estats de nova incorporació. Així, entre els primers la grandària mitjana de la convivència és similar a la dels residents a Catalunya, mentre

5. El motiu pel qual no és possible calcular la grandària mitjana de la llar no és un altre que el tipus de mostreig dut a terme. En fer-se un mostreig sobre individus majors de 15 anys, no és possible resumir les característiques de les llars, sinó només dels individus que hi resideixen.

La diferència entre el concepte de grandària de la llar i el de grandària de la convivència es pot clarificar a partir d'un exemple corresponent a municipis: la grandària mitjana dels municipis (equivalent a grandària de la llar) i la grandària mitjana amb qui conviu la gent en el seu municipi (equivalent a grandària de la convivència). La grandària mitjana del municipi és el nombre total de persones dividit entre el nombre total de municipis, mentre que la mitjana de la convivència és la suma de les convivències dividit pel nombre d'individus. Pensem en un cas extrem: tenim només dos municipis, en un viu només una persona i l'altre té deu habitants. Segons la lògica anterior, la grandària mitjana dels municipis correspondria a $(10 + 1) / 2 = 5,5$. En canvi, per calcular la mitjana de convivència de cada individu, hem de saber primer quin és el total de convivències i dividir-ho pel nombre d'individus. Per a cada individu la convivència coincideix amb la grandària del seu municipi, de manera que tenim un individu amb una convivència d'1, i deu amb una convivència de 10. Així, la mitjana serà $(10 \times 10 + 1) / 11 = 9,18$.

Gràfic 3.**Grandària mitjana de la convivència**

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

que en els segons s'assembla a la del conjunt de nascuts a la resta de països, amb un valor semblant al dels llatinoamericans. Fins i tot els nascuts fora de la Unió Europea presenten una menor concentració convivencial que els dels nous països de la Unió.

El valor de la grandària mitjana de la convivència es mostra força estable en funció d'altres variables com poden ser el sexe, l'edat, la situació de legalitat o l'any d'arribada a Catalunya. Vegem-les a grans trets.

Sexe

Homes i dones conviuen amb un nombre similar de persones, de manera que les úniques diferències observades són les degudes directament al diferent grau de femi-

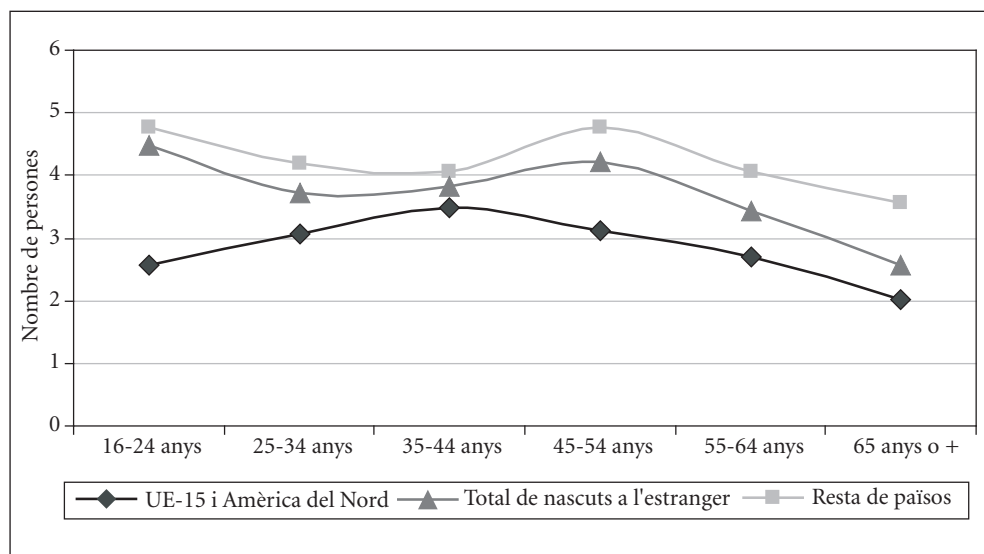
nització dels col·lectius de nascuts a l'estranger. Així, la composició per sexes entre els magribins és clarament masculina, al voltant del 60% d'homes, en contraposició al 44% dels llatinoamericans.

Edat

Per al conjunt de nascuts a l'estranger, la grandària de la convivència té algunes característiques que comparteixen amb el conjunt de la població. Per exemple, en les edats madures la grandària és significativament menor, una conseqüència lògica de l'evolució d'aquest indicador al llarg del cicle de vida de les persones (gràfic 4). Les convivències més nombroses es donen, per tant, fins a l'edat de 54 anys, amb uns valors pròxims a les quatre persones, i és lleugerament més gran entre els més joves, els menors de 25 anys. Si considerem només dos grans agregats geogràfics, els nascuts a la UE-15 o a l'Amèrica del Nord i la resta de països, les diferències majors es localitzen en dues

Gràfic 4.

Grandària mitjana de la convivència segons l'edat i el lloc de naixement

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

etapes del cicle vital. En les edats joves, els primers conviuen amb menys persones, 2,5 individus de mitjana, que el originaris de la resta de països, 4,5 membres de mitjana. El motiu principal és, òbviament, la composició socioeconòmica d'uns i altres i, sobretot, la seva relació amb l'activitat. Així, entre els europeus hi ha un nombre important d'estudiants universitaris que resideixen en pisos amb un o dos estudiants més; mentre que la situació d'activitat entre la resta de joves nascuts a l'estranger sol ser la d'actius, i comparteixen alguns dels trets de convivència dels altres membres de més edat de la seva mateixa procedència. A les edats adultes-madures també s'observa una diferència significativa en la grandària mitjana, al voltant d'1,5 persones, a causa, per un costat, de la menor dimensió dels nuclis familiars dels nascuts a la UE-15 i, per un altre, de la major tendència a viure en llars complexes en els originaris de la resta de països.

Situació de legalitat

L'única diferència significativa es dona en els individus que tenen la nacionalitat espanyola, els quals conviuen amb un nombre menor de persones que la resta, entorn dels 3,5 individus. Si es compara aquest valor amb el del conjunt de la població catalana es conclou que el lloc de naixement incideix de manera similar a la nacionalitat, ja que la grandària mitjana de la convivència dels nascuts a l'estranger de nacionalitat espanyola es troba a mig camí entre el valor observat del conjunt de residents a Catalunya i el del col·lectiu dels que han nascut fora d'Espanya.

Any d'arribada a Catalunya

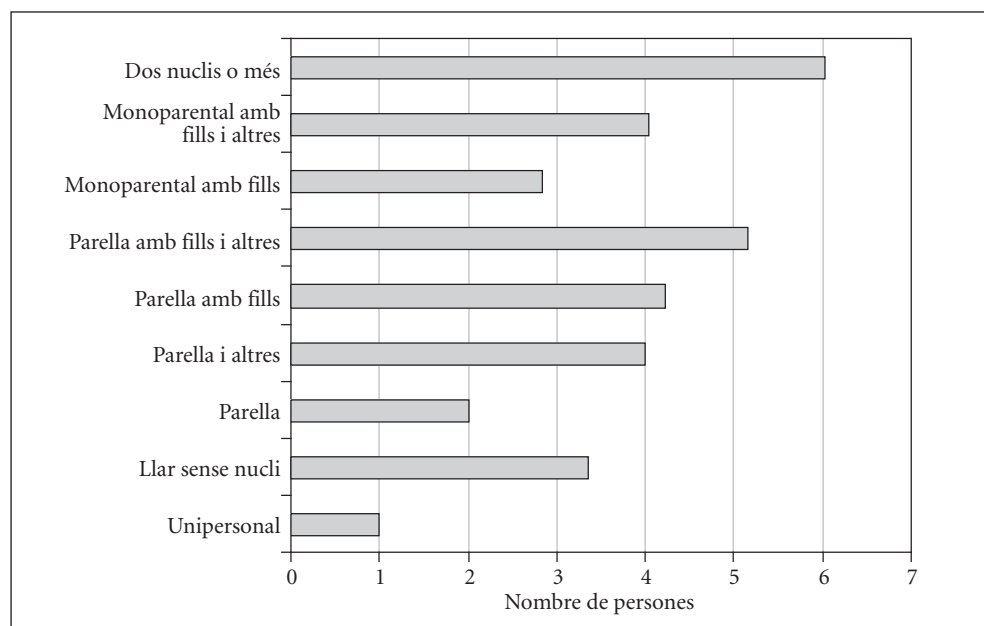
Si bé seria previsible que una estada llarga a Catalunya signifiqués més estabilitat en el sentit d'un comportament més similar al dels autòctons, és a dir, de menor grandària de la convivència, les dades no ho confirmen, ja que el nombre de persones que conviuen en una llar és independent de l'any d'arribada. Per un costat, seria un efecte dels processos de reagrupament familiar, i, per un altre, de l'existència de xarxes migratòries que provocaria que els nouvinguts visquessin amb els que porten més temps de residència a Catalunya.

Una de les variables que òbviament incideix més en la grandària mitjana de la convivència és la tipologia de la llar (gràfic 5). La mitjana de la convivència de les

llars pluripersonals sense nucli és de 3,4 persones, encara que com era d'esperar, les convivències més nombroses es donen en les llars de dos o més nuclis, amb una mitjana de 6 individus, seguides per les d'una parella amb els fills i altres, amb 5,2 persones. No obstant això, l'aspecte més rellevant és comparar les llars que estan formades només per un nucli i aquelles on, juntament amb el nucli familiar, hi viuen altres persones, que poden estar emparentades o no. En aquest sentit, s'observa que les parelles que no tenen fills però que conviuen amb altres ho fan, en terme mitjà, amb dues persones, mentre que si tenen fills aquesta convivència es redueix a només una persona.

Gràfic 5.

Grandària mitjana de la convivència segons el tipus de llar

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

LA CORESIDÈNCIA I L'HOMOGÀMIA DE PAÍS

Amb qui viuen els nascuts fora d'Espanya? L'aproximació a aquesta pregunta s'ha fet des de dos vessants: d'una banda, quina és l'estructura per edat i sexe dels que conviuen amb els estrangers i, de l'altra, quin és el lloc de procedència, és a dir, si en la convivència hi ha barreja entre llocs de naixement o no.

Respecte de l'edat i el sexe, la coresidència dels nascuts fora de l'Estat mostra una clara dependència de l'etapa del cicle de vida de l'entrevistat i del seu rol dintre de la llar: fill/a o pare/mare, fonamentalment (gràfic 6). La immensa majoria dels entrevistats viuen en llars on hi ha algun nucli familiar, característica de gran rellevància a l'hora de definir l'edat i el sexe de la resta de membres de la seva llar. Per un costat, dos de cada tres entrevistats que resideixen en una llar pluripersonal ho fa en una llar formada exclusivament per un nucli familiar. Per un altre, la major part del terç restant, malgrat viure en una llar extensa, cal considerar que aquesta té com a mínim un nucli familiar al voltant del qual s'estructura la residència.

En termes generals, la diferència més important en la coresidència dels nascuts a l'estranger i la que hi ha en el conjunt de la població resident a Catalunya ja ha estat esmentada indirectament: l'absència de gent gran entre els primers. Així, el grup de majors de 65 anys són poc nombrosos entre els entrevistats i tampoc no apareixen coresidint amb altres entrevistats, ja que només un 2,5% dels coresidents es troben en edat de jubilació.

Respecte de la coresidència del col·lectiu més jove, els que tenen entre 16 i 24 anys, es tracta del grup més heterogeni, en el sentit que conviuen amb persones de totes les edats en una proporció més gran que la resta: viuen amb individus de la seva generació —majoritàriament germans—, de la generació anterior —pares o altres parents— i, en alguns casos, d'una posterior —fills. Aquest darrer aspecte els distingeix clarament dels nascuts a Espanya, entre els quals en la franja de 16 a 24 anys la convivència amb fills és residual. I és que, en síntesi, aquesta edat es pot considerar de transició, en el sentit que alguns encara tenen el rol de fills, altres ja han assumit el de parella, i altres, fins i tot, el de pares. Aquesta darrera possibilitat és més habitual entre les dones que

entre els homes, aspecte que es dedueix del desequilibri entre sexes i de la presència diferencial de menors de quinze anys a les llars. Respecte del primer, cal destacar que el 60% dels que coresideixen amb dones de 16 a 24 anys són homes, mentre que entre els homes d'aquestes edats se situa en el 50%. Respecte de la presència de menors de quinze anys, les xifres són també prou clarificadores: un 33% dels que coresideixen amb dones joves tenen de 0 a 14 anys, xifra que només és del 22% entre els homes.

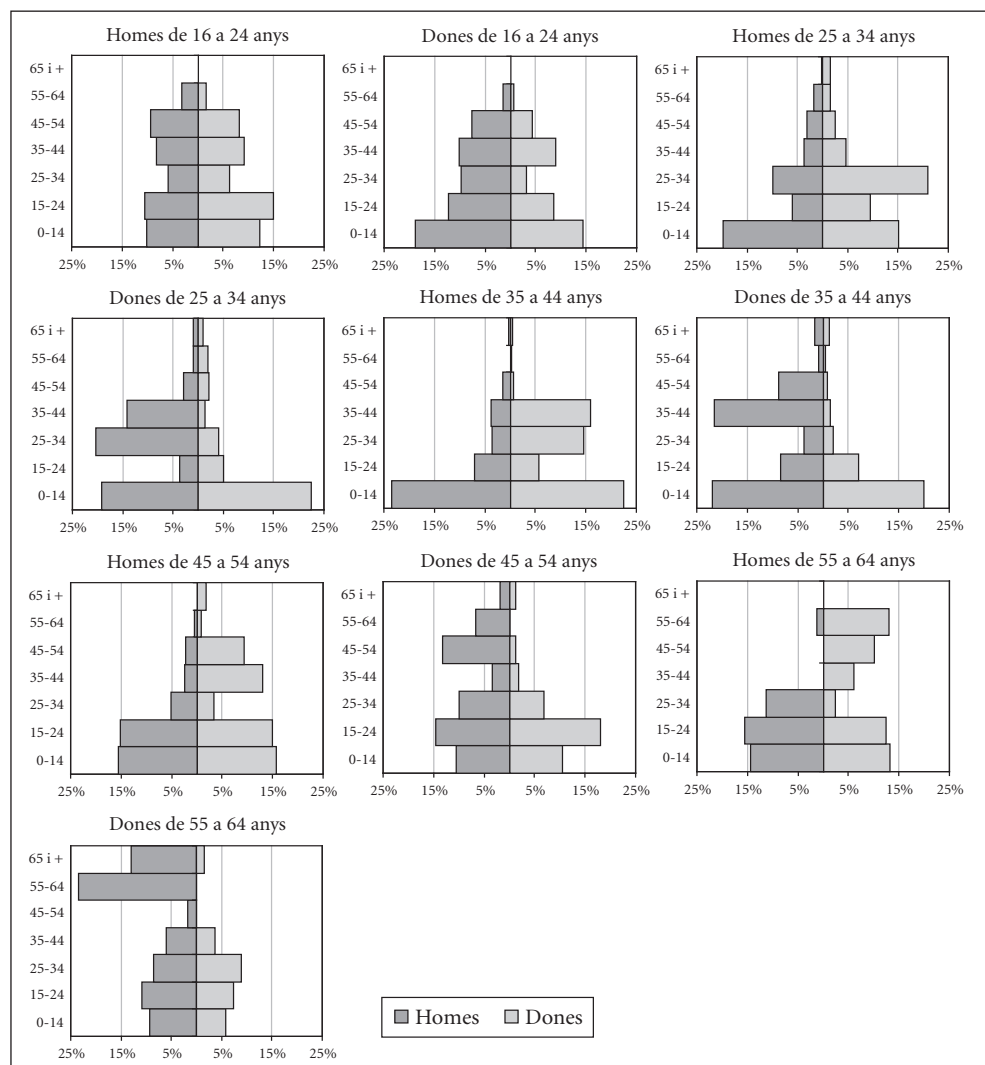
Els entrevistats que tenen entre 25 i 34 anys conviuen majoritàriament amb gent de la seva generació o de posteriors, mentre que és poc nombrosa la presència dels més grans. Als dos sexes predomina clarament el model de parella amb fills, encara que amb alguna diferència entre homes i dones. La més important, i que també té lloc entre la població autòctona, ve donada per la diferència d'edat en les parelles, en conviure homes amb dones de la mateixa edat o una mica més joves. Amb relació a la presència de fills, un 38% dels que conviuen amb adults de 25 a 34 anys nascuts a l'estranger tenen menys de 15 anys. El grup que té entre 35 i 44 anys presenta un model relativament similar, ja que, de les piràmides de coresidència, se'n dedueix una forta presència de llars formades per una parella i els seus fills, ja que els menors de 15 anys són un 44% dels coresidents. La característica que diferencia aquestes edats de les anteriors és la pràctica desaparició de coresidents del mateix sexe i edat de l'entrevistat, fenomen que s'accentua en els grups d'edat posterior. Per exemple, els homes de fins a 35 anys conviuen en un 10% dels casos amb homes d'edat similar, als 35-44 anys els seus contemporanis ja només representen un 3%, i arriba a només un 1% entre els homes de 55 a 64 anys.

Finalment, els dos darrers grups d'edat que s'han analitzat, i que correspondrien als nascuts a l'estranger que tenen entre 45 i 64 anys, el model de coresidència és més difús i relativament heterogeni. En el primer grup decennal, això es deu a la presència de fills encara a la llar, mentre que a mesura que avança l'edat es troben més situacions de coexistència de tres generacions: la dels entrevistats —que són els avis— i les dels seus fills i néts.

Les diferències que es donen en la coresidència dels diferents col·lectius són molt importants ateses les diferències en les seves estructures demogràfiques i de formes de convivència, encara que són difícils d'avaluar a causa de la representativitat de la

Gràfic 6.

Piràmides de coresidència del conjunt de nascuts a l'estranger

Nota: A causa de l'escàs nombre de casos de la mostra s'ha exclòs amb qui conviu els entrevistats de 65 anys i més.

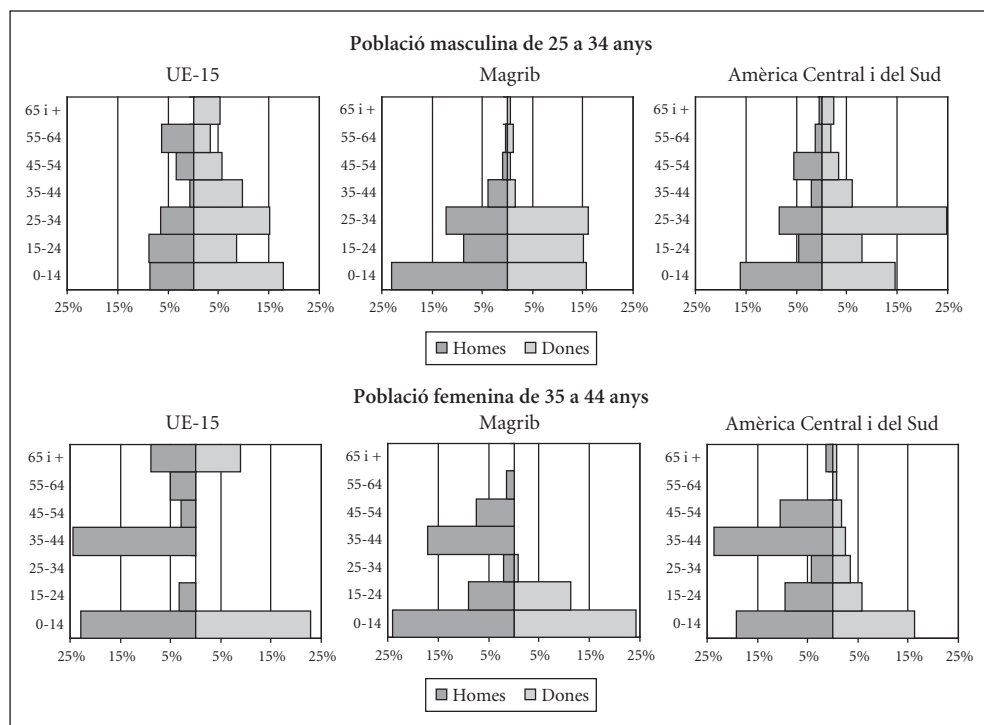
Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

mostra de l'enquesta. Malgrat tot, se n'ha fet una pinzellada per als col·lectius més nombrosos i les franges d'edat més significatives (gràfic 7).

Entre els homes nascuts a l'estranger d'entre 25 i 34 anys, els de la UE-15 tenen un model de coresidència molt heterogeni, amb convivències de totes les generacions i sexes, i amb un nombre reduït en les edats de 0 a 14 a causa d'una fecunditat menor i endarrerida. Els nascuts al Magrib, en canvi, presenten una major coresidència amb menors de 15 anys i una major presència de dones més joves, fruit d'una formació de la parella en edats més joves i d'una major fecunditat. Finalment, entre els homes

Gràfic 7.

Piràmides de coresidència segons el lloc de naixement

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

nascuts a l'Amèrica Central i del Sud s'observa una situació intermèdia amb relació a la coresidència de nens i una major tendència a conviure amb dones de la seva mateixa edat.

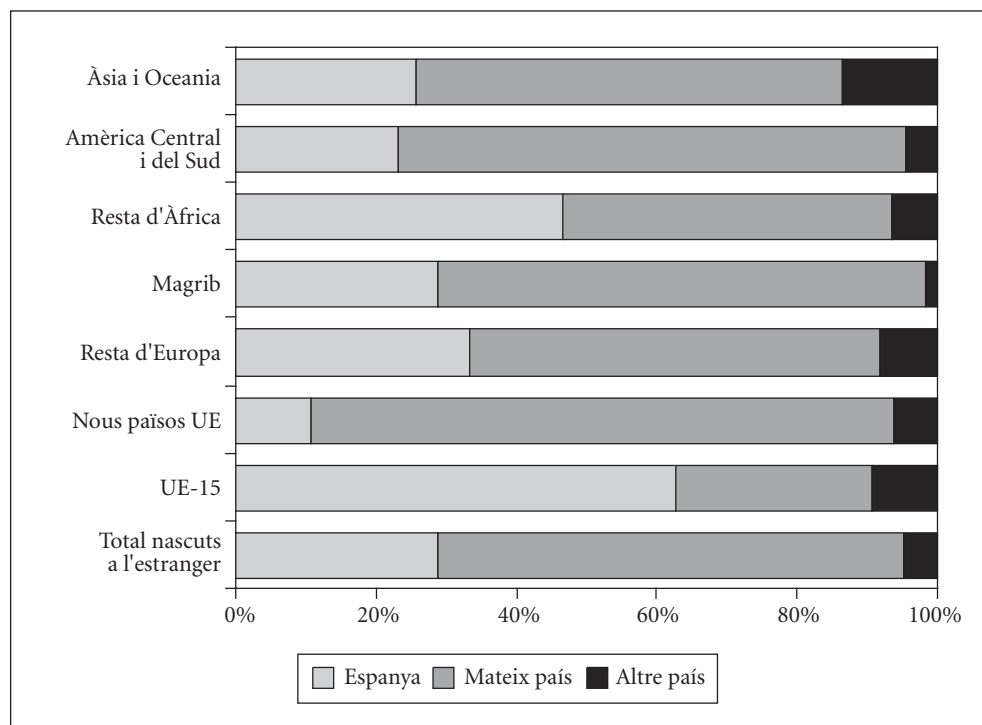
Entre les dones de 35 a 44 anys nascudes als països de la UE-15, a diferència dels altres dos col·lectius, hi ha una relativa presència dels seus pares, cosa que indica que aquestes dones conviuen amb tres generacions: la de la parella, d'edat similar, la dels seus pares, i la dels seus fills. Les dones magribines, en canvi, conviuen amb els seus companys de la mateixa edat, o més grans, i amb els seus fills, alguns dels quals ja estan a l'adolescència. Aquest model és molt similar al de les dones llatinoamericanes, encara que amb una presència menor d'infants.

L'homogàmia de país, és a dir, tots els individus residents a una llar nascuts al mateix país que l'entrevistat, és la forma de convivència més habitual, ja que dos de cada tres entrevistats, ja siguin homes o dones, conviuen exclusivament amb persones que han nascut al seu mateix país. A més, la major part dels que no han nascut al mateix país ho han fet a Espanya, i es tracta molt probablement dels fills dels entrevistats que ja han nascut a Catalunya. Per tant, si en poguéssim descomptar els fills, l'homogàmia seria gairebé l'única forma de convivència, ja que només un 5% dels entrevistats afirma conviure amb individus que no són del seu mateix país o nascuts a Espanya.

Aquestes dades generals amaguen grans diferències en funció del lloc de procedència (gràfic 8). Els nascuts als països de la UE-15 són els que mostren més heterogàmia, en la mesura que més d'un 60% conviu amb algú que ha nascut a Catalunya o a Espanya. El motiu és triple. En primer lloc perquè una part important d'aquest col·lectiu té la nacionalitat espanyola. En segon lloc, per una qüestió d'estatus socioeconòmic, que els facilita la integració amb les persones nascudes a Espanya. I, en darrer lloc, pel temps que porten residint a Catalunya, ja que pràcticament la meitat fa més de vint-i-cinc anys que hi viuen, i això els permet més contacte amb gent nascuda aquí i, sobretot, més probabilitat que els seus fills hagin nascut a Espanya. De fet, si considerem aquestes circumstàncies, possiblement encara caldria esperar més presència de nascuts a Espanya convivint amb originaris d'altres països de la UE-15. La situació contrària es dona amb els nascuts als altres països de la nova

Gràfic 8.

Homogàmia de país segons el lloc de naixement

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Unió Europea, els quals són els que presenten un major grau d'homogàmia, atès, en gran mesura, al fet que és el col·lectiu que ha arribat més recentment. Aquest efecte temporal també explicaria l'alta homogàmia que s'observa en els nascuts a l'Amèrica Central i del Sud, amb un 75% d'homes convivint amb gent del seu país i un 70% de dones en la mateixa situació. Finalment, amb relació al col·lectiu d'africans s'observen diferències internes significatives, sobretot entre els homes, amb un nivell d'homogàmia major entre els nascuts al Magrib en comparació amb els de l'Àfrica subsahariana.

VIURE EN PARELLA I PROJECTE DE FUTUR

En aquest punt veurem algunes característiques dels nascuts a l'estranger amb relació a la seva convivència en parella, així com diferents aspectes relacionats amb el seu projecte familiar, com ara la intenció de reagrupament familiar o el desig de descendència.

Característiques generals de les parelles

La parella és la forma de convivència de set de cada deu entrevistats, i la més comuna és el matrimoni religiós o civil, ja que el 80% dels individus aparellats estan casats (taula 3 i gràfic 9). Per lloc de naixement, qui conviu més en parella són els nascuts als països europeus, a excepció dels homes no nascuts en estats de la Unió Europea, mentre que els percentatges més baixos es localitzen entre la població masculina originària de l'Àfrica, Àsia i Oceania i la resta d'Europa.

D'altra banda, la incidència de la ruptura del vincle de parella associada a la migració es xifra entorn d'un 20%, corresponent als que no viuen en parella però que sí que en tenen al seu país. Aquestes dades cal matisar-les en funció del sexe, ja que s'observa que són les dones les que tenen més tendència a estar aparellades actualment, és a dir, a viure en parella a Catalunya. No obstant això, aquest fet no es tradueix en una major proporció d'homes sense parella, ja que el que succeeix és que una part important dels homes no aparellats a Catalunya, gairebé un de cada tres, tenen la parella al seu país d'origen, una situació que és pràcticament residual entre les dones. Aquest fenomen té una incidència especial en el col·lectiu d'asiàtics i de la resta d'Europa, entre els quals un 18% dels homes manifesten que tenen la parella al país d'origen; també és molt significatiu en el cas dels magribins, amb un 12%. En aquest sentit, les dades de l'enquesta mostren que una part molt important dels individus amb parella al país d'origen tenen intenció, en els cinc anys vinents, o bé de reagrupar la família (un 70%), o bé de fer una migració de retorn (un 15%).

Les parelles de fet representen un 19% del total de les parelles, i no s'hi observen diferències significatives en funció del sexe a causa de l'alta homogàmia de país.

Taula 3.

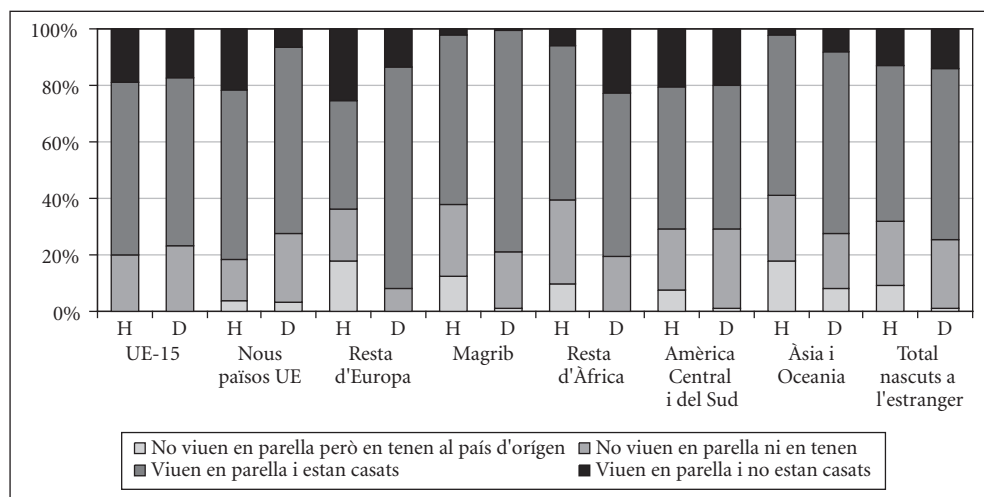
Situació de parella segons el sexe

	Homes	Dones	Total
No viuen en parella...	32,1%	25,4%	28,8%
... ni en tenen	22,8%	23,0%	22,9%
... però en tenen al país d'origen	9,2%	1,2%	5,2%
... i no responen si en tenen al país d'origen	0,1%	1,1%	0,6%
Viuen en parella...	67,9%	74,6%	71,2%
... i estan casats	54,4%	60,1%	57,2%
... i no estan casats	13,1%	13,9%	13,5%
... i no responen si estan casats	0,5%	0,5%	0,5%
Total nascuts a l'estranger	100%	100%	100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Gràfic 9.

Situació de parella segons el lloc de naixement i el sexe

Nota: els que no viuen en parella i no responen si en tenen al país d'origen i els que viuen en parella i no responen si estan casats s'han redistribuït en els seus grans grups corresponents.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Per col·lectius, destaquen els llatinoamericans, amb gairebé un 30% de parelles, seguit dels nascuts a la UE-15 i a la resta d'Europa, mentre que aquest fenomen és molt poc significatiu entre els nascuts al Magrib (taula 4).

Tot i que les dades anteriors semblen indicar que la major propensió a formar una parella de fet es dona entre els nascuts a l'Amèrica Central i del Sud, la resposta a aquesta qüestió no és tan simple. Per respondre-la més rigorosament cal tenir en compte les diferències en les estructures per edat entre els diferents col·lectius, ja que les parelles de fet es concentren en les edats joves. Així, i pel conjunt dels nascuts a l'estranger, representen el 40% de les parelles de 16 a 24 anys; el 24% de les de 25 a 34 anys, i el 19% de les de 35 a 44 anys, i se situen per sota del 6% en la resta de grups d'edat. La diferent incidència segons l'edat provoca que el percentatge tendeixi a ser menor en els col·lectius, com ara el de la UE-15, que presenten una estructura demogràfica més envellida. Per eliminar aquesta distorsió i constatar quin seria el percentatge de les parelles de fet si les estructures per edat de tots els grups fossin similars, s'ha fet una estandardització. Així, un cop eliminat l'efecte edat, s'observa que la major propensió correspon als nascuts a la UE-15, ja que una de cada tres parelles seria de fet i, per tant, superarien els llatinoamericans, encara que aquests es mantenen en una segona posició. Per contra, es confirma que aquest tipus de parella és irrellevant en col·lectius com el dels asiàtics i, sobretot, el dels magribins (taula 4).

La situació de legalitat introdueix un component discriminatori, ja que una inestabilitat major comporta, per un costat, més parelles al país d'origen i, per un altre, una

Taula 4.

Percentatge de parelles de fet segons el lloc de naixement

	UE-15	Nous països UE	Resta d'Europa	Magrib	Resta d'Àfrica	Amèrica Central i del Sud	Àsia i Oceania
Observat	23,4%	18,4%	24,8%	2,3%	18,2%	28,5%	7,7%
Estandarditzat	34,0%	18,3%	24,8%	2,3%	21,7%	27,1%	5,5%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

proporció més alta de parelles no institucionalitzades. D'una banda, el 8% dels que tenen permís de residència permanent tenen la parella al país d'origen, mentre que augmenta fins al 12% si el permís de residència és provisional. De l'altra, les parelles de fet representen el 28% del total de parelles entre els entrevistats amb permís permanent i un 38% entre els que tenen permís provisional.

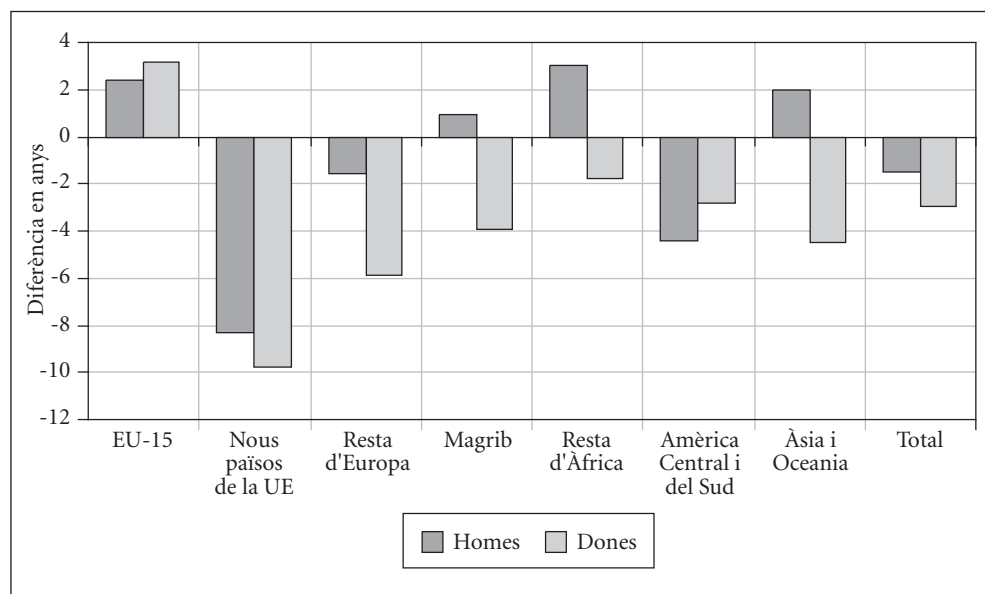
Un altre aspecte que s'ha analitzat és la interrelació entre el moment de la migració i el de la formació de la parella. El col·lectiu que s'ha avaluat és el format per les persones aparellades en el moment de l'enquesta, comparant l'any de formació de la parella actual amb l'any d'arribada a Catalunya.⁶ Pel que fa al conjunt de nascuts a l'estranger, la meitat ja estaven casats o ajuntats abans d'arribar a Catalunya, en un 15% dels casos la migració i la formació de la parella es van produir el mateix any i en el 35% restant la parella actual es va constituir quan ja residien a Catalunya. Aquestes xifres donen de mitjana que la migració es produeix 2,2 anys després de la constitució de la parella. Òbviament, aquesta xifra depèn del moment en què es va produir la migració, ja que cal tenir en compte els que han arribat més recentment o han vingut aparellats o encara no ho estan, en tant que no han tingut temps d'aparellar-se aquí. Aquest fet explicaria gran part de les diferències que s'observen entre els diferents col·lectius (gràfic 10). Entre els immigrants més antics, com els de la UE-15, la formació de la parella és, de mitjana, posterior a la migració. En canvi, la situació contrària es dona entre els nascuts als nous països de la Unió Europea, que, en haver tingut una migració més recent, o ja estaven casats en el moment de la migració o encara no han tingut temps de casar-se aquí. Una lògica similar la trobem en els sud-americans respecte dels magribins, ja que la forta onada immigratòria dels primers és més recent, de manera que, de mitjana, es van aparellar fins a 3,5 anys abans de la migració, mentre que en els magribins, en ser immigrants més antics, la diferència temporal és només d'1,3 anys. Per sexes, destaca la divergència que s'observa als nascuts a l'Àfrica i a Àsia i Oceania,

6. Les limitacions d'aquesta aproximació són diverses. En primer lloc, s'analitza la parella actual, que és l'única de la qual es disposa d'informació, i no és possible saber si aquesta és la mateixa que tenia en el moment de la migració o no. En segon lloc, la informació fa referència a l'any d'arribada a Catalunya, quan seria més lògic analitzar l'any de sortida del país per considerar possibles moviments migratoris intermedis.

ja que ells tendeixen més a formar la parella un cop estan a Catalunya mentre que elles arriben, en major mesura, ja casades.

Gràfic 10.

Diferència mitjana en anys entre la formació de la parella actual i l'arribada a Catalunya

Nota: Un valor negatiu indica que, de mitjana, la formació de la parella és anterior a l'arribada a Catalunya, i un valor positiu, que és posterior.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

El projecte familiar

Treballar la fecunditat amb una enquesta com aquesta té dos grans avantatges. En primer lloc, permet obtenir informació sobre el total de la fecunditat que han tingut les dones nascudes fora d'Espanya, de manera que obtenim la fecunditat global del col·lectiu i no tan sols de la fecunditat duta a terme aquí; i en segon lloc, permet

conèixer les intencions de fecunditat de cara al futur, de manera que es pot preveure quina és la fecunditat desitjada.

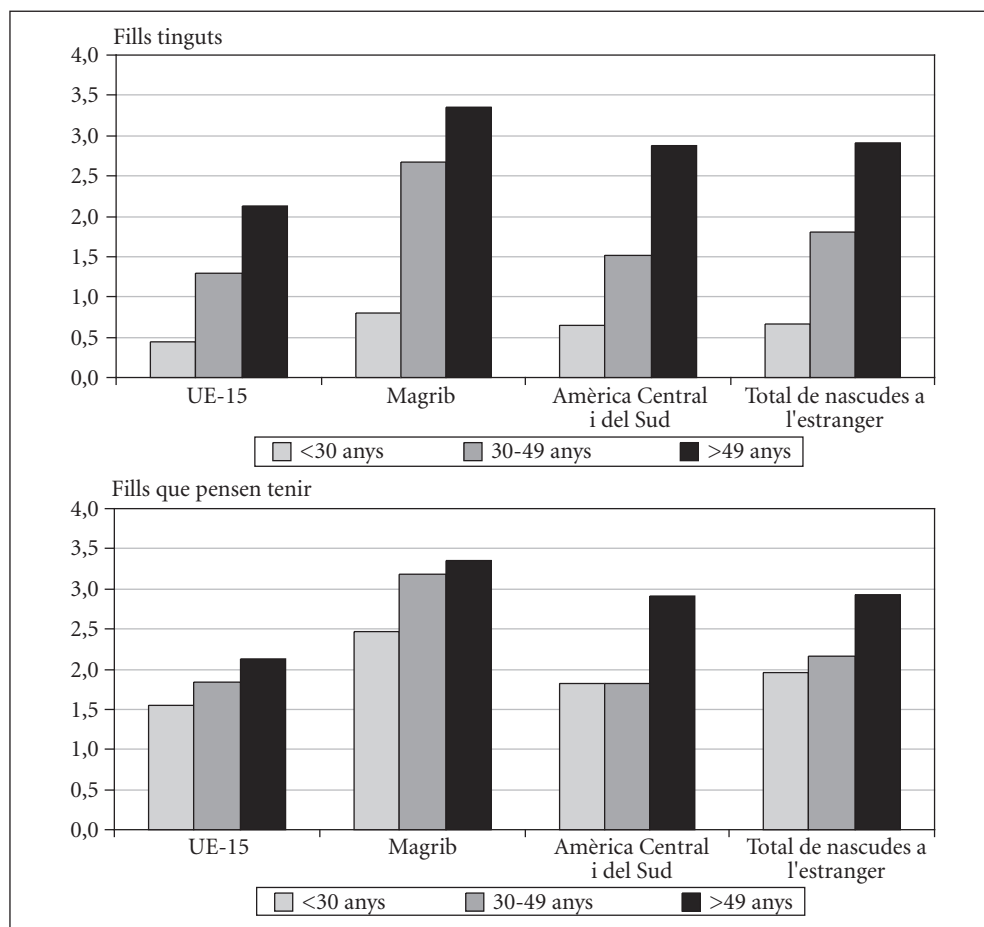
Així, respecte de la fecunditat tinguda, les dones entrevistades tenen una mitjana d'1,7 fills cadascuna, cosa que representa un valor lleugerament superior al del conjunt de dones residents a Catalunya, amb 1,5 fills.⁷ Ara bé, cal tenir en compte que l'estructura per edats de la població condiciona aquests valors, i que les diferències entre el conjunt de dones residents a Catalunya i les nascudes a l'estranger és molt gran: entre les primeres, la meitat té més de 45 anys i, per tant, poques possibilitats de tenir més fills; mentre que entre les nascudes a fora el percentatge d'aquesta edat és només del 26%, de manera que la població amb possibilitat de tenir fills és molt més elevada.

L'anàlisi dels nivells de fecunditat assolits a diferents edats permet una comprensió millor del fenomen (gràfic 11). Així, si considerem el col·lectiu de dones que ja han acabat l'etapa reproductiva, la mitjana arriba pràcticament als tres fills per dona, un indicador que ja pot ser considerat de descendència final, amb un ventall que oscil·la entre els 2,1 fills de les nascudes a la UE-15 i els 3,4 fills de les magribines. D'altra banda, les dones entre 30 i 49 anys, algunes de les quals encara disposen d'un període suficientment llarg per completar la seva descendència, ja tenen de mitjana 1,8 fills, cosa que representa una xifra significativament superior a la del conjunt de la població. En aquest segment d'edat, a més de la fecunditat menor de les nascudes a la UE-15, es constata una clara diferenciació entre les nascudes a Amèrica Central i del Sud i al Magrib, ja que entre les primeres s'ha reduït de manera apreciable el seu projecte reproductiu, mentre que en les segones continua sent elevat i més similar al de les generacions anteriors. Finalment, en les menors de 30 anys les diferències de comportament també són molt significatives i, en aquest cas, són un clar indicador del calendari de la fecunditat: el baix nivell assolit per les nascudes a la UE-15 en aquestes edats és fonamentalment com a conseqüència de l'endarreriment de la maternitat.

7. Es tracta d'un indicador de la fecunditat que recull l'experiència reproductiva de totes les generacions presents en el moment de fer l'enquesta i que no reflecteix la descendència final que han tingut o tindran les diferents cohorts de dones.

Gràfic 11.

El projecte reproductiu de les dones nascudes a l'estranger segons l'edat i el lloc de naixement

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Les diferències de comportament entre les generacions queden paleses si, a més dels fills que han tingut, considerem quina és la seva intenció de futur, i això ens proporciona una aproximació a la seva descendència final futura. Per al conjunt de la població

estrangera s'observen dos models completament diferents: per un costat, les menors de 50 anys, amb una intenció d'uns dos fills per dona i, per un altre, les més grans de 50, que han tingut pràcticament tres fills per dona. Aquest canvi en el model reproductiu no es dona per igual en tots els col·lectius, ja que entre les sud-americanes és més intens i accelerat que entre les magribines. Així, si prenem com a referència les dones més joves, les que tenen entre 16 i 30 anys, el seu projecte familiar és de gairebé 2,5 fills per dona entre les magribines i de només 1,8 fills entre les llatinoamericanes.

CONCLUSIONS

Quan parlem de les formes familiars i de convivència dels residents a Catalunya que han nascut a l'estranger, el primer que cal destacar és l'heterogeneïtat d'aquest col·lectiu, deguda, sobretot, al lloc de procedència, però també a la seva situació de legalitat. Així, algú nascut a l'Europa dels dotze té més similituds amb algú nascut a Espanya que amb algú nascut, per exemple, al Magrib, a Amèrica del Sud o en algun dels dotze estats de la nova Unió Europea. També la situació de legalitat és important, en la mesura que el lloc d'origen esdevé secundari si es disposa de la nacionalitat espanyola. Aquest col·lectiu, els nascuts a l'estranger que tenen la nacionalitat espanyola, mostra unes característiques similars als nascuts aquí, mentre que com més precària és la situació de legalitat, més diferències s'hi observen; l'exemple més clar és el d'aquells que se solen anomenar "sense papers".

Un dels aspectes més rellevants és que, malgrat que la població nascuda a l'estranger viu de forma molt més amuntegada que la població autòctona, les diferències són d'aproximadament una persona, i també que són molt pocs els casos detectats de residents en llars de, per exemple, més de sis membres. Això sí, dins del col·lectiu de nascuts fora les diferències són importants, sobretot en funció del lloc de procedència; així, els magribins són els que conviuen amb més gent i, com sempre, els nascuts a la UE-15, els que presenten una grandària de la convivència més petita. Sorpren en aquest sentit no trobar diferències importants respecte de l'any d'arribada. Caldria preveure *a priori* que el temps d'estada al nostre país comportés certa estabilitat i, per tant, una reducció en el nombre de persones que comparteixen un mateix espai. Això no s'ha

pogut observar, atès que les diferències entre els nouvinguts i els que ja porten uns anys aquí són molt petites. Molt probablement els processos de reagrupament familiar i l'existència de xarxes migratòries explicarien aquesta similitud.

En bona part, la major mitjana de la grandària de la convivència entre la població nascuda a l'estranger és com a conseqüència de la residència, per part d'un nombre important d'entrevistats, en llars nuclears extenses —llar estructurada a partir d'un nucli familiar, en el qual hi ha altres membres—, una forma de residència menys comuna entre els nascuts aquí. La convivència, a més, presenta una alta homogàmia de país, de manera que en la majoria de llars tots els membres han nascut al mateix país, i quan això no és així, la coresidència se sol donar amb algú nascut aquí, probablement els fills dels arribats fa més anys.

Respecte de les parelles cal destacar que, en un nombre important de casos, la migració ha comportat una ruptura del vincle de parella: la dona s'ha quedat més al país d'origen i ha migrat només l'home. Aquesta ruptura és important perquè és indicativa d'una certa inestabilitat que a mitjà termini es vol corregir, ja sigui reagrupant la família o bé fent una migració de retorn. En aquest mateix aspecte, cal destacar que una part important de la convivència en parella que es dona aquí no segueix els canals institucionals, és a dir, es tracta de parelles de fet. Això és especialment significatiu en els col·lectius més joves, com ara els llatinoamericans, encara que si s'eliminen les diferents estructures per edat es tracta d'un fenomen molt més corrent entre els nascuts en algun país dels quinze estats de l'antiga Unió Europea, mentre que és residual entre els magribins i els asiàtics.

Una altra diferència que cal destacar és el nombre de fills que es tenen i, sobretot, els que es pensen tenir. S'observen diferències generacionals molt importants, de manera que les cohorts més antigues han tingut un nombre important de fills, mentre que les més recents tenen uns desitjos de fecunditat més similars als de la població nascuda a Espanya. Les dades de l'enquesta indiquen que el procés de modificació del projecte familiar serà més ràpid entre les llatinoamericanes que entre les magribines, les quals probablement reduiran la fecunditat però la mantindran més elevada que la resta durant unes quantes generacions.

2 Els trets lingüístics i educatius de la població immigrada

Elena Sintes Pascual

RESUM

La població immigrada a Catalunya manté una forta identificació amb la seva llengua d'origen, independentment de les seves característiques sociodemogràfiques, posició social i, fins i tot, temps d'estada a Catalunya. La llengua pròpia és, també, la que predomina en les relacions familiars i és transmesa i parlada amb els fills. El castellà és adquirit com a llengua vehicular en tots els grups socials. Per contra, hi ha un gran desconeixement del català en tots ells, excepte per part de les persones més ben ubicades en l'escala social.

El nivell d'estudis de la població immigrada és relativament elevat, tot i que amb diferències significatives en funció del lloc d'origen dels entrevistats. Els immigrants magribins són els que disposen d'un nivell formatiu més baix, mentre que els americans i els europeus tenen uns estocs educatius superiors als de la resta de grups. El nivell d'estudis de les persones depèn en bona mesura del nivell d'estudis del pare i de la mare, tot i que, en general, tenen una formació acadèmica superior que la dels seus progenitors. A l'hora d'ubicar-se en el mercat laboral, les persones immigrades solen ocupar categories professionals situades per sota del seu nivell educatiu, i només els universitaris assoleixen llocs de més qualificació.

En aquest capítol s'analitzen dues qüestions directament relacionades amb els trets identitaris i culturals dels individus i que determinen les condicions en què aquests viuen en societat.

El primer apartat tracta dels hàbits lingüístics de la població estrangera, la relació que mantenen amb la llengua del seu país d'origen i amb les dues llengües parlades a Catalunya, el català i el castellà. Del conjunt de dades que ofereix l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, en podem extreure tres informacions lingüístiques rellevants: la identificació lingüística dels immigrants; els usos lingüístics a la llar, amb una atenció especial per al manteniment de la llengua pròpia i la transmissió lingüística intergeneracional, i, per últim, el grau de coneixement del català i del castellà.

El segon aspecte analitzat en aquest capítol és el capital educatiu de les persones immigrades. L'educació ha estat considerada tradicionalment com un dels elements bàsics per al desenvolupament de les persones i per a la seva progressió social. Els interrogants que ens plantegem aquí també s'orienten cap a aquesta direcció i tracten d'aportar informació sobre el nivell educatiu de la població estrangera, a més d'aprofundir en la relació de l'educació formal amb la posició en el mercat de treball i en la incidència del nivell formatiu de la llar d'origen en les oportunitats educatives dels immigrants.

ELS TRETS LINGÜÍSTICS

Les noves immigracions estrangeres han modificat de manera sobtada i en pocs anys la realitat lingüística del país, ja prou complexa per ella mateixa. Des de finals de la dècada dels noranta la societat catalana està experimentant un procés de transformació profund, amb el qual la realitat sociolingüística ha esdevingut més diversa que mai i ha posat en qüestió els elements que fins ara han mantingut el fràgil equilibri entre el castellà i el català.

L'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya recull diversos tipus d'indicadors que donen compte de la realitat lingüística de la immigració. Els analitzarem des de tres perspectives. La primera és la identificació lingüística dels entrevistats, molt lligada al lloc d'origen. La segona perspectiva tracta dels usos lingüístics a la llar dels immigrants, amb una atenció especial en la transmissió lingüística intergeneracional. I, en tercer lloc, s'analitza el nivell de coneixement del castellà i del català per veure quina és la capacitat d'interacció dels immigrants en totes dues llengües. Amb aquesta triple anàlisi, es pretén aprofundir en el coneixement del context lingüístic del fet migratori estudiant la relació dels immigrants amb la seva pròpia llengua i amb les llengües de la societat d'acollida.

Les característiques socials i lingüístiques de cadascuna de les onades migratòries dels últims anys són diverses, fet que influeix en uns hàbits lingüístics diferenciats en funció de si les persones immigrades coneixen o tenen com a llengua pròpia el castellà.

La identitat lingüística

El perfil global dels trets lingüístics dels estrangers està condicionat per l'origen llatinoamericà d'una part important de la població immigrada a Catalunya. Gairebé la meitat dels immigrants entrevistats identifica el castellà com a llengua pròpia (45,9%). El segon grup lingüístic més nombrós és l'àrab (20,9%), seguit, a molta distància, del bereber (3,4%) i del francès o anglès (4,4%). Pel que fa al català tan sols un 1,6% dels immigrants l'esmenten com a llengua pròpia i un 3% diuen identificar-se amb

el català i el castellà indistintament. El 20% restant d'entrevistats s'identifiquen amb altres llengües, principalment europees i asiàtiques.

Hi ha, per tant, una forta correspondència entre identificació lingüística i origen geogràfic. Aquesta relació apareix de manera lògica en creuar la llengua d'identificació amb el país d'origen dels entrevistats. El castellà predomina entre els immigrants de l'Amèrica Central i del Sud; l'anglès, entre els de l'Amèrica del Nord;¹ l'àrab i el bereber, entre els procedents del Magrib; el francès, l'anglès i altres llengües, entre els de la resta de l'Àfrica i els d'Europa, i altres llengües, entre els immigrants d'Àsia i Oceania.

Taula 1.

Identificació lingüística de la població immigrada segons el lloc d'origen

	Unió Europea	Resta d'Europa	Magrib	Resta d'Àfrica	Amèrica Central i del Sud	Amèrica del Nord	Àsia i Oceania	Total
Català	4,2%	9,4%	0,9%	0,0%	0,9%	0,0%	0,0%	17 1,6%
Castellà	16,8%	10,4%	6,3%	15,6%	93,9%	0,0%	3,9%	482 45,9%
Català i castellà	4,5%	4,6%	1,4%	10,7%	2,9%	0,0%	0,0%	32 3,0%
Francès/Anglès	16,5%	1,8%	0,5%	19,8%	0,0%	100,0%	1,2%	46 4,4%
Àrab	0,6%	0,0%	75,1%	1,8%	0,0%	0,0%	10,1%	219 20,9%
Bereber	0,0%	0,0%	12,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	36 3,4%
Una altra llengua	57,3%	73,9%	3,0%	52,0%	2,2%	0,0%	84,8%	217 20,7%
Total	164 100%	40 100%	282 100%	46 100%	450 100%	7 100%	61 100%	1.050 100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

1. Les dades per a aquest col·lectiu es presenten de manera indicativa, ja que la seva grandària mostral no és prou significativa en termes estadístics.

Molt probablement, la identitat lingüística és un dels elements d'identificació cultural més importants. D'aquí que el nivell d'identificació amb la llengua primera es mantingui de manera persistent en tots els grups socials, independentment de les seves característiques sociodemogràfiques, la posició social i, fins i tot, el temps d'estada a Catalunya. En el futur caldrà veure si aquesta identificació es manté en les segones i terceres generacions d'immigrants o si, en algun moment de l'evolució històrica, es produeix un procés de substitució de les llengües d'origen pel castellà o el català.

Els usos lingüístics familiars i a la llar

Tal com s'acaba de veure, la llengua té un fort component d'identificació amb el país d'origen. Ara volem veure si, un cop arribats a Catalunya, els immigrants continuen mantenint l'ús de la llengua pròpia, com a mínim, en l'àmbit familiar.

En aquest apartat s'estudia, primer, quina és la llengua utilitzada de manera habitual per parlar a la llar. En segon lloc, es descriu la relació lingüística entre pares i fills i s'analitza amb més deteniment la transmissió lingüística intergeneracional de la llengua d'origen i la penetració de les llengües d'acollida a les llars dels immigrants, tot considerant que un nombre important d'aquests immigrants no té ni el català ni el castellà com a llengua pròpia.

Els resultats de l'enquesta permeten corroborar que, tal com assenyalen habitualment els estudis sociolingüístics, hi ha una estreta correlació entre la identificació lingüística dels parlants i el seu ús lingüístic (Torres, 2005). En aquest sentit, s'observa que la llengua parlada a la llar presenta una distribució molt similar a la de la llengua pròpia. El 46,6% dels entrevistats utilitzen habitualment el castellà a la llar; el 22,3%, l'àrab o el bereber; el 16,4%, una altra llengua, i el 2,5%, el català. També hi ha entrevistats que empren més d'una llengua a la llar, principalment castellà i una altra (4,8%).

De nou, l'origen geogràfic és el factor que influeix d'una manera més determinant en els usos lingüístics a la llar, molt més que qualsevol altra variable sociodemogràfica com el sexe, l'edat, l'estatus social o el nivell d'estudis.

Taula 2.
Llengua habitual per parlar a la llar segons el lloc d'origen

	Unió Europea	Resta d'Europa	Magrib	Resta d'Àfrica	Amèrica Central i del Sud	Amèrica del Nord	Àsia i Oceania	Total
Viu sol/a	6,3%	2,3%	3,1%	12,6%	2,6%	0,0%	3,8%	40 3,8%
Català	8,9%	13,7%	0,3%	0,0%	1,1%	0,0%	0,0%	26 2,5%
Castellà	24,9%	14,3%	7,1%	14,2%	89,9%	48,2%	14,1%	489 46,6%
Ambdues	1,5%	5,1%	0,9%	8,8%	3,8%	0,0%	0,0%	28 2,7%
Català i altra llengua	2,8%	5,6%	0,3%	4,9%	0,0%	0,0%	2,1%	12 1,1%
Castellà i altra llengua	7,3%	6,2%	5,7%	12,0%	1,5%	27,4%	8,3%	50 4,8%
Àrab/Bereber	0,6%	0,0%	79,9%	0,0%	0,3%	0,0%	10,1%	234 22,3%
Una altra llengua	47,7%	52,8%	2,7%	47,5%	0,8%	24,5%	61,6%	172 16,4%
Total	164 100%	40 100%	282 100%	46 100%	450 100%	7 100%	61 100%	1.050 100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Transmissió lingüística intergeneracional

Tal com s'acaba de veure, la població estrangera manté la llengua del país d'origen en les relacions familiars. La majoria utilitza a casa la llengua parlada amb els pares i és la que utilitzen per parlar amb els fills.

Pel que fa a la llengua de comunicació amb els fills, el col·lectiu que manté la llengua d'origen en major proporció són els castellanoparlants, un 93% dels quals utilitza el castellà per adreçar-se als seus fills, el 4,4% hi empren tant el castellà com el català i un 1,5% hi parla en català.

Respecte dels parlants d'altres llengües, la major part continuen transmetent la llengua primera a la generació següent. Amb tot, un 12% adopta el castellà per parlar amb els seus fills. L'ús del castellà és més freqüent entre els que tenen el francès o l'anglès com a llengua pròpia (un 17,9% dels quals s'adreça als fills en castellà) i menys entre els àrabs (un 11,5% dels quals empra el castellà amb els fills).

Per tal d'aprofundir en com es produeix la transmissió lingüística d'una generació a una altra s'han diferenciat dos tipus de llars en funció de la identitat lingüística de les persones que hi conviuen:² les llars lingüísticament homogènies, on tots els membres comparteixen una mateixa identitat lingüística, i les llars multilingües, en què hi pot haver o bé parelles lingüísticament mixtes —en les quals cada progenitor s'identifica amb una llengua diferent— o bé parelles lingüísticament homogènies, però amb fills que s'identifiquen amb una llengua diferent de la dels progenitors.

Tres quartes parts dels entrevistats viuen en llars lingüísticament homogènies, és a dir, en què tots els membres —progenitors i fills— comparteixen la mateixa llengua. Els grups més nombrosos són les llars castellanoparlants (34,4%), les àrabs o berebers (24,2%) i les que parlen altres llengües (14,7%).

Pel que fa a la quarta part de famílies multilingües, el 8,9% són llars amb parelles mixtes i el 14,7% són llars en què els progenitors s'identifiquen amb la mateixa llengua, mentre que els fills s'identifiquen amb una llengua diferent de la dels pares.

Aquestes dades permeten concloure que en la transmissió lingüística entre generacions es tendeix a mantenir la llengua pròpia dels progenitors, la qual cosa constitueix llars lingüísticament homogènies. Tot i això, gairebé una quarta part dels estrangers pertanyen a llars on conviuen diverses llengües. Una part important d'aquestes es tracta de famílies en què els fills han adquirit el castellà o el català com a llengua pròpia. En un 17,2% de famílies, els fills adquireixen el castellà o el català quan els progenitors no tenen cap d'aquestes dues llengües com a pròpia: el 3,5% tenen fills que s'identifiquen amb el català, el 3,1% són llars amb fills identificats amb el castellà i el 10,6%, fills

2. L'anàlisi es concreta en les llars on hi ha almenys un progenitor amb fills.

Taula 3.**Tipus de transmissió lingüística de progenitors a fills**

Llars lingüísticament homogènies	76,4%
Tots castellà	34,4%
Tots àrab o bereber	24,2%
Tots una altra llengua estrangera	14,7%
Tots català	1,1%
Tots castellà i català	2,0%
Llars multilingües	23,6%
Progenitors mixtos	8,9%
Progenitors lingüísticament homogenis	14,7%
Total	704
	100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

identificats amb totes dues. Així, doncs, en aquestes llars el català i el castellà guanyen presència a través dels fills, a canvi d'un decreixement de la identificació amb les llengües dels progenitors. Es tracta, en definitiva, d'un canvi de gran rellevància en el procés de transmissió lingüística, amb repercussions ara per ara imprevisibles en el mapa sociolingüístic català.

El coneixement lingüístic

Una condició bàsica per a la vida en societat de les persones immigrades és la seva capacitat per entendre i interaccionar en les llengües parlades a Catalunya. La llengua és un instrument decisiu de comunicació i d'identificació cultural i social que intervé directament en l'articulació social dels immigrants.

Entre les primeres necessitats d'una persona immigrada hi ha la de comunicar-se amb la societat en què ara resideix. Tant és així que el coneixement de la llengua de la

comunitat d'acollida esdevé una condició gairebé indispensable en la seva interacció social. L'immigrant necessita unes habilitats lingüístiques mínimes a l'hora de moure's en els espais bàsics del seu entorn, com ara l'escola, la feina, l'administració, la sanitat o, fins i tot, les relacions socials. L'idioma, com a mitjà a través del qual les persones es relacionen, pot esdevenir un mecanisme d'integració o, ben al contrari, d'aïllament i d'exclusió social per a les persones que no en disposen dels coneixements mínims.

A més de la seva utilitat instrumental com a mitjà de comunicació, en un segon nivell la llengua també apleix la funció de mitjà per integrar-se millor en la comunitat d'acollida. Les habilitats lingüístiques dels immigrants són un condicionant per a les seves oportunitats laborals, però també per a les oportunitats de relacionar-se socialment. Amb tot, no es pot obviar que l'adaptació lingüística dels estrangers esdevé més complexa quan aquest arriba a un país on coexisteixen dues o més llengües, com és el cas de Catalunya.

Des d'aquest punt de vista, les dades disponibles en l'enquesta permeten preguntar-se fins a quin punt les llengües autòctones són adquirides i integrades en el repertori lingüístic dels immigrants. Quants les coneixen, quins d'ells i en quines habilitats lingüístiques es poden desenvolupar.

La diversitat de la immigració que arriba a Catalunya suposa també una elevada heterogeneïtat en les condicions lingüístiques amb què la persona immigrada inicia el seu contacte amb la societat catalana. Amb tot, tal com s'acaba de veure, el castellà és una de les llengües predominants a les llars dels immigrants com a conseqüència de l'origen llatinoamericà de bona part d'ells. Tanmateix, és també una llengua amb una àmplia extensió social en la resta de col·lectius, ja que només l'1,7% dels enquestats afirma no tenir-ne cap tipus de coneixement. Tres quartes parts dels immigrants tenen capacitat de parlar-lo i escriure'l, el 17,3% el parlen però no el saben escriure i tan sols el 5,3% l'entenen però no el parlen.

El nivell de coneixement del català és notablement més baix, ja que el 19,8% no l'entén. La meitat dels immigrants l'entenen però no el parlen, el 12,7% té capacitat per parlar-lo i el 12,7% restant també l'escriu.

Les habilitats lingüístiques adquirides en totes dues llengües varien substancialment segons les utilitats percebudes per les persones immigrades. Mentre que per desenvolupar-se en castellà és necessari, com a mínim, entendre'l, parlar-lo i llegir-lo, amb el català n'hi ha prou d'entendre'l i, com a molt, llegir-lo per poder accedir a la informació en català sense dificultats. En definitiva, el posicionament del castellà com a llengua vehicular requereix un ús actiu de la llengua, que esdevé l'instrument necessari per entendre els altres i fer-se entendre a un mateix.

En aquest sentit, l'origen dels immigrants condiona les seves habilitats, en especial les que requereixen d'aprenentatge formal —lectura i escriptura. Les habilitats lingüístiques en català i en castellà difereixen enormement segons els llocs d'origen de la població. Vegem-ho.

Pel que fa al castellà, tots els entrevistats originaris del continent americà el parlen i gairebé tots l'escriuen. Entre els europeus, tres quartes parts afirmen tenir capacitat per escriure-hi i són molt pocs els que afirmen no entendre'l (un 3,8% entre els immigrants de fora de la Unió Europea). Els immigrants africans i asiàtics presenten

Taula 4.

Nivell de coneixement del castellà de la població immigrada

	Unió Europea	Resta d'Europa	Magrib	Resta d'Àfrica	Amèrica Central i del Sud	Amèrica del Nord	Àsia i Oceania	Total
El parla i l'escriu	76,4%	74,7%	50,3%	53,7%	97,1%	100,0%	46,9%	795 75,7%
El parla però no l'escriu	18,7%	15,4%	32,1%	38,5%	2,9%	0,0%	39,1%	182 17,3%
L'entén però no el parla	4,5%	6,2%	13,1%	7,9%	0,0%	0,0%	8,9%	56 5,3%
No l'entén	0,2%	3,8%	4,5%	0,0%	0,0%	0,0%	5,0%	18 1,7%
Total	164 100%	40 100%	282 100%	46 100%	450 100%	7 100%	61 100%	1.050 100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

habilitats similars: la meitat l'escriuen, entre un 30% i un 40% només el parlen, i al voltant del 10% només l'entenen.

Respecte del nivell de coneixement de la llengua catalana, les persones amb més habilitats lingüístiques en català són les que provenen de la Unió Europea, entre les quals el 39,3% el parla i el 26,9% també l'escriu. Els immigrants magribins i els originaris d'Àsia i Oceania són els que tenen més dificultats per entendre'l (el 32,8% dels entrevistats del Magrib afirmen no entendre'l, percentatge que arriba al 52,1% entre els immigrants d'Àsia i Oceania). Pel que fa als immigrants llatinoamericans, són els que presenten menys dificultats de comprensió, tot i que estan entre els menys actius en la parla i l'escriptura.

Les diferències en el nivell de comprensió del català i el castellà es basen en la utilitat desigual percebuda de totes dues llengües, però també de les característiques de l'individu i del seu entorn social, així com de la seva voluntat d'integració.

El coneixement de totes dues llengües varia en funció de l'estatus social dels individus, especialment segons el capital educatiu i la categoria socioprofessional. Les persones

Taula 5.
Nivell de coneixement del català de la població immigrada

	Unió Europea	Resta d'Europa	Magrib	Resta d'Àfrica	Amèrica Central i del Sud	Amèrica del Nord	Àsia i Oceania	Total
El parla i l'escriu	26,9%	18,9%	12,7%	8,6%	8,6%	0,0%	5,5%	133 12,7%
El parla però no l'escriu	12,4%	17,5%	9,6%	15,2%	14,8%	39,2%	4,2%	133 12,7%
L'entén però no el parla	48,4%	38,5%	44,7%	60,5%	66,2%	60,8%	38,1%	574 54,7%
No l'entén	12,3%	25,1%	32,8%	15,7%	10,2%	0,0%	52,1%	208 19,8%
Total	164 100%	40 100%	282 100%	46 100%	450 100%	7 100%	61 100%	1.050 100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

ocupades en categories altes i mitjanes i les que han finalitzat estudis secundaris i universitaris solen tenir més capacitat de comprensió del català que la resta. Pel que fa al castellà, el que millora amb el nivell d'estudis i la categoria professional és la capacitat d'escriptura.

Es podria pensar que el coneixement lingüístic de les llengües creix amb el temps d'estada a Catalunya. I això és cert en tant que a mesura que fa més anys que s'hi viu s'incrementen algunes habilitats lingüístiques en català i en castellà, però no totes.

Les dades demostren que, malgrat viure a Catalunya des de fa molts anys, encara hi ha persones que declaren no només no parlar o escriure en català sinó ni tan sols entendre'l. Les diferències més notòries es detecten entre els que han arribat a Catalunya fa més de vint anys i la resta. Dels residents més antics, un terç afirma entendre el català, però no parlar-lo ni, encara menys, escriure'l. Entre els immigrants arribats posteriorment les capacitats de parla i escriptura milloren amb el temps d'estada, però es tracta de creixements molt reduïts (per exemple, la capacitat d'escriptura és d'un 7,7% en els immigrants arribats fa menys de cinc anys i d'un 12,9% entre els que porten residint entre deu i vint anys a Catalunya).

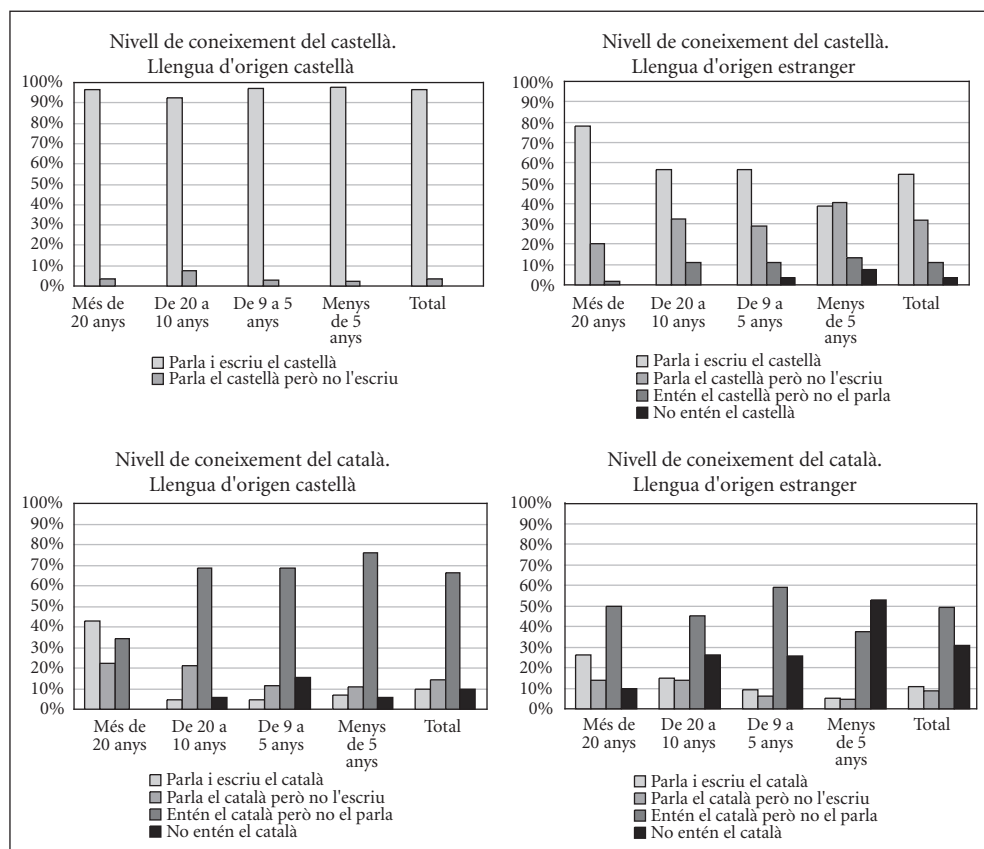
Per analitzar l'evolució del coneixement del castellà segons el temps d'estada a Catalunya, s'han seleccionat només les persones que tenen una llengua estrangera com a llengua pròpia. Les dades permeten observar que, en aquest cas, la capacitat d'entendre'l i de parlar-lo augmenta amb el temps d'estada.

En conclusió, el temps de residència incideix més en la capacitat de comprensió i, en general, de coneixement del castellà que del català.

Les xifres presentades fins ara mostren uns nivells baixos de comprensió del català. Es detecten nínxols de població que afirmen no entendre el català en tots els grups socials, independentment del sexe, l'edat, l'origen geogràfic, la situació laboral, la posició social i el temps d'estada a Catalunya. Amb tot, les taxes de no comprensió són superiors entre les persones més grans, jubilats i mestresses de casa —amb estudis més baixos—, els arribats en els últims cinc anys i els magribins i asiàtics.

Gràfic 1.

Nivell de coneixement del castellà i del català de la població immigrada segons la llengua d'origen i el temps d'estada a Catalunya

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Quant al castellà, són poques les persones que no l'entenen, i es tracta sobretot de dones, procedents del Magrib i de la resta d'Europa, sense estudis i dedicades principalment a les tasques de la llar.

En síntesi, en arribar a Catalunya els immigrants es troben amb dues llengües en una situació ben diferent. El castellà els serveix com a llengua d'interacció social, mentre que el català no els és estrictament necessari per viure en societat. A més, en el cas dels immigrants llatinoamericans, tenir el castellà com a llengua pròpia els permet viure sense que els sigui imprescindible l'aprenentatge de la llengua catalana. Que el català sigui una opció secundària en el procés d'integració lingüística no treu que, segons indiquen alguns estudis sociolingüístics, sigui considerada com una llengua necessària per a la progressió en l'àmbit laboral i com un factor determinant en l'acollida per part dels autòctons (Solé, Castaño i Díaz, 2005).

Si bé l'anàlisi d'aquest capítol s'ha centrat a estudiar la realitat sociolingüística de les comunitats estrangeres a Catalunya, no podem evitar obrir alguns interrogants sobre l'impacte final de la immigració estrangera sobre els usos i els coneixements lingüístics a Catalunya. No es pot obviar que la integració d'aquesta població es fa majoritàriament a través de la llengua castellana, i que això modifica sensiblement la presència social del català. Estudis posteriors hauran d'oferir una perspectiva més detallada del mapa sociolingüístic actual dels usos en tots els àmbits socials, així com de les percepcions i les actituds de les persones envers les llengües.

EL NIVELL D'ESTUDIS

Les anàlisis d'estructura social solen situar el nivell educatiu de la població com un dels factors clau a l'hora de mesurar l'estatus social dels individus. Fins ara, els coneixements adquirits a través del sistema educatiu i les titulacions obtingudes tenien relació directa amb les posicions guanyades en el mercat laboral i, en definitiva, en la mobilitat social. Eren, també, un indicador imprescindible per comprendre els hàbits culturals de la població i, per tant, un element bàsic en l'anàlisi de les formes de vida.

L'objectiu d'aquest apartat és saber si aquests paràmetres continuen sent vàlids en l'estudi de les condicions de vida i els hàbits de la població immigrada. Una primera pregunta seria quin és el nivell educatiu de la població immigrada resident a Catalunya. També és interessant conèixer com ha evolucionat, si està condicionat pel nivell d'es-

tudis de la llar d'origen i quines són les seves estratègies formatives de futur. Amb relació a això, caldria veure si els immigrants estan en igualtat d'oportunitats amb els autòctons pel que fa a l'accés als diversos tipus d'educació.

A la nostra societat l'educació formal ha estat considerada com un element de gran valor amb relació a la posició social, econòmica i cultural dels individus. Des de les teories del capital humà s'ha postulat que hi ha una relació funcional entre el sistema educatiu i el mercat de treball, de manera que a uns nivells d'estudis més alts els corresponen unes majors oportunitats de treball qualificat i estable. Tanmateix, el perfil laboral de la població immigrada —majoritàriament en posicions laborals de baixa qualificació i precàries— posa en dubte aquesta relació. A partir d'aquí, el segon interrogant que cal plantejar és si el nivell d'estudis continua sent per als immigrants un condicionant laboral i quina incidència té en la seva inserció en el mercat de treball.

El nivell educatiu

El nivell d'estudis de la població immigrada és relativament elevat, amb proporcions altes de gent amb estudis secundaris i universitaris. En concret, el 9,8% de la població immigrada no té estudis; el 28,2% ha acabat els estudis primaris; el 42,9%, els estudis secundaris, i el 19%, els estudis universitaris.

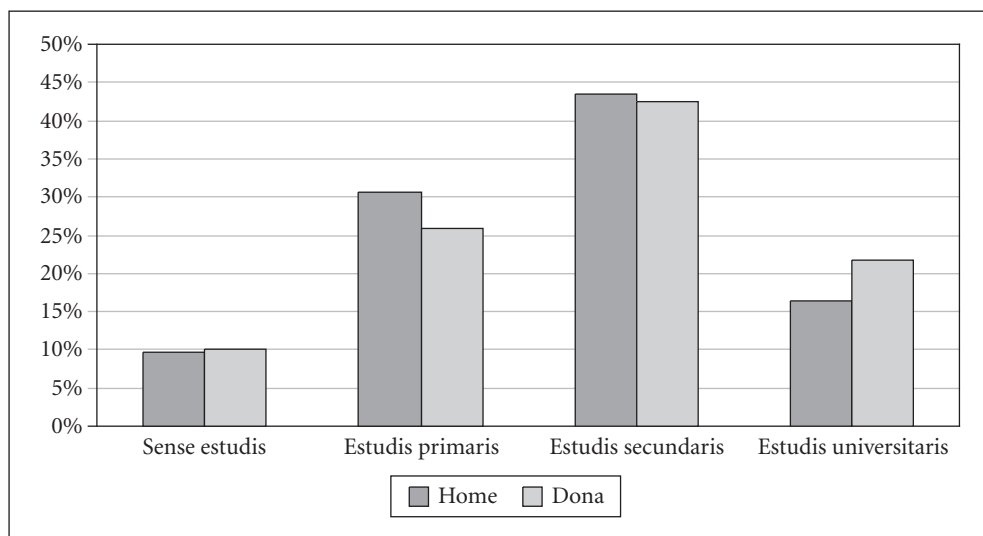
Pel que fa a les persones que disposen d'un títol universitari, el 36,9% té un títol mitjà i el 59,6% un títol superior. La titulació més freqüent és en ciències socials i jurídiques, seguida dels títols superiors en humanitats i ensenyaments tècnics.

Un dels trets distintius més rellevants és que, a diferència de la població autòctona, les dones immigrades tenen un nivell d'estudis superior que el dels homes. Aquesta diferència s'observa en el percentatge menor de dones amb estudis primaris que d'homes (25,9% i 30,6%, respectivament) i la major proporció d'universitàries (21,7% i 16,4%, respectivament).

El nivell d'estudis varia significativament segons el lloc d'origen dels entrevistats. A l'extrem amb un nivell d'estudis menor se situen els immigrants africans —tant del

Gràfic 2.

Nivell d'estudis acabats de la població immigrada segons el sexe

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Magrib com de la resta de l'Àfrica—, una quarta part dels quals no té estudis i entre el 30% i el 40% tenen estudis primaris. Els immigrants magribins són els que disposen d'un nivell formatiu més baix —de fet, és el col·lectiu amb menys proporció d'universitaris, tot just el 5,5%. A l'altre extrem, el col·lectiu amb més nivell educatiu és el d'immigrants d'Amèrica del Nord: tres de cada quatre tenen estudis universitaris i els restants tenen estudis secundaris.

Els immigrants europeus i els d'Amèrica Central i del Sud presenten un nivell d'estudis similar: pràcticament tots han finalitzat, com a mínim, els estudis primaris (entre el 15% i el 25% tenen estudis primaris, la meitat estudis secundaris i la resta són universitaris). Els immigrants de la resta d'Europa són el segon grup en proporció d'universitaris. Finalment, les persones originàries d'Àsia i Oceania tenen un nivell educatiu una mica inferior que el dels europeus i els americans.

Una conseqüència d'aquesta diversitat formativa és que, en conjunt, el nivell educatiu dels immigrants joves, amb una proporció elevada de persones procedents del Magrib, és inferior al de les persones més grans. De fet, es detecta una certa polarització en el nivell d'estudis: amb l'edat creix el percentatge de població sense estudis, però també ho fa la proporció d'universitaris. La gent més jove se situa majoritàriament en estudis primaris i secundaris (molt pocs afirmen no tenir estudis i, d'altra banda, són encara massa joves per haver aconseguit un títol universitari). La proporció de persones sense estudis o amb estudis primaris és superior entre els adults, i se situa entre el 65% i el 70%, i al voltant del 20% han finalitzat els estudis superiors. En les edats més grans, hi conviu un 40% de persones sense estudis o amb estudis primaris, un 34,4% amb estudis secundaris i un 23,6% amb estudis superiors.

L'herència del capital cultural

La universalització de l'ensenyament al nostre país ha tendit a reduir les desigualtats en l'accés als estudis de la població per raó del seu estatus familiar. Així i tot, actualment encara es detecten diferències significatives en l'orientació educativa dels joves en funció de la seva posició social. El nivell d'estudis del pare i de la mare té una influència molt forta en el nivell d'estudis assolit per la població, i aquesta constatació també es detecta de manera accentuada en la població immigrada.

La comparació entre el nivell d'estudis del pare i de la mare amb el de l'entrevistat permet observar que, efectivament, el nivell cultural familiar condiciona notablement el nivell d'estudis assolit: les possibilitats educatives de les persones procedents de llars sense estudis o amb estudis primaris són menors que les de les persones procedents de llars amb estudis secundaris i, sobretot, amb estudis superiors. Així, el 56% de la població immigrada filla de pares amb estudis universitaris té una titulació universitària, proporció molt més baixa quan els pares tenen estudis secundaris (30,4%) o primaris (16,4%). En l'altre extrem, només un 2,1% de les persones filles de pares sense estudis ha arribat a la universitat.

Tot i això, aquestes dades també indiquen una certa millora en la formació acadèmica de la població immigrada amb relació al nivell d'estudis que han assolit els seus

Taula 6.

Nivell d'estudis acabats de la població immigrada segons el nivell d'estudis del pare i de la mare

	Nivell màxim d'estudis del pare				Nivell màxim d'estudis de la mare			
	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis universitaris	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis universitaris
Sense estudis	27,6%	1,8%	1,1%	0,0%	25,8%	0,5%	0,6%	0,0%
Estudis primaris	41,8%	30,2%	10,5%	7,9%	43,6%	26,7%	5,8%	4,4%
Estudis secundaris	28,5%	51,7%	58,0%	35,7%	26,8%	53,9%	55,5%	42,2%
Estudis universitaris	2,1%	16,4%	30,4%	56,3%	3,9%	18,9%	38,1%	53,3%
Total	337 100%	391 100%	180 100%	126 100%	388 100%	412 100%	154 100%	90 100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

progenitors. De fet, en tots els nivells educatius s'observa un increment respecte dels estudis dels pares i les mares.

Els estudis en curs

El 4,9% dels estrangers entrevistats actualment està fent algun tipus d'estudis reglats (principalment, estudis superiors, un 3%). Del col·lectiu d'entrevistats, només cursen estudis els menors de 45 anys, i el gruix d'estudiants principal s'ubica en la franja d'entre 16 i 24 anys. Atenent als diferents orígens geogràfics, els immigrants d'Amèrica Central i del Sud són els que més cursen estudis reglats actualment (8%), seguits dels de l'Europa no comunitària (4,9%) i els d'Àsia i Oceania (3,8%).

Respecte dels estudis no reglats, el 16,4% d'immigrants n'ha cursat algun durant l'últim mes previ a l'entrevista, sobretot cursos instrumentals (8,1%) i de reciclatge professional (3,3%). Tal com passa amb els estudis reglats, els immigrants d'Amèrica

Central i del Sud i els de l'Europa no comunitària són els que fan cursos no reglats amb més freqüència.

Relació entre nivell d'estudis i ocupació

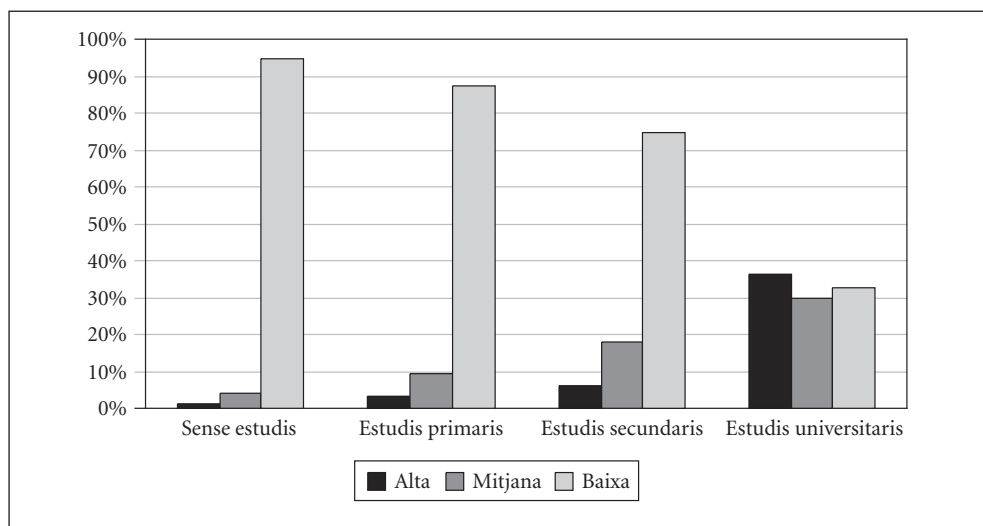
Un dels aspectes més interessants d'analitzar és el paper dels nivells educatius en el mercat laboral i, en concret, la relació que hi ha entre el nivell d'estudis i les categories socioprofessionals. Es tracta de veure si els immigrants ocupen nivells professionals equivalents, superiors o inferiors al seu nivell d'estudis. En general, la població immigrada ocupa feines de baixa qualificació i que no es corresponen amb el seu capital formatiu (Solé, 1995; Parella, 2007), fenomen que s'analitza a bastament en el capítol dedicat a les condicions de treball.

Els immigrants que no han finalitzat els estudis primaris treballen, en gairebé el 95% dels casos, en llocs de baixa qualificació. Els que han finalitzat els estudis primaris no milloren substancialment la seva ocupació, i se situen en un 87,4% dels casos en categories professionals baixes. Disposar d'estudis secundaris representa una petita millora en la qualificació professional i, malgrat que tres quartes parts continuen treballant en ocupacions de baixa qualificació, el 25% restant aconsegueix ocupar llocs de categoria professional mitjana i alta.

La finalització dels estudis universitaris constitueix el pas clau per ocupar llocs de més qualificació. Així, entre els entrevistats universitaris, un 26,4% té una categoria professional alta i el 30%, una categoria professional mitjana. Amb tot, cal destacar el 32,8% d'immigrants que, tot i disposar de titulació universitària, treballen en llocs de categoria baixa.

Gràfic 3.

Categoria professional de la població immigrada segons el nivell d'estudis acabats

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

CONCLUSIONS

A tall de conclusió, les persones immigrades a Catalunya presenten una elevada heterogeneïtat lingüística i educativa. Tot i això, s'hi detecten alguns trets molt generalitzats. En primer lloc, tots els col·lectius mantenen una forta identificació amb la llengua pròpia, cosa que es tradueix en un ús elevat d'aquestes llengües en l'àmbit familiar. En segon lloc, hi ha una gran diversitat en el nivell de coneixement de la llengua castellana, influïda per l'origen geogràfic, el temps d'estada a Catalunya i l'estatus social. També es corrobora un desconeixement majoritari de la llengua catalana, que és adquirida sobretot per les persones més ben ubicades en l'escala social. Per últim, i amb relació als nivells educatius, aquests estan determinats per la formació adquirida al país d'origen i sovint no hi ha una correspondència entre el nivell d'estudis i la qualificació laboral.

Bibliografia

PARELLA, S. (2007). “Mercat de treball i població immigrada a Catalunya”, a MONTAGUT, T. (coord.). *Societat catalana*. Associació Catalana de Sociologia, Institut d’Estudis Catalans, Barcelona.

SOLÉ, C. (1995). *Discriminación racial en el mercado de trabajo*. Consejo Económico y Social, Madrid.

SOLÉ, J., CASTAÑO, J. i DÍAZ, A. (2005). “El programa d’integració lingüística en català ‘Voluntaris per la llengua’: dades per a l’avaluació”, a *Noves SL. Revista de Sociolingüística*, www6.gencat.net/llengcat/noves/index.htm.

TORRES, J. (coord.) (2005). *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*. Secretaria de Política Lingüística, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

3 La població immigrada en el mercat laboral

Sònia Parella i Rubio
Albert Recio Andreu

RESUM

L'objectiu d'aquest capítol és analitzar la situació laboral de la població estrangera immigrada. Amb aquesta finalitat, el text s'inicia amb la constatació de l'elevada participació laboral d'aquest col·lectiu a partir de l'anàlisi de la relació entre població estrangera i activitat econòmica. A continuació, s'estudien alguns dels indicadors principals de la posició en el mercat de treball i les condicions de treball de la població ocupada, amb un fort èmfasi en les diferències segons el sexe.

Tot i les elevades taxes d'activitat que presenta la població estrangera, el capítol dedica un apartat a mostrar la incidència de l'atur, el perfil de les persones aturades i les estratègies seguides a l'hora de cercar feina, així com a perfilar les característiques que ha de reunir una oferta laboral perquè sigui acceptada. D'altra banda, la inactivitat i la seva marcada feminització requereix una anàlisi específica que posi l'accent en les seves causes i en les perspectives d'incorporació de les persones inactives en el mercat de treball.

La forta concentració de la població estrangera en els estrats més baixos de l'estructura ocupacional planteja interrogants interessants, als quals l'enquesta permet donar resposta, com ara saber en quina mesura els immigrants ocupats fan gestions per cercar una altra feina (estratègies de mobilitat laboral).

Finalment, el capítol conclou amb una aproximació a les dificultats de compaginació de la vida laboral i familiar. Les dades presentades mostren que també per a les persones immigrades el temps dedicat a les tasques domèstiques esdevé un factor explicatiu clau de les desigualtats de gènere en el mercat laboral.

En aquest capítol s'analitza la situació laboral de la població estrangera immigrada. L'*Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya (2006)* proporciona informació abundant sobre la situació laboral i les condicions de treball de la població nascuda fora d'Espanya, que ens permet obtenir una primera radiografia sobre la relació entre immigració i mercat de treball. Malauradament, per qüestions de significativitat estadística, no es recullen sistemàticament creuaments amb un seguit de variables que conté l'enquesta i que influeixen notòriament en les pautes d'incorporació i promoció de la població immigrada en el mercat de treball, com ara el lloc de procedència, el nivell educatiu, la situació legal de residència o el temps d'estada, entre altres. Ens hem hagut de limitar només a aquells creuaments que sí que resulten significatius, la qual cosa ha comportat un predomini clar de l'anàlisi de les diferències per sexe (el seu caràcter binari garanteix la significativitat dels creuaments per a molts dels indicadors escollits) i, en tot cas, apuntar per a la resta de variables pistes que requeriran recerques posteriors.

ELS IMMIGRANTS I L'ACTIVITAT LABORAL

L'enquesta confirma l'elevada orientació dels immigrants cap al mercat laboral. La seva taxa de participació és alta. Això s'explica tant pel fet que la motivació laboral té un paper central en el procés migratori com per l'estructura d'edats de la població nou-

vinguda, formada majoritàriament per persones en edat laboral i amb una presència reduïda de persones jubilades (només un 3% de la mostra). Malgrat això, es constata la persistència de desigualtats de gènere, que fan que els homes tinguin nivells de participació laboral més elevats que les dones i que un nombrós grup de dones (21%) es dediqui exclusivament a la llar (vegeu la taula 1). A més de tenir taxes d'activitat substancialment inferiors, les dones immigrants, igual que les nacionals, experimenten taxes d'atur més elevades que els homes (si bé la taxa conjunta d'atur dels immigrants es més alta que la mitjana de Catalunya). El baix percentatge d'estudiants indica també que es tracta de grups socials truncats pel que fa a la seva estructura demogràfica.

El nivell d'estudis té una certa incidència en la situació laboral (vegeu la taula 2). Les persones sense estudis i amb estudis primaris tenen una presència laboral inferior. L'educació incideix també en les possibilitats de trobar feina, ja que la taula 2 mostra

Taula 1.

Relació de la població immigrada respecte a l'activitat econòmica segons el sexe

	Home	Dona	Total
Ocupat/da	82,6%	59,7%	748 71,2%
Desocupat/da	10,5%	10,1%	108 10,3%
Jubilat/da	2,2%	3,0%	27 2,6%
Estudiant	2,5%	3,0%	29 2,7%
Feines de la llar	0,0%	21,4%	111 10,6%
Altres situacions d'inactivitat	2,3%	2,9%	27 2,6%
Total	528 100%	522 100%	1.050 100%
Taxes d'activitat	93,0%	69,8%	81,5%
Taxes d'atur	11,2%	14,4%	12,6%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

com la taxa d'atur varia en sentit contrari al nivell educatiu (baixa a mesura que s'incrementa l'educació).

Taula 2.

Relació de la població immigrada respecte l'activitat econòmica segons el nivell d'estudis

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis superiors	Total
Actius	59,5%	81,2%	84,5%	86,6%	856 81,5%
Ocupats	50,2%	69,6%	74,3%	77,7%	748 71,2%
Aturats	9,3%	11,6%	10,2%	8,9%	108 10,3%
Inactius	40,5%	18,8%	15,5%	13,4%	194 18,5%
Jubilats	2,0%	2,5%	2,6%	3,0%	27 2,6%
Estudiants	0,0%	0,8%	4,4%	3,4%	29 2,7%
Tasques llar	36,4%	11,6%	6,5%	5,1%	111 10,6%
Altres inactius	2,2%	3,9%	2,0%	1,9%	27 2,6%
Total	103 100%	297 100%	450 100%	200 100%	1.050 100%
Taxa atur	15,6%	14,3%	12,1%	10,2%	12,6%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

La situació és força diferent quan considerem l'altre espai laboral, el del treball domèstic (taula 3). Es tracta d'un camp difícil d'avaluar, especialment pel caràcter fragmentari de moltes activitats domèstiques, diferents del caràcter de "treball compacte" que caracteritza l'activitat mercantil. Sense entrar en l'anàlisi detallada que farem posteriorment, resulta evident que la distribució de papers és completament diferent que en el mercat

laboral. El repartiment del treball domèstic continua apareixent com la contrapartida de la participació en el mercat laboral: la majoria d'homes són completament inactius o tenen una activitat domèstica molt baixa, mentre que les dones tenen nivells de participació elevats i un 22,6% presenta jornades domèstiques plenes.

Taula 3.

Hores setmanals dedicades a les tasques de la llar segons el sexe

	Home	Dona	Total
Cap hora	15,2%	1,6%	89 8,5%
D'1 a 10 hores	60,6%	24,9%	450 42,9%
D'11 a 20 hores	15,9%	27,5%	228 21,7%
De 21 a 30 hores	3,8%	20,1%	125 11,9%
Més de 30 hores	1,0%	22,6%	123 11,7%
Ns/nc	3,4%	3,2%	35 3,3%
Total	528 100%	522 100%	1.050 100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

POSICIÓ EN EL MERCAT LABORAL

Per analitzar la posició que ocupen els immigrants en el mercat laboral només tindrem en compte la de les persones que efectivament hi són presents, descomptant els homes i les dones que diuen no haver treballat mai. En conjunt, es pot observar que estan sobrerrepresentats en els espais laborals més baixos, si bé la diversitat de situacions és més gran de la que sovint es pensa. Cal tenir en compte que si bé el gruix de la immigració prové de països pobres, una part dels estrangers és originari de països rics i altres arriben amb un bagatge educatiu i social que els permet assolir un altre tipus

de posicions. I, possiblement, aquesta diversitat s'anirà consolidant a mesura que una part d'aquestes persones allarguin la seva presència al país.

Pel que fa a la situació laboral (vegeu la taula 4), la majoria està en situació de treball assalariat. Sorprèn d'entrada que aquesta sigui una situació més comuna entre els homes que entre les dones. El pes relatiu que per a elles suposa la situació d'autònom es deu al fet que sota aquesta rúbrica s'amaguen situacions molt diverses, incloent-hi feines informals —com el cas de les dones que treballen com a empleades domèstiques—, cosa que resulta totalment coherent quan s'analitza la resta de condicions laborals que afecten el mercat laboral femení. Per aquesta raó, la categoria d'autònoms té una forta ambigüïtat respecte de la situació real, atès que hi poden coexistir des d'individus amb petits projectes empresarials (botigues, professionals liberals...) fins a treballadores domèstiques o subcontractats de la construcció.

Taula 4.

Situació de treball de la població immigrada segons el sexe

	Home	Dona	Total
NP (no ha treballat mai)	2,4%	15,3%	92 8,8%
Empresari	5,2%	2,7%	42 4,0%
Autònom	7,0%	9,4%	86 8,2%
Assalariats/des	85,4%	72,5%	829 78,9%
Total	528 100%	522 100%	1.050 100%

Nota: Empresari inclou autònoms amb assalariats; autònoms inclou empresaris sense assalariats.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

De l'anàlisi de la categoria socioprofessional es desprèn que una part important dels entrevistats (54%) ocupa llocs de treball subordinats i està fortament concentrat en la categoria de "treballadors/es no qualificats/ades" (vegeu la taula 5). Les diferències

per sexe es posen de manifest des del moment que aquesta categoria afecta el 61% de les dones i el 48% dels homes; mentre que el 28% dels homes i només el 6% de les dones són treballadors/es qualificats/ades. En aquest sentit, es constata que les dones estrangeres ocupen les posicions més baixes en l'estructura ocupacional.

Taula 5.

Categoria socioprofessional de la població immigrada segons el sexe

	Home	Dona	Total
Empresaris/es i treballadors/es per compte propi amb assalariats	5,3%	3,2%	42 4,4%
Empresaris/es i treballadors/es per compte propi sense assalariats	7,1%	10,9%	85 8,9%
Directors/es, gerents i tècnics	5,8%	8,4%	67 7,0%
Personal administratiu i encarregats/des	5,5%	11,0%	77 8,1%
Treballadors/es qualificats/des	27,5%	5,6%	167 17,4%
Treballadors/es no qualificats/des	47,5%	60,9%	514 53,7%
Altres	1,2%	0,0%	6 0,6%
Total	515 100%	442 100%	957 100%

Nota: La taula no inclou aquelles persones que no han treballat mai.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Pel que fa a la posició sectorial, és visible una forta segregació ocupacional (taula 6). Els homes estan particularment sobrerrepresentats en la construcció i l'agricultura (si bé el pes d'aquest darrer sector és petit a causa de les característiques del nostre model productiu), mentre que les dones es concentren majoritàriament en els serveis. Aquesta situació mostra l'existència de nínxols específics de mercat que han estat coberts per gran part dels immigrants (construcció, servei domèstic i cures, hostaleria, etc.) En el cas de la construcció, on s'ha produït un veritable auge productiu, sorgeix l'inter-

rogant de què pot passar en el futur si la producció s'alenteix. Es planteja un escenari que podria resultar dramàtic per a l'ocupació immigrant masculina, si no és que es posen en marxa importants moviments de reorientació professional i diversificació productiva. Per nacionalitat, si bé no hi ha significativitat estadística, es detecta una major concentració de magribins en els sectors de l'agricultura i la construcció i dels europeus i llatinoamericans en el sector de serveis.

Taula 6.

Sector d'activitat de la població immigrada segons el sexe

	Home	Dona	Total
Agricultura	4,6%	1,5%	30 3,2%
Indústria	19,8%	11,6%	153 16,0%
Construcció	32,6%	1,0%	172 18,0%
Serveis	42,9%	85,5%	599 62,6%
Total	515 100%	442 100%	957 100%

Nota: El total no inclou aquelles persones que no han treballat mai.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Si resulta palès que una gran part de la població nouvinguda s'ocupa en les tasques menys considerades socialment, les que ocupen els estrats inferiors de la piràmide ocupacional, ens podem preguntar què ha representat això per a la seva pròpia mobilitat social. Tractar d'esbrinar aquesta situació és complicat, fonamentalment per dues raons. En primer lloc, és possible que una mateixa categoria socioprofessional representi situacions molt diferents en diversos contextos sociogeogràfics. Un exemple clar és la categoria "treballador autònom sense assalariats", que pot cobrir des d'una activitat amb un cert contingut professional i una bona posició de mercat fins a un treball de servei domèstic. Saber exactament de què estem parlant

és, per tant, complicat. En segon lloc, cal preguntar-se si el canvi de categoria social és degut a l'emigració o, per contra, és aquest canvi el que va promoure la migració. Per exemple, si trobem algú que prové d'un context de professionals liberals i ara està fent feina de treballador manual, pot ser que hagi arribat a aquesta situació pel

Taula 7.

Categoria socioprofessional dels entrevistats segons la categoria professional del pare

Categoria socioprofessional del pare de l'entrevistat/da	Empresaris/es i treballadors/es per compte propi amb assalariats	Empresaris/es i treballadors/es per compte propi sense assalariats	Directors/es, gerents i tècnics	Personal administratiu i encarregats/des	Treballadors/es qualificats/des	Treballadors/es no qualificats/des	Altres	Total	
NP (no ha treballat mai)	0,0%	0,0%	1,3%	1,7%	1,2%	0,3%	0,0%	6	0,6%
Empresari amb assalariats	18,3%	5,3%	10,6%	13,1%	1,1%	2,8%	0,0%	45	4,7%
Empresari sense assalariats	6,6%	4,7%	4,6%	0,9%	3,2%	2,8%	0,0%	30	3,2%
Autònom amb assalariats	5,6%	1,2%	0,0%	10,1%	3,9%	1,4%	0,0%	25	2,6%
Autònom sense assalariats	1,7%	8,9%	1,4%	3,8%	6,4%	6,3%	0,0%	55	5,8%
Professional liberal	2,0%	1,6%	9,0%	1,7%	1,0%	1,8%	0,0%	20	2,1%
Director o gerent d'empreses públiques o privades	5,5%	6,2%	0,0%	4,9%	0,7%	1,0%	0,0%	18	1,8%
Tècnic superior	9,7%	13,4%	26,6%	4,5%	0,6%	1,6%	0,0%	46	4,8%
Tècnic mitjà	0,0%	3,6%	4,8%	6,0%	3,1%	2,8%	0,0%	30	3,2%
Personal administratiu o comercial	13,8%	8,0%	14,0%	11,3%	2,3%	5,5%	37,6%	66	6,9%
Contramestre, capatàs	3,1%	1,2%	2,9%	5,5%	2,5%	0,6%	0,0%	15	1,6%
Obrer qualificat	11,9%	12,3%	10,9%	17,2%	27,3%	16,3%	11,2%	166	17,3%
Obrer no qualificat	2,0%	7,4%	2,4%	4,3%	10,0%	16,4%	0,0%	113	11,8%
Treballador no tècnic dels serveis	9,2%	3,6%	2,0%	3,2%	6,7%	9,1%	27,5%	71	7,4%
Treballador agrari	3,0%	16,0%	3,1%	4,0%	24,4%	23,1%	0,0%	179	18,7%
Forces armades i CSE	3,6%	1,3%	1,1%	0,0%	1,8%	3,4%	0,0%	24	2,5%
No classificables	0,0%	0,0%	0,0%	2,4%	0,3%	0,5%	0,0%	5	0,5%
Ns/Nc	3,9%	5,5%	5,5%	5,5%	3,5%	4,3%	23,8%	44	4,6%
Total	42 100%	85 100%	67 100%	77 100%	167 100%	514 100%	6 100%	957 100%	

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

fet migratori (no ha trobat la feina que esperava en arribar), o bé que la migració hagi estat produïda per la dificultat de mantenir l'estatus en el país d'origen. Per tant, l'únic que tenim és una mena de fotografia fixa que ens dóna pistes sobre els orígens i el punt d'arribada.

Per obtenir aquesta pista hem procedit a creuar les categories socioprofessionals dels pares amb les dels immigrants. Només hem considerat les dels pares, perquè en el cas de les mares predominen les que no han treballat mai fora de la llar i, per tant, es fa difícil determinar-ne l'estatus social a partir de la posició ocupacional. El resultat d'aquest creuament es recull a la taula 7. Atès el grau de desagregació de les variables, es perd significativitat estadística i cal adoptar tota classe de precaucions a l'hora d'interpretar les dades. Com podem veure, els canvis de posició social de pares i fills els trobem en totes direccions. Però una lectura més acurada ens dóna algunes pistes sobre la direcció dominant del conjunt.

A la taula 8 hem procedit a presentar de manera sintètica els resultats de la taula 7. Posem en relació les categories socioprofessionals dels immigrants amb les dels seus pares. A partir de les categories agregades, analitzem quina és la proporció d'immigrants que tenen la mateixa situació socioprofessional que tenien els seus pares (manteniment); els que han accedit a una categoria socioprofessional "superior" (promoció), i, per últim, els que tenen una categoria socioprofessional inferior (proletarització).

En conjunt, sembla que hi ha hagut una moderada promoció social (un 23% del total) protagonitzada sobretot pels treballadors qualificats que procedeixen de pares que eren treballadors no qualificats. El 42% dels immigrants no manté la mateixa categoria que els pares, si bé una part important correspon a treballadors no qualificats que no han variat la posició. Els fills de professionals, directius i tècnics superiors també semblen tenir força capacitat de manteniment de la posició després de l'emigració. La mobilitat intergeneracional descendent ("proletarització"), en canvi, afecta un 35% dels entrevistats/ades, en el sentit que la immigració hauria significat, globalment, una pèrdua d'estatus social. La protagonitzen sobretot treballadors no qualificats amb pares que ocupaven categories superiors, sobretot "obriers qualificats" i "empresaris i autònoms".

Taula 8.

Comparació entre les categories professionals de la població immigrada i la dels seus pares

Categoria socioprofessional del pare de l'entrevistat/da	Empresaris/es i treballadors/es per compte propi	Directors/es, gerents i tècnics	Personal administratiu i encarregats/des	Treballadors/es qualificats/des	Treballadors/es no qualificats/des	Altres*
Empresaris i autònoms	31	11	22	24	68	0
Professionals, directius i tècnics	27	27	13	9	37	0
Administratius i capataços	15	11	13	8	31	3
Obrer qualificat	15	7	13	46	84	1
Obrers no qualificats, serveis i agrari	29	5	9	69	250	2
Altres	10	5	7	11	44	1
Total	127	67	77	167	514	7

	Empresaris/es i treballadors/es per compte propi	Directors/es, gerents i tècnics	Personal administratiu i encarregats/des	Treballadors/es qualificats/des	Treballadors/es no qualificats/des	% sobre el total
Promoció	86	23	22	69		22,9
Manteniment	31	27	13	46	250	42,0
Proletarització		11	35	41	220	35,1
Total	117	61	70	156	470	100

* Inclou els “no ha treballat mai”, les “forces armades i CSE”, els “no classificables” i els “NS/NC”.

Nota: “Promoció” fa referència a entrevistats/des amb una categoria socioprofessional superior a la dels seus pares; “manteniment” als entrevistats/des que mantenen la mateixa categoria socioprofessional que els seus pares; i “proletarització” als entrevistats/des amb una categoria socioprofessional inferior a la dels seus pares.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

En qualsevol cas, el percentatge de persones que passarien a una categoria professional inferior que la que tenien els seus pares supera el percentatge de les que es promocionen. Aquesta conclusió cal matisar-la en diversos sentits. En primer lloc, la com-

paració de posicions en contextos diferents (pel que fa a sous, drets socials, etc.) pot esmorteir (o empitjorar) la sensació de pèrdua o millora. En segon lloc, cal recordar que l'emigració és sempre un procés i que ara estem analitzant tot just la situació de la primera “onada”. Caldrà veure quina és l'evolució els anys vinents de les trajectòries laborals seguides pels immigrants a la societat receptora, per avaluar la mobilitat laboral intergeneracional.

CONDICIONS DE TREBALL

En conjunt, els immigrants experimenten un percentatge relativament elevat d'ocupació a temps parcial, el 12% (vegeu la taula 9). Es tracta d'una situació que afecta especialment les dones, ja que en el seu cas la proporció s'aproxima al 25%, mentre que només un 3% d'homes té aquesta situació contractual.

Taula 9.

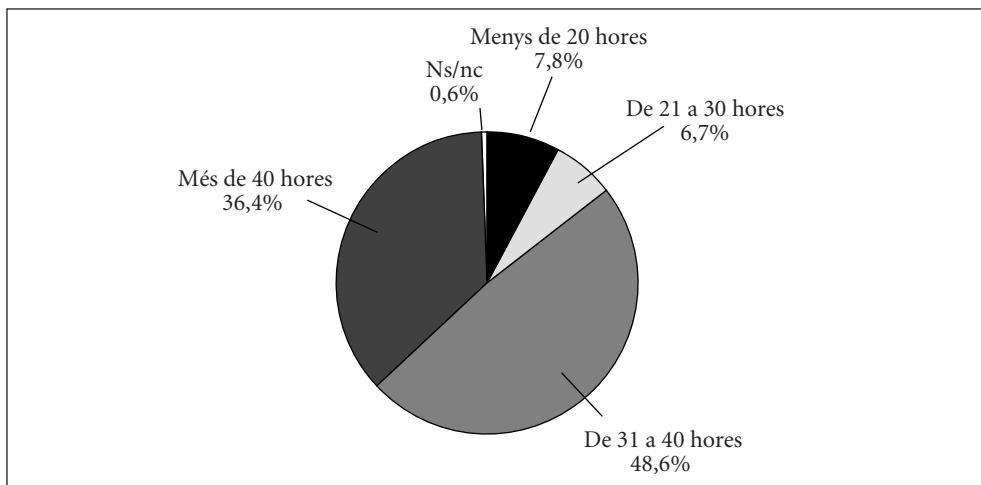
Tipus de jornada de la població immigrada segons el sexe

	Home	Dona	Total
A temps complet	97,4%	74,9%	658 88,0%
A temps parcial	2,6%	24,9%	89 11,9%
Total	436 100%	312 100%	748 100%

Nota: La taula inclou només aquelles persones que estan ocupades.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Pel que fa la jornada laboral, mesurada a partir de les hores treballades la darrera setmana, una part important (49%) admet tenir una jornada laboral d'entre trenta-una i quaranta hores. Cal tenir en compte que un 36% dels entrevistats/ades treballa més de quaranta hores setmanals.

Gràfic 1.**Jornada laboral setmanal de la població immigrada**

Nota: El gràfic inclou només aquells que estan ocupats.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Es constata l'existència d'un elevat índex de precarietat en la situació contractual dels immigrants: el 42% dels entrevistats/ades tenen contracte temporal, i un 7% no disposa de cap mena de contracte (val a dir que un 3% desconeix la seva situació). La temporalitat contractual és més freqüent entre els homes que entre les dones (vegeu la taula 10). Ara bé, ells tenen un percentatge de temporalitat més elevat, però, en canvi, és menor la proporció dels qui treballen sense contracte (2% i 14%, respectivament).

La via d'accés principal a la feina és el contacte amb amics i familiars (vegeu la taula 11). Aquesta és la via que manifesta el 55% dels enquestats. És, sens dubte, un indicador de la importància que tenen les xarxes socials dels immigrants en el funcionament del mercat laboral. Potser també indica el complex procés social que hi ha darrere dels processos migratoris, en què moltes persones arriben amb informació i contactes d'altres persones de la seva comunitat i de les arrels que aquestes ja han establert. La segona fórmula per trobar feina és, clarament, adreçar-se directament a l'empresa, anar

Taula 10.

Relació contractual de la població immigrada segons el sexe

	Home	Dona	Total
Indefinida	50,5%	43,9%	305 47,8%
Temporal	44,2%	39,7%	270 42,4%
Sense contracte	2,1%	13,5%	43 6,7%
Ns/nc	3,3%	2,9%	20 3,1%
Total	378 100%	260 100%	638 100%

Nota: La taula inclou només aquells que estan ocupats.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 11.

Via d'obtenció de la feina actual de la població immigrada

	Percentatge
Amics o familiars	55,0%
Adreçant-se directament a les empreses	13,7%
Té un negoci propi	10,3%
Anuncis	7,5%
ETT	4,1%
INEM	2,1%
Borsa de treball	2,1%
Oposicions o concursos	1,8%
L'empresa li va trucar	0,9%
Altre mitjà	0,7%
Organització empresarial	0,4%
SCC (Servei Català de Col·locació)	0,4%
Altra oficina privada de col·locació	0,1%
Ns/nc	0,8%
Total	748 100%

Nota: La taula inclou només aquells que estan ocupats.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

a buscar activament una ocupació (14%). La tercera via és la de l'autoocupació, que representa un 10% del total. Les vies formals (INEM, SCC, ETT), en canvi, presenten percentatges més baixos.

Si bé no es poden veure, per qüestions de significativitat estadística, quins són els ingressos que reben els immigrants per l'activitat laboral que duen a terme, el que resulta evident de la distribució de freqüències de la taula 12 és que la majoria té un nivell d'ingressos baix (un 87% no supera els 1.500 € mensuals) o molt baix (un 56% percep salaris igual o per sota dels 900 €). És d'esperar que els qui no tenen ingressos (16%) es corresponguin fonamentalment a una part dels inactius (estudiants, tasques a la llar) i dels aturats. Però no estem en condicions d'avançar molt més pel que fa a aquest punt.

Taula 12.
Ingressos mensuals de la població immigrada

	Percentatge	Percentatge acumulat
No té ingressos	15,9%	15,9%
Menys de 450 euros al mes	6,5%	22,4%
De 451 a 600 euros al mes	6,5%	28,9%
De 601 a 750 euros al mes	9,9%	38,8%
De 751 a 900 euros al mes	17,1%	55,8%
De 901 a 1.050 euros al mes	13,4%	69,3%
De 1.051 a 1.200 euros al mes	10,1%	79,4%
De 1.201 a 1.500 euros al mes	7,5%	86,8%
De 1.501 a 1.800 euros al mes	2,9%	89,8%
Més de 1.800 euros al mes	3,5%	93,3%
Ingressos no mensuals/irregulars	1,8%	95,0%
Ns/nc	5,0%	100,0%
Total	1.050	100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Un altre fet rellevant és el reduït percentatge d'immigrants que treballen en empreses on hi ha representació sindical (vegeu la taula 13). Un 56% dels immigrants treballa

en empreses on aquesta representació és inexistent i un altre 11% treballa sol. De fet, aquesta situació cal entendre-la com un mecanisme important de tutela de drets i possibilitats de veu. I allà on no n'hi ha, es donen més possibilitats d'abusos i conculcació de drets. Entre els entrevistats/adés que sí que tenen representació, són més nombrosos els qui tenen delegats que els qui es poden adreçar a un comitè d'empresa, cosa que reflecteix un nivell de "cobertura" sindical reduït.

Taula 13.

Tipus de representació sindical a l'empresa on treballa la població immigrada

	Percentatge
No hi ha representació	56,0%
Delegats sindicals	10,9%
Comitè d'empresa	9,7%
Altres tipus de representació	0,5%
Treballa sol/a	11,4%
Ns/nc	11,6%
Total	748 100%

Nota: La taula inclou només aquelles persones que estan ocupades.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

D'aquest conjunt de situacions surt una pintura complexa. D'una banda, és clar que hi ha una pluralitat de situacions que mostren que el procés migratori es caracteritza per una enorme variabilitat. Una part no gens negligible ha aconseguit estabilitzar la seva situació laboral i entra en un procés clar d'arrelament temporal, la qual cosa no exclou l'existència d'un segment de persones en situació de precarietat i d'informalitat. Cal aprofundir aquest coneixement, per tant, amb estudis específics que permetin entendre com funcionen i s'organitzen aquests subsectors. D'altra banda, l'anàlisi manifesta que certament els immigrants estan sobrerepresentats en els estrats més baixos, tant pel que fa a la precarietat contractual i a la subocupació no desitjada com per les llargues jornades laborals i la concentració en els llocs de treball amb menys prestigi, així com per l'absència de representació sindical.

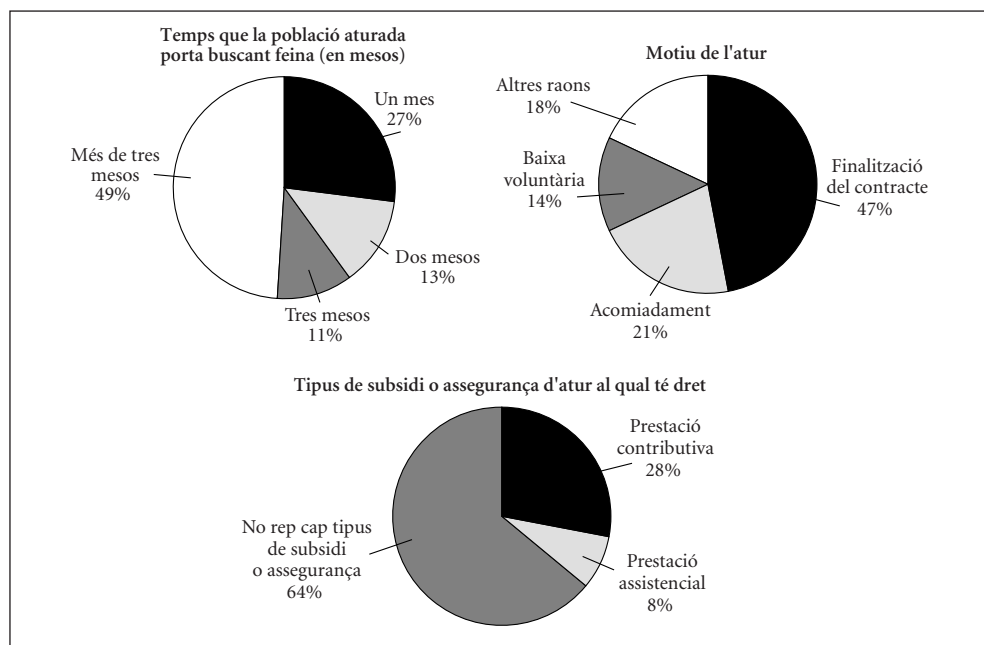
IMMIGRACIÓ, ATUR I CERCA DE FEINA

Anteriorment hem constatat que malgrat l'expansió de la demanda laboral, un nombrós grup de persones immigrades roman en situació d'atur. Cal veure quines són les característiques d'aquest col·lectiu. Malauradament, la submostra d'aturats de l'enquesta és només de cent vuit persones, cosa que no permet extreure informació significativa dels creuaments i només se'n poden aportar pistes.

Si tenim en compte el temps que porten a l'atur, aproximadament la meitat dels aturats porta un temps relativament breu cercant feina: el 51%, tres mesos o menys, i un

Gràfic 2.

L'atur de la població immigrada

Nota: S'inclouen només les persones que estan aturades.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

27%, no supera el mes (vegeu el gràfic 2). Un aspecte interessant és que en la majoria de casos, un 94%, es tracta de persones que han estat ocupades anteriorment. No es tracta, per tant, de nouvinguts que estan cercant una oportunitat en el nostre mercat laboral, sinó de persones que ja han tingut una experiència laboral anterior i que per raons diverses han perdut la feina.

Les raons de la pèrdua de la feina ens en donen algunes pistes. Per al 47% de les persones aturades la raó de la pèrdua de l'ocupació va ser l'acabament del període contractual. La precarietat sembla que és, doncs, un element clau en la situació d'atur.

Pel que fa a la situació econòmica dels aturats, només una minoria (35%) és perceptor de prestacions econòmiques. La resta no rep cap mena de subsidi o assegurança.

Què fan aquestes persones per cercar feina? Tal com es desprèn de la taula 14, la majoria empra mitjans diversos, si bé la xarxa de relacions socials sembla la via més important (el 84% de la població aturada). L'alt percentatge de respostes positives per a les diferents vies de cerca de feina mostra que es tracta d'una població que coneix força bé els diferents canals de cerca d'ocupació i que és activa en la seva utilització.

Quina és la disponibilitat per acceptar feines? Es tracta sempre d'una pregunta capciosa, ja que una cosa és preguntar hipotèticament i l'altra haver de prendre

Taula 14.

Estratègies de cerca de feina de la població immigrada en situació d'atur

	Percentatge
Servei Català de Col·locació	63,1%
Mitjançant amics, coneguts o familiars	83,7%
Prensa	54,9%
Per Internet	26,5%
Anant directament a les empreses	65,1%
Mitjançant una ETT	37,4%

Nota: La taula inclou només aquelles persones que estan aturades.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

decisiones en situacions concretes. A més, el caràcter genèric de les preguntes afegeix motius de confusió. Amb totes aquestes prevencions, les respostes de la taula 15 indiquen un grau de disponibilitat ampli. Davant la qüestió general de quin és el tipus de feina buscada, s'assenyala una àmplia predisposició a acceptar qualsevol ocupació (48%). La resta de motivacions tenen un paper secundari. Segueix, a una certa distància, l'adequació a la professió de l'individu, l'horari adequat i, només en un 9% dels casos, es considera l'adequació als estudis. En conjunt es tracta de persones que tenen com a primer objectiu trobar una feina remunerada per sobre de perpetuar un estatus social.

Taula 15.

Tipus de feina que busca la població immigrada en situació d'atur

	Percentatge
Adequada al seu ofici o professió	23,8%
Adequada als seus estudis	9,0%
Adequada a l'horari que pot fer	13,7%
Qualsevol feina	47,7%
Ns/nc	5,8%
Total	108 100%

Nota: La taula inclou només aquelles persones que estan aturades.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

L'anàlisi de la valoració de les característiques que hauria de tenir una nova feina ens permet accedir al "nivell d'acceptabilitat" de la població immigrada davant una oferta laboral (vegeu les taules 16 i 17). A continuació, en destaquem alguna de les dades més rellevants a partir de la submostra de persones aturades. Un 52% acceptaria o probablement acceptaria una feina d'una categoria inferior a la seva (en aquest cas podríem parlar d'una situació d'inconsistència d'estatus o de manca de correspondència entre el nivell educatiu i l'activitat laboral desenvolupada). Un 63% és rotund en afirmar que no acceptaria una feina mal pagada. Altres característiques que també generen un

percentatge important de rebuig són: una feina no declarada (un 73% no l'acceptaria o probablement no l'acceptaria), que exigís canvi de domicili (68%), que requerís molt temps de desplaçament (76%) o inestable (71%). Altres característiques de les ofertes de feina suposen un percentatge major d'acceptació: una feina a temps parcial l'acceptaria o probablement l'acceptaria un 57% de les persones entrevistades; així com també una feina amb torn de nit (35%) o que suposi haver de treballar els caps de setmana (45%). Una feina incompatible amb les tasques domèstiques i familiars seria rebutjada pel 45% de la mostra i acceptada per un 31%.

Taula 16.

Valoració d'una oferta de feina segons les seves característiques per part de la població immigrada

	No l'acceptaria	Probablement no l'acceptaria	Probablement l'acceptaria	L'acceptaria	Ns/nc	Total
Una feina amb categoria inferior a la seva	20,9%	22,4%	12,8%	39,0%	4,9%	100%
Una feina a temps parcial	19,7%	19,6%	16,6%	40,7%	3,4%	100%
Una feina mal pagada	63,2%	15,9%	7,7%	9,7%	3,4%	100%
Una feina que ocupi els caps de setmana	37,7%	14,1%	12,1%	32,8%	3,4%	100%
Una feina amb torn de nit	42,4%	19,0%	10,9%	24,3%	3,4%	100%
Una feina que exigís molt temps de desplaçament	54,5%	21,2%	4,5%	15,0%	4,7%	100%
Una feina que exigís canvi de domicili	56,2%	12,2%	10,5%	15,6%	5,5%	100%
Una feina no declarada	60,2%	12,4%	9,9%	14,1%	3,4%	100%
Una feina inestable	40,7%	30,2%	5,4%	20,2%	3,4%	100%
Una feina que exigís establir-se com a autònom	42,8%	14,8%	9,0%	28,2%	5,1%	100%
Una feina incompatible amb les tasques domèstiques i familiars	45,4%	11,9%	8,7%	30,5%	3,4%	100%

Nota: La taula inclou només aquelles persones que estan aturades.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Pel que fa al nivell d'ingressos per sota del qual no s'acceptaria una oferta laboral, la meitat de les persones enquestades en situació d'atur (un 51%) acceptaria salaris iguals o inferiors a 900 €. Un 18% desestimaria una oferta laboral de quaranta hores setmanals si el salari no superés els 1.200 €.

Taula 17.

Ingressos mínims mensuals pels quals la població immigrada acceptaria una feina de quaranta hores setmanals

	Percentatge	Percentatge acumulat
Menys de 600 euros	6,8%	6,8%
Entre 601 i 750 euros	18,4%	25,3%
Entre 751 i 900 euros	26,1%	51,4%
Entre 901 i 1.050 euros	12,0%	63,4%
Entre 1.051 i 1.200 euros	14,3%	77,7%
Més de 1.200 euros	17,8%	95,5%
Ns/nc	4,5%	100,0%
Total	108 100%	

Nota: La taula inclou només aquelles persones que estan aturades.

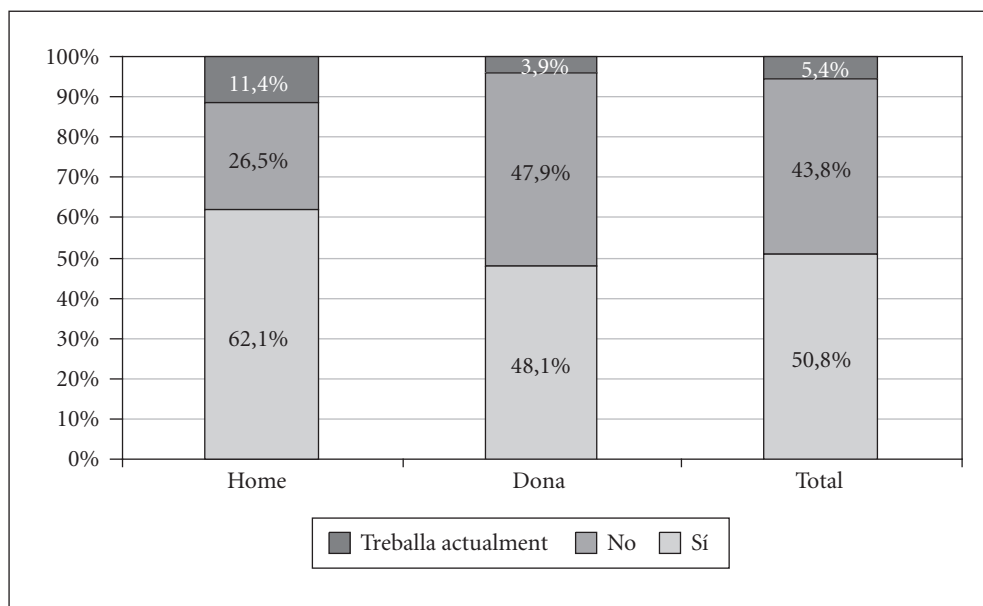
Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

LA INACTIVITAT ENTRE LA POBLACIÓ IMMIGRADA

La població inactiva engloba aquelles persones que han manifestat que la seva situació principal és “estudiant / mestressa de casa / jubilat” i que no es consideren ocupades ni en situació d'atur. La composició de la població inactiva per sexes ens mostra un perfil clarament feminitzat: un 81% són dones. Del total de la població enquestada inactiva, tal com es pot veure al gràfic 3, un 51% ha tingut una feina remunerada amb anterioritat i un 5% disposa actualment d'una feina (síntoma inequívoc de formes de participació laboral en l'economia submergida). Per sexes, mentre que un 62% dels homes sí que ha tingut una feina remunerada amb anterioritat, aquest és el cas només del 48% de les dones.

Gràfic 3.

Població immigrada en situació d'inactivitat que ha tingut una feina remunerada anteriorment segons el sexe

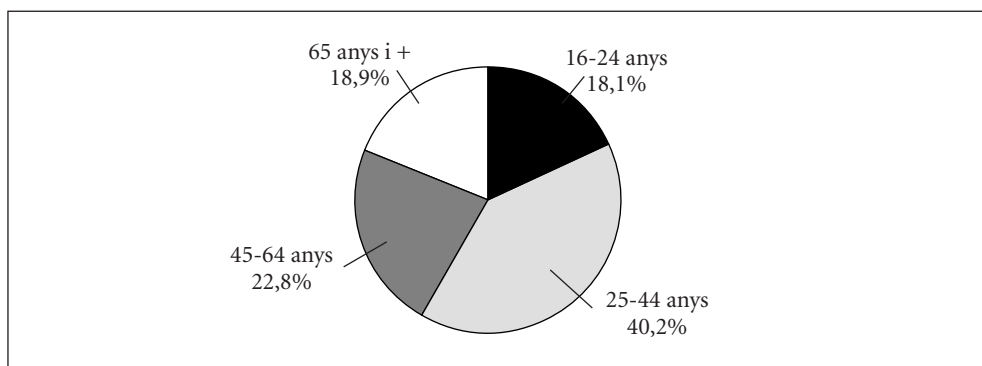
Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

La feminització de la inactivitat pot obeir no tant a una situació d'“atur encobert”, en el sentit de tractar-se de dones que disposen de menys oportunitats laborals que els homes. El pes que té l'assumpció de les tasques de la llar i la cura dels fills a l'hora d'explicar la inactivitat femenina és cabdal, tal com veurem més endavant, especialment entre els perfils de dones que han arribat a través de la reagrupació familiar o amb fills menors a càrrec seu. Així mateix, per a moltes d'aquestes dones immigrades, tenir una feina remunerada i externalitzar la cura dels fills no els compensa, ja que el cost econòmic (escoles bressol privades, serveis de cangur, etc.) està per sobre dels nivells salarials als quals tenen accés (no oblidem que gairebé la meitat de les dones inactives havia tingut una feina remunerada amb anterioritat).

L'estructura per edats de la població enquestada inactiva (vegeu el gràfic 4) ens mostra un predomini de la franja entre 25 i 44 anys (un 40%). Gairebé el 20% correspon a persones majors de 65 anys; sens dubte, un col·lectiu que anirà augmentat en els anys vinents, en la mesura que la població immigrada actualment activa assoleixi l'edat de jubilació. El 18% d'enquestats inactius té entre 16 i 24 anys, una part important dels quals és molt probable que estiguin estudiant.

Gràfic 4.

Inactivitat de la població immigrada segons l'edat

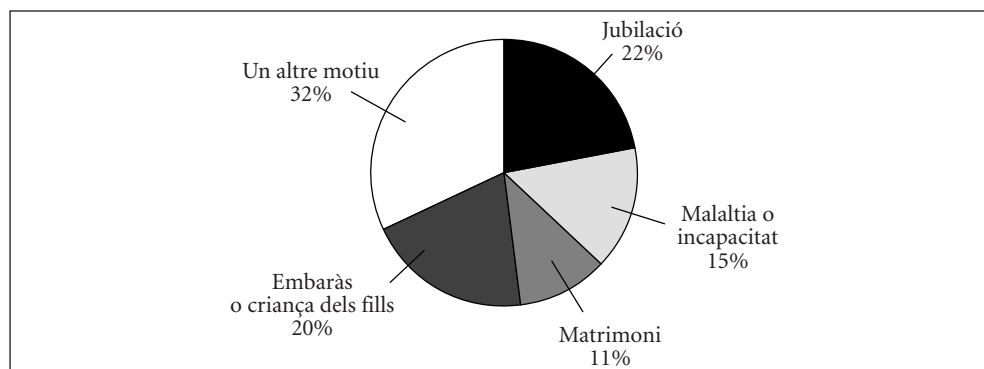

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

L'anàlisi de les causes de la inactivitat ens permet aprofundir molt més en les característiques d'aquest col·lectiu d'immigrants (vegeu el gràfic 5). Un 21% atribueix la seva inactivitat a la jubilació, xifra que encaixa gairebé amb el 20% d'inactius majors de 65 anys que s'ha vist abans. Raons vinculades a les relacions de gènere, com ara el matrimoni, l'embaràs o la criança dels fills són esgrimides pel 31% de les persones entrevistades. Aquesta dada, sens dubte, ajuda a explicar la major incidència de la inactivitat entre els col·lectius de dones. Així mateix, les dades de la taula també podrien explicar la tendència observada que mostra percentatges d'inactivitat més elevats entre els estrangers europeus i els procedents del Magrib.

Gràfic 5.

Raó principal per la qual la població immigrada en situació d'inactivitat va deixar la feina remunerada

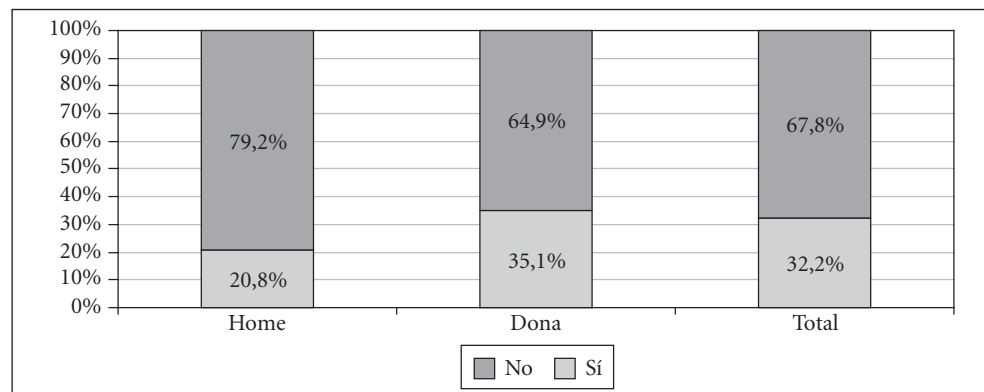

Nota: El gràfic inclou només aquelles persones que estan inactives.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Gràfic 6.

Cerca de feina per part de la població immigrada en situació d'inactivitat segons el sexe

Nota: El gràfic inclou només aquelles persones que estan inactives.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Les dades de l'enquesta posen de manifest que un 44% de la població inactiva vol tenir una feina remunerada i que un 32% està buscant feina. Per sexes, s'observa que cerca feina un 35% de les dones inactives i un 20,8% dels homes (vegeu el gràfic 6). L'anàlisi del moment en què les persones entrevistades pensen tornar a tenir una feina remunerada (vegeu la taula 18) mostra que hi ha un contingent important de joves escolaritzats (un 21% s'incorporarà al mercat de treball quan acabi els estudis), així com un perfil de dones inactives que han interromput la seva participació en el mercat de treball pel fet de tenir fills menors a càrrec seu (un 22% té previst tenir una feina remunerada tan bon punt els fills creixin). Cal destacar també el fet que gairebé un 6% dels enquestats en situació d'inactivitat projecta tenir una feina remunerada en el moment que pugui tenir els papers en regla.

Taula 18.

Moment en què la població immigrada en situació inactiva pensa tornar/ començar a tenir una activitat remunerada

	Percentatge
Quan acabi els estudis	21,1%
Quan els fills creixin	21,9%
Quan trobi un treball interessant	17,6%
Quan tingui necessitat econòmica	1,9%
Una altra possibilitat	13,4%
No crec que pugui treballar	16,5%
Quan tingui els papers en regla	5,8%
Ns/Nc	1,8%
Total	80 100%

Nota: La taula inclou només aquelles persones que estan inactives.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

LES ESTRATÈGIES DE MOBILITAT LABORAL ENTRE LA POBLACIÓ IMMIGRADA

Un 20% del total de les persones enquestades ocupades ha fet gestions per cercar una altra feina (vegeu la taula 19). No s'hi observen diferències destacades segons el sexe: un 18% dels homes, davant d'un 23% de les dones, afirmen dur a terme gestions per trobar una altra feina. Només un 24% del total de persones ocupades ha fet cursos per millorar la qualificació en els darrers dos anys.

Taula 19.

Realització de gestions per trobar una altra feina segons el sexe

	Home	Dona	Total
Sí	18,3%	23,2%	152 20,3%
No	81,7%	76,8%	596 79,7%
Total	436 100%	312 100%	748 100%

Nota: La taula inclou només aquelles persones que estan ocupades.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Trobem una relació directa entre el fet de cercar activament una altra feina i variables com el temps d'estada a Catalunya, els ingressos percebuts (vegeu la taula 20), la situació legal o la relació contractual (vegeu la taula 21). A mesura que augmenta el temps d'estada es redueix el percentatge de persones que cerca una altra feina activament. Així, només cerca feina el 12% dels qui porten més de vint anys d'estada, mentre que aquest percentatge s'incrementa a un 24% quan es tracta d'entrevistats/ades amb menys de cinc anys d'estada. Aquest fet podria posar de manifest que les persones que porten més temps d'assentament es troben en una situació laboral més estable, cosa que fa que no vulguin canviar de feina.

Així mateix, la taula 20 també mostra que com més elevats són els ingressos percebuts, menor és el percentatge de persones que fan gestions per canviar de feina. Pel que fa a la situació legal (taula 21), les persones amb nacionalitat espanyola o amb permís permanent de residència cerquen una altra feina en una proporció menor que els qui no tenen permís o disposen d'un permís de residència provisional. En la mateixa línia, la taula 21 posa de manifest que l'estabilitat laboral pot desincentivar la cerca activa d'una altra feina: només el 17% dels qui tenen contracte indefinit cerca feina.

Taula 20.

Realització de gestions per trobar una altra feina segons el temps d'estada i els ingressos

		Sí	No	Total
Segons el temps d'estada	Més de 20 anys	12,4%	87,6%	88 100%
	De 20 a 10 anys	18,6%	81,4%	125 100%
	De 9 a 5 anys	19,7%	80,3%	224 100%
	Menys de 5 anys	23,8%	76,2%	310 100%
	Total	20,3%	79,7%	748 100%
Segons els ingressos nets mensuals	No ha tingut cap ingrés	70,4%	29,6%	3 100%
	Menys de 600 euros al mes	36,5%	63,5%	92 100%
	De 601 a 900 euros al mes	20,4%	79,6%	245 100%
	De 901 a 1.500 euros al mes	16,2%	83,8%	292 100%
	Més de 1.500 euros al mes	14,5%	85,5%	74 100%
	Ns/nc	20,2%	79,8%	42 100%
	Total	20,3%	79,7%	748 100%

Nota: La taula inclou només aquelles persones que estan ocupades.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 21.

Realització de gestions per trobar una altra feina segons la situació legal de residència i la relació contractual temps d'estada i els ingressos

		Sí	No	Total
Segons la situació legal de residència a Espanya	Nacionalitat espanyola	18,0%	82,0%	148 100%
	Permís permanent de residència	15,4%	84,6%	285 100%
	Permís provisional de residència	25,9%	74,1%	251 100%
	No té permís de residència	28,0%	72,0%	14 100%
	Ns/nc	25,2%	74,8%	50 100%
	Total	20,3%	79,7%	748 100%
Segons la relació contractual	Indefinida	16,6%	83,4%	305 100%
	Temporal	24,2%	75,8%	270 100%
	Sense contracte	36,8%	63,2%	43 100%
	Ns/nc	31,6%	68,4%	20 100%
	Total	21,6%	78,4%	638 100%

Nota: La taula inclou només aquelles persones que estan ocupades.

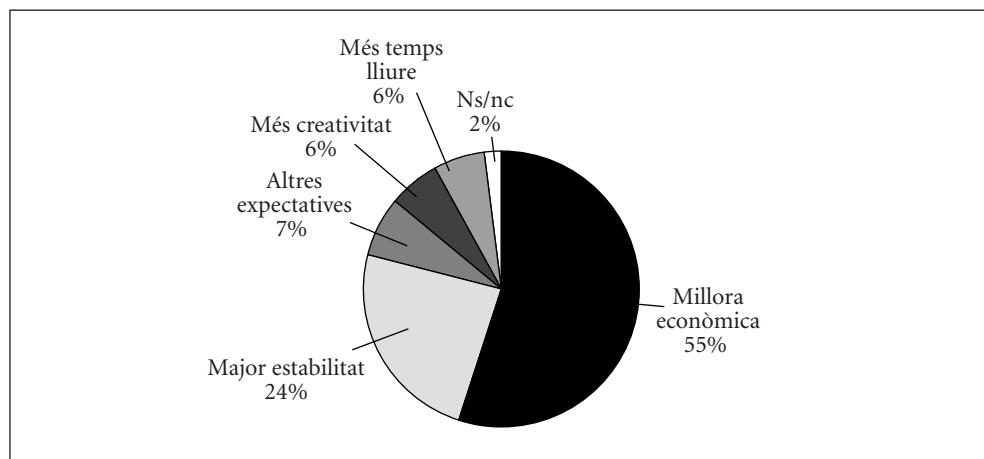
Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Aquest percentatge s'incrementa a un 24% i a un 37%, respectivament, quan es tracta de persones amb contracte temporal o sense contracte.

Pel que fa a les expectatives de la nova feina que cerca la població ocupada (vegeu el gràfic 7), l'obtenció de millora econòmica i de més estabilitat ocupen les primeres posicions i aglutinen gairebé el 80% de les respostes, amb un 55% i un 24%, respectivament.

Gràfic 7.

Expectatives de la nova feina que cerca la població ocupada

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB; Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

COMPAGINACIÓ DE LA VIDA LABORAL AMB LA VIDA FAMILIAR ENTRE LA POBLACIÓ IMMIGRADA

Un 54% de les persones ocupades admet no tenir cap dificultat a l'hora de compaginar la vida laboral amb les tasques familiars. Aquest percentatge és superior entre el col·lectiu de dones (vegeu la taula 22). Les hores setmanals dedicades a les tasques de la llar del conjunt de les persones entrevistades, creuades a partir del sexe, també posen de manifest les diferències entre homes i dones (vegeu la taula 3): mentre que el 42% de les dones fan més de vint hores setmanals, aquest percentatge es redueix al 5% quan es tracta dels homes.

Pel que fa a la distribució de les tasques domèstiques i familiars segons la persona encarregada, les diferències de gènere es posen clarament de manifest (vegeu la taula annexa 1). La manca de coresponsabilitat masculina i femenina es pot matisar si afi-

Taula 22.

Dificultat per compaginar la vida laboral amb les tasques domèstiques segons el sexe

	Home	Dona	Total
Té dificultat	35,0%	41,7%	283 37,8%
No té cap dificultat	51,0%	57,1%	400 53,5%
No hi participa	13,3%	0,9%	61 8,1%
Ns/nc	0,7%	0,4%	4 0,5%
Total	436 100%	312 100%	748 100%

Nota: La taula inclou només aquelles persones que estan ocupades.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

nem més i distingim segons el tipus de tasca. Gairebé el 60% admet que la persona principal encarregada de l'organització de les tasques de la llar és una dona. La neteja i la cura de la roba, la neteja de la cuina, la neteja i el manteniment de la casa, la cuina i la cura dels nens menors de deu anys són activitats fortament feminitzades. En el cas concret de la cura dels infants, el fet que només un 4% de les persones entrevistades afirmi que la persona encarregada és algun familiar (que no sigui ni el pare ni la mare) indica que el pes de les xarxes familiars és reduït a l'hora de facilitar la conciliació, a diferència del que succeeix entre les famílies no immigrades.

La implicació masculina s'incrementa notablement a l'hora de fer la compra (en un 37% dels casos es fa conjuntament). Les reparacions generals de l'habitatge són una atribució eminentment masculina: en un 59% dels casos la persona principal és un home. L'administració de l'economia familiar és la tasca de la llar més repartida entre tots dos sexes: en un 39% dels casos es fa conjuntament, en un 24% correspon a una figura masculina i en un 22% a una dona.

L'opció d'externalitzar al mercat les tasques de la llar constitueix una opció residual, excepte per a les tasques de reparacions de l'habitatge (12%) i la neteja i el manteniment de la casa (gairebé el 4% disposa dels serveis d'una persona remunerada).

El repartiment de les tasques domèstiques i familiars varia segons quin sigui el nivell d'estudis de la persona entrevistada (vegeu la taula 23). A mesura que augmenta el nivell educatiu, s'incrementa el percentatge de persones que afirmen compartir la responsabilitat de les tasques entre dues persones principals, a la vegada que es redueix el percentatge de persones que sostenen que l'encarregada és una figura femenina. Així mateix, el nivell educatiu també està relacionat directament amb el fet de tenir una tercera persona (no membre de la llar) encarregada de les tasques.

Taula 23.

Persona encarregada de les tasques de la llar segons el nivell d'estudis acabats

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis superiors	Total
Persona principal masculina	4,2%	3,0%	6,0%	3,1%	47 4,4%
Persona principal femenina	72,7%	66,5%	54,7%	48,2%	615 58,6%
Ambdues persones principals	4,0%	11,2%	18,8%	26,4%	175 16,6%
Altres membres de la llar o tots junts	18,3%	18,9%	19,3%	17,0%	196 18,6%
Altres persones	0,8%	0,5%	1,2%	5,2%	18 1,7%
Total	103 100%	297 100%	450 100%	200 100%	1.050 100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

A l'hora de compaginar vida laboral i familiar, el temps dedicat a l'activitat remunerada és un element important. Pel que fa al tipus d'horari (vegeu la taula 24), més de la meitat (55%) fa horari partit de matí i tarda, i un 21%, horari continu de matí. Gairebé

el 3% de les persones ocupades fa horari continu de nit. S'observen diferències segons el sexe: mentre que una proporció major d'homes té horari partit, és més habitual entre les dones l'horari continu de matí o de tarda.

Taula 24.

Tipus d'horari a la feina per sexes

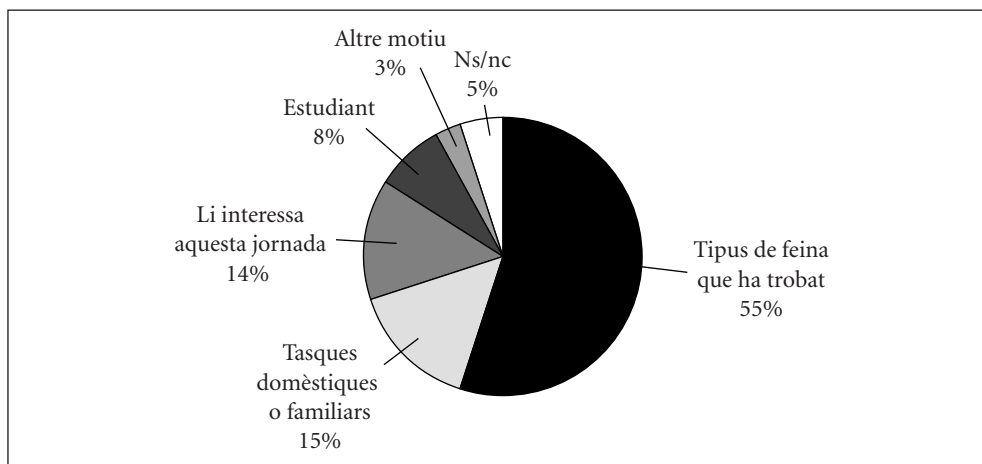
	Home	Dona	Total
Horari partit de matí i tarda	62,3%	45,8%	414 55,4%
Continu de matí	16,9%	27,5%	159 21,3%
Continu de tarda	5,9%	10,0%	57 7,6%
Continu de nit	3,6%	1,8%	21 2,9%
Continu rotatiu de matí i tarda	3,7%	8,4%	43 5,7%
Continu rotatiu de matí, tarda i nit	6,2%	3,4%	38 5,0%
Altres horari	1,4%	3,1%	16 2,1%
Total	436 100%	312 100%	748 100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Un 12% de la mostra de persones ocupades té un horari a temps parcial, tal com ja s'ha comentat abans (vegeu la taula 9). Entre els qui no tenen una feina amb horari a temps complet (vegeu el gràfic 8), predomina la no voluntarietat: el 55% admet que no és tant una elecció personal sinó que es deu al tipus de feina que ha trobat. Només un 14% ha escollit l'horari a temps parcial pel fet que l'interessa aquest tipus de jornada i un 15% ho atribueix al fet d'haver d'encarregar-se de les tasques domèstiques i familiars.

Gràfic 8.

Motiu per no treballar a temps complet

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

TAULA ANNEXA 1.

DISTRIBUCIÓ DE LES TASQUES DOMÈSTIQUES I FAMILIARS SEGONS LA PERSONA ENCARREGADA

a) Persona encarregada de l'organització de les tasques de la llar	Percentatge
Persona principal masculina	4,4%
Persona principal femenina	58,6%
Ambdues persones principals	16,6%
Altres membres de la llar o tots junts	18,6%
Altres persones	1,7%
Total	100%

b) Persona encarregada de la neteja i cura de la roba	Percentatge
Persona principal masculina	5,6%
Persona principal femenina	59,5%
Ambdós conjuntament	11,3%
Un altre o diversos membres femenins de la llar	9,2%
Un altre o diversos membres masculins de la llar	3,2%
Tots o diversos membres de la llar d'ambdós sexes	8,1%
Persona remunerada	2,7%
Persona de fora de la llar no remunerada	0,3%
Total	100%

c) Persona encarregada de la neteja de la cuina	Percentatge
Persona principal masculina	6,3%
Persona principal femenina	49,8%
Ambdós conjuntament	16,8%
Un altre o diversos membres femenins de la llar	10,4%
Un altre o diversos membres masculins de la llar	3,8%
Tots o diversos membres de la llar d'ambdós sexes	10,2%
Persona remunerada	2,4%
Persona de fora de la llar no remunerada	0,3%
Total	100%

d) Persona encarregada de la neteja i manteniment de la casa	Percentatge
Persona principal masculina	5,2%
Persona principal femenina	50,5%

Ambdós conjuntament	15,8%
Un altre o diversos membres femenins de la llar	10,9%
Un altre o diversos membres masculins de la llar	3,2%
Tots o diversos membres de la llar d'ambdós sexes	10,1%
Persona remunerada	3,9%
Persona de fora de la llar no remunerada	0,4%
Total	100%

e) Persona encarregada de cuinar	Percentatge
Persona principal masculina	8,3%
Persona principal femenina	52,8%
Ambdós conjuntament	16,4%
Un altre o diversos membres femenins de la llar	9,0%
Un altre o diversos membres masculins de la llar	3,5%
Tots o diversos membres de la llar d'ambdós sexes	8,4%
Persona remunerada	1,4%
Persona de fora de la llar no remunerada	0,2%
Total	100%

f) Persona encarregada d'anar a comprar els aliments	Percentatge
Persona principal masculina	12,5%
Persona principal femenina	29,7%
Ambdós conjuntament	36,5%
Un altre o diversos membres femenins de la llar	4,9%
Un altre o diversos membres masculins de la llar	4,1%
Tots o diversos membres de la llar d'ambdós sexes	11,6%
Persona remunerada	0,5%
Persona de fora de la llar no remunerada	0,2%
Total	100%

g) Persona encarregada de les reparacions generals de l'habitatge	Percentatge
Persona principal masculina	59,2%
Persona principal femenina	6,4%
Ambdós conjuntament	8,3%
Un altre o diversos membres femenins de la llar	1,7%
Un altre o diversos membres masculins de la llar	7,5%
Tots o diversos membres de la llar d'ambdós sexes	4,3%
Persona remunerada	11,5%

Persona de fora de la llar no remunerada	0,7%
Ns/Nc	0,3%
Total	100%

h) Persona encarregada d'administrar els diners	Percentatge
Persona principal masculina	23,9%
Persona principal femenina	22,1%
Ambdós conjuntament	38,7%
Un altre o diversos membres femenins de la llar	2,4%
Un altre o diversos membres masculins de la llar	3,8%
Tots o diversos membres de la llar d'ambdós sexes	8,7%
Persona remunerada	0,1%
Ns/Nc	0,3%
Total	100%

i) Persona encarregada dels nens menors de 10 anys	Percentatge
Pare	2,2%
Mare	57,5%
Pare i mare conjuntament	34,2%
Un altre familiar	3,8%
Altres persones	0,3%
NS/NC	1,9%
Total	100%

4 Integració i mobilitat residencial de la població immigrada a Catalunya

Jordi Bosch Meda

RESUM

En els darrers deu anys, el fort augment del nombre de persones estrangeres immigrades arribades a Catalunya s'ha produït simultàniament amb una creixent crisi d'accessibilitat econòmica a l'habitatge fruit de l'augment incessant dels preus. Aquesta dificultat per a la correcta integració de la població immigrada es fa palesa en l'estudi de les seves condicions residencials. En comparació amb el conjunt de la societat catalana, els nous vinguts viuen en habitatges més antics, menys equipats, menys accessibles, i solen patir greus problemes d'amuntegament. Així mateix, aquests problemes s'accentuen entre aquelles persones immigrades que no arriben a gaudir d'una certa estabilitat laboral, i entre les que han arribat més recentment, tot i que, malauradament, la seva incidència és encara força elevada fins i tot entre aquelles persones amb més de deu anys d'estada a Catalunya. Per orígens, els col·lectius que mostren unes condicions residencials més precàries són els africans, els asiàtics i els llatinoamericans.

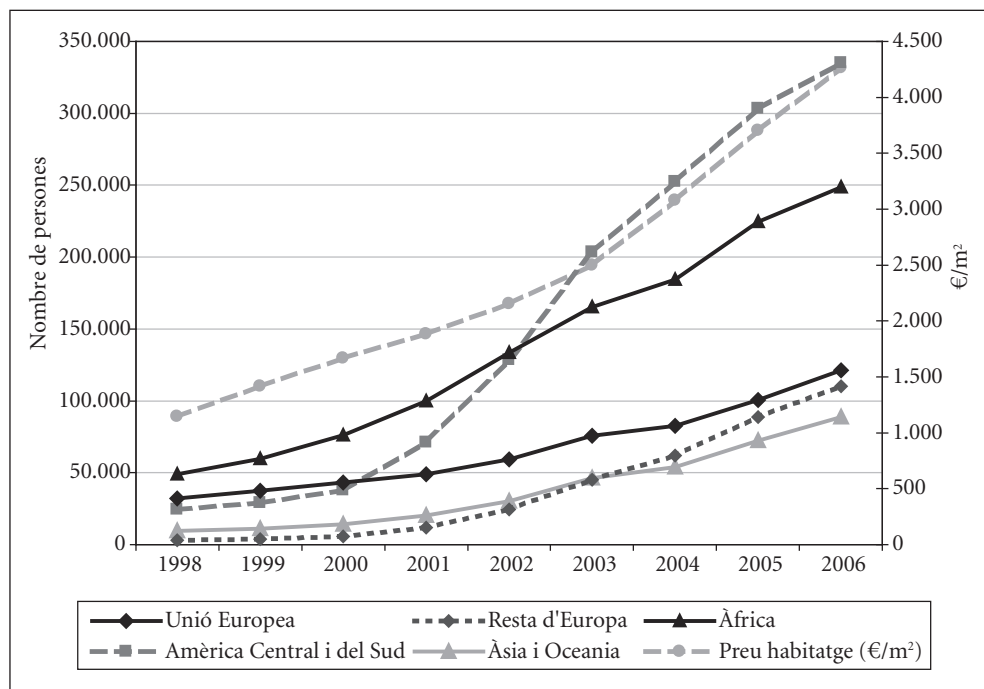
Des de l'any 1998 fins avui, el mercat residencial català ha viscut una intensa fase de creixement que ha comportat, a més d'alts ritmes de construcció, una inflació molt forta dels preus, provocada en bona part per la millora dels tipus d'interès dels préstecs hipotecaris i una evolució favorable de les variables econòmiques principals, molt especialment de l'atur. No obstant això, aquest creixement dels preus no ha anat acompanyat d'un augment equivalent dels salaris, i malgrat les millores en les condicions de finançament, l'increment de l'esforç econòmic necessari per accedir a un habitatge digne ha fet créixer progressivament la demanda exclosa del mercat.

Tanmateix, aquest període d'expansió i la crisi d'accessibilitat econòmica associada s'han produït simultàniament amb un creixement exponencial sense precedents del nombre de persones estrangeres immigrades que des de finals dels noranta han arribat a Catalunya. L'any 1996, la població immigrant només era de 100.000 persones, el 2001 havia augmentat fins a les 300.000, i actualment, segons dades del Padró Continu a 1 de gener de 2006, viuen a Catalunya 913.757 persones sense nacionalitat espanyola, i prop d'un milió que no han nascut a Espanya, xifres que suposen aproximadament un 14% de la població catalana (gràfic 1).

En aquest context, l'objectiu de la recerca que es recull en aquest article és arribar a conèixer com es produeix la integració residencial de les persones immigrades a

Gràfic 1.

Evolució de la població estrangera a Catalunya segons el continent de procedència i del preu mitjà de venda de l'habitatge de nova construcció (€/m²) a la conurbació de Barcelona en el període 1998-2006

Font: Direcció General d'Habitatge i Padró Continu.

Catalunya al llarg del projecte migratori, i quins són els factors que més influeixen en la seva mobilitat residencial.

L'estudi s'ha fet a partir de les dades de l'edició del 2006 de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, dades que són d'una importància cabdal per a l'objectiu de la recerca, ja que avui són l'única font d'informació disponible detallada i actualitzada que interrelaciona les condicions residencials de la població i la procedència dels ocupants.

L'article s'estructura en quatre apartats. En el primer s'analitzen quines són les característiques dels habitatges de la població immigrant en matèria d'equipaments i instal·lacions, règim de tinença, ocupació i amuntegament. El segon apartat se centra exclusivament en els aspectes econòmics de l'habitatge, és a dir, el cost i l'esforç econòmic que comporta per al nouvingut d'acord amb els seus ingressos i els preus de mercat que ha d'afrontar. El tercer apartat gira al voltant de la mobilitat residencial en el projecte migratori, ara bé, no en termes geogràfics, sinó a partir dels motius i les previsions que tenen els immigrants a l'hora de canviar d'habitatge. En el darrer apartat es recullen les conclusions obtingudes.

Metodològicament, en coherència amb l'heterogeneïtat dels problemes segons l'etapa del projecte migratori en què es troba l'immigrant i el seu origen geogràfic, totes les variables objecte d'estudi s'han tractat des de dos eixos: el temps d'estada a Catalunya en el moment de l'enquesta, feta entre el setembre de 2005 i l'octubre de 2006, i la zona geogràfica de procedència de l'individu. Així mateix, cal especificar que quan al llarg de l'article parlem de la població immigrant ens referim als enquestats que han nascut fora d'Espanya, tinguin la nacionalitat espanyola o no.

Per últim, cal afegir que la utilitat d'aquesta recerca rau en els avantatges que suposa un major coneixement de la realitat per al desenvolupament de polítiques d'habitatge més eficients i eficaces amb la naturalesa del problema, així com per poder prioritzar les actuacions que cal dur a terme segons la seva urgència i necessitat.

LES CARACTERÍSTIQUES DELS HABITATGES DE LA POBLACIÓ IMMIGRADA

Tota la literatura sobre el problema de l'habitatge identifica el col·lectiu immigrant com un dels més afectats, juntament amb el dels joves i el de la gent gran. Estadísticament, els estudis fets a Espanya i en altres països d'Europa (molts dels quals van experimentar processos de forta immigració molt abans que nosaltres, i que, per tant, porten més temps treballant en aquest camp) sobre les seves condicions residencials són conclo-

ents: en una proporció més gran viuen en lloguer i, comparativament, en habitatges més antics, més degradats, menys equipats, menys accessibles, i solen patir problemes d'amuntegament, d'accessibilitat econòmica, d'explotació immobiliària, de discriminació en l'accés al mercat de lloguer i de segregació urbana. Vegem a continuació quines són les característiques dels habitatges de la població immigrant a Catalunya des del punt de vista del règim de tinença, de l'equipament i de l'ocupació.

El règim de tinença de l'habitatge

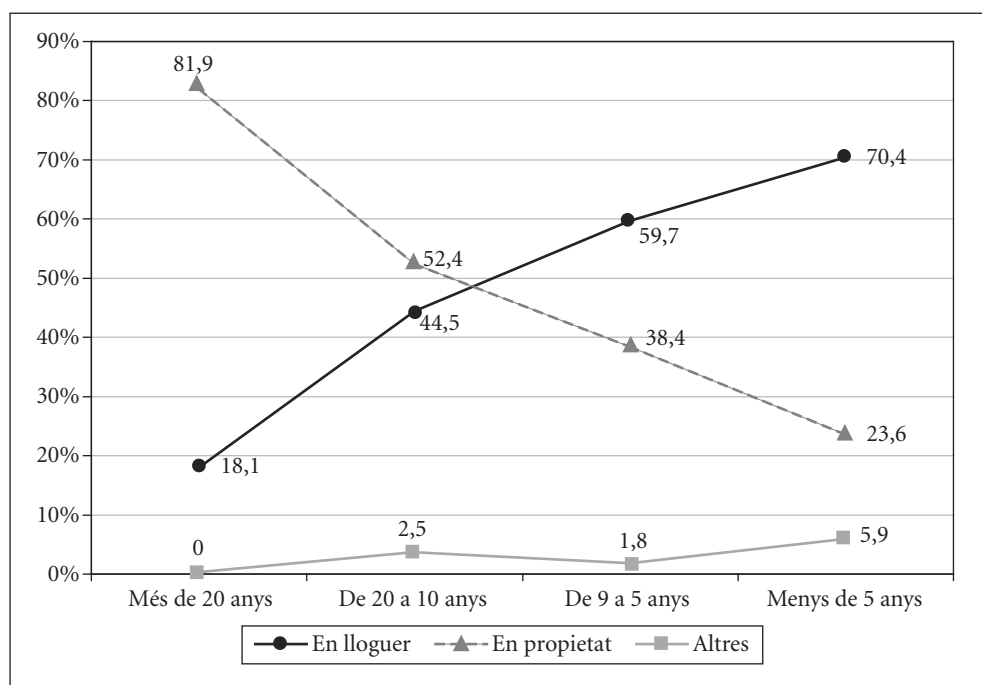
Com dèiem, una de les característiques més diferenciades dels habitatges de les persones immigrades és el seu alt percentatge de lloguer. Mentre que a Catalunya el lloguer només representa el 12,5% de la forma de tinença de la població (Direcció General d'Habitatge, 2006), segons els resultats de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya (2006) entre la població immigrant aquest és el règim de tinença majoritari en un 56%, i en només un 40% dels casos són propietaris de l'habitatge on viuen.

Els motius principals d'aquest alt pes del lloguer entre els nouvinguts cal trobar-los en la precarietat econòmica i la inestabilitat laboral que caracteritza el projecte migratori, sobretot durant els primers anys, quan les incerteses són majors. Per tant, el lloguer constitueix el règim de tinença àmpliament majoritari en la fase d'arribada, mentre que l'accés a la propietat va creixent amb el pas del temps a mesura que el projecte migratori es consolida amb la millora de les condicions econòmiques, laborals i legals. De fet, un 70% de les persones immigrades que porten menys de cinc anys a Catalunya viuen en règim de lloguer, i aquest percentatge descendeix progressivament fins a un 59% entre els que tenen una estada d'entre nou i cinc anys, a un 44% entre els que van arribar fa entre deu i vint anys, i només representa el règim de tinença del 18% de la població immigrant que va arribar a Catalunya fa més de vint anys (gràfic 2).

A causa d'aquesta relació entre projecte migratori, precarietat econòmica i laboral i règim de tinença, la proporció de lloguer mostra diferències significatives segons l'origen geogràfic. Només el 40% de les persones procedents de la Unió Europea viu

Gràfic 2.

Règim de tinença de l'habitatge de la població immigrada segons temps d'estada a Catalunya

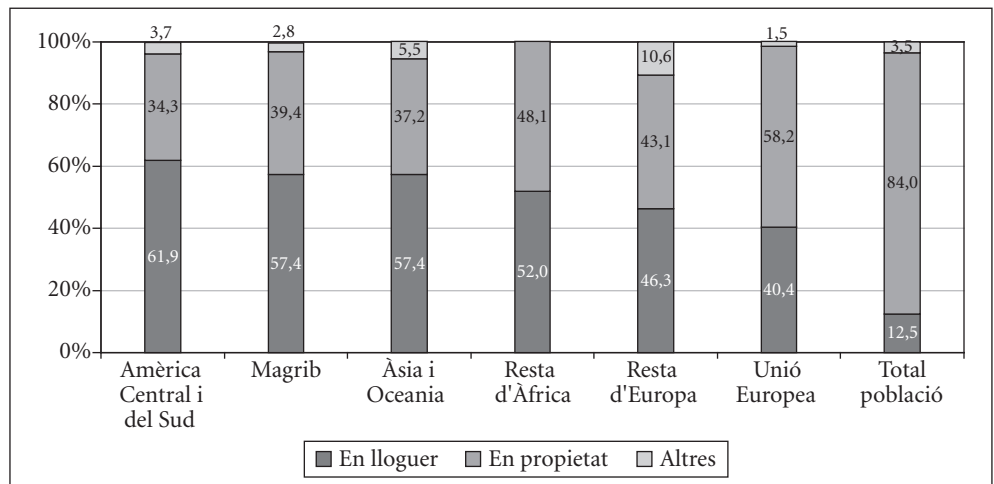
Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

de lloguer, i tot just ho fa un 46% dels vinguts de la resta d'Europa. En canvi, entre els africans oscil·la entre el 57% dels magribins i el 52% de la resta d'africans; entre les persones procedents d'Àsia i Oceania suposa el 57%, i arriba al 61% entre els originaris de l'Amèrica Central i del Sud (gràfic 3).

Tanmateix, atès que l'estabilitat laboral és un dels factors més importants per afrontar la compra d'un habitatge, el lloguer és el règim de tinença del 70% de les persones immigrades que tenen un contracte temporal, mentre que les possibilitats que genera

Gràfic 3.

Règim de tinença de l'habitatge de la població immigrada i total de població catalana segons l'origen geogràfic

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i Direcció General d'Habitatge (*Estudi de l'habitatge a Catalunya 2005*).

la contractació indefinida, sens dubte, contribueix a fer que, entre aquests, el lloguer només sigui el règim de tinença del 50%, i que un 46% dels immigrants contractats indefinidament hagi pogut accedir a la propietat (taula 1).

Taula 1.

Règim de tinença de l'habitatge de la població immigrada segons el tipus de contracte laboral

Tipus de contracte laboral	Percentatge de lloguer	Percentatge de propietat	Percentatge d'altres
indefinit	50,5%	46,2%	2,8%
temporal	70,0%	26,5%	3,4%

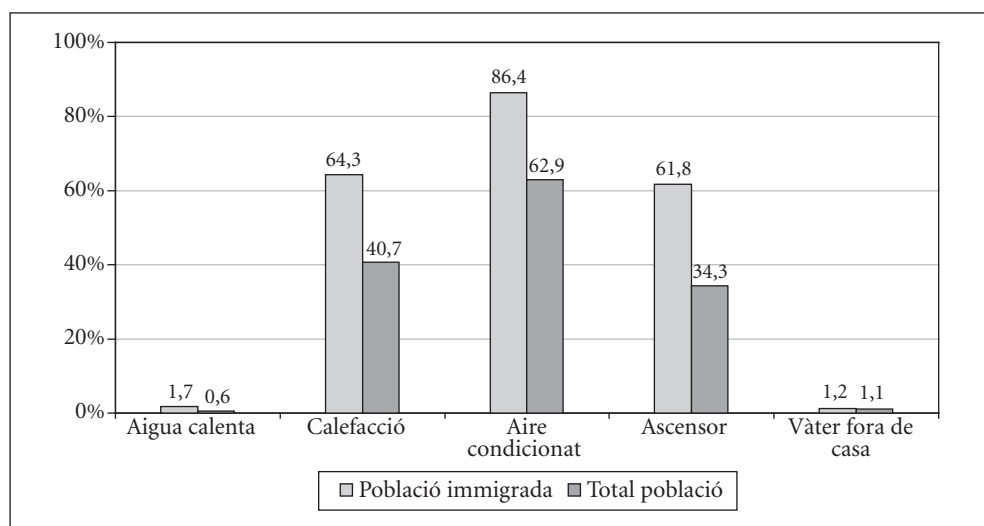
Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

L'equipament i les instal·lacions dels habitatges

Els habitatges de la població immigrant tenen, en termes generals, un equipament inferior als habitatges del conjunt de la població. Un 1,7% de les persones immigrades no disposa d'aigua calenta, un 1,2% té el vàter fora de casa, un 64% no té calefacció, i un 86% no té aire condicionat; percentatges tots ells superiors a la mitjana de Catalunya (gràfic 4).

Gràfic 4.

Manca d'equipaments i d'instal·lacions en els habitatges de la població immigrada i en els del total de la població catalana

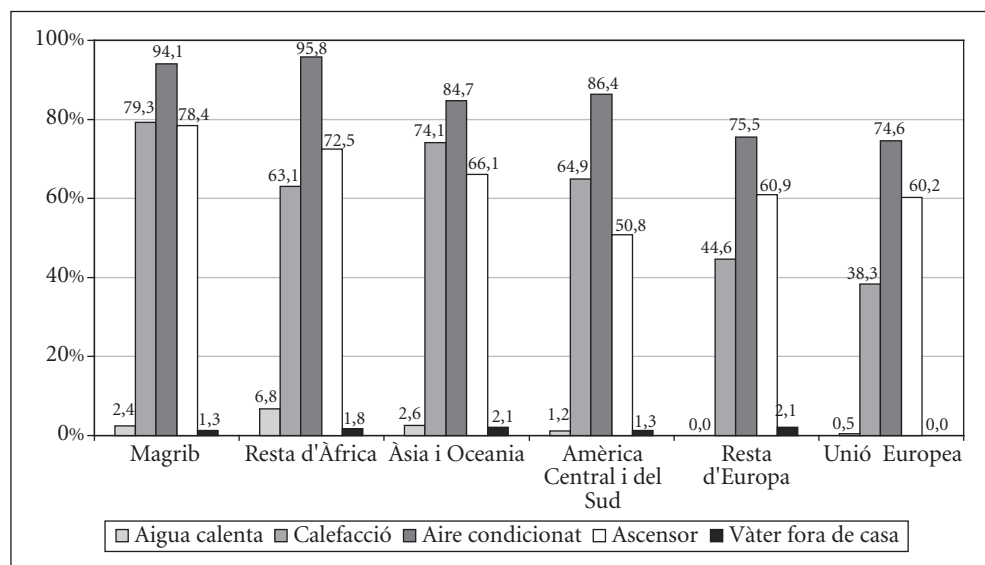
Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i Direcció General d'Habitatge (*Estudi de l'habitatge a Catalunya 2005*) i Institut Nacional d'Estadística (Cens 2001).

Les probabilitats de patir la manca de determinades instal·lacions i equipaments varien força en funció de l'origen geogràfic. En conjunt, els habitatges menys equipats són en primer lloc els dels africans, seguit pels habitatges dels procedents d'Àsia i Oceania i els

originaris de l'Amèrica Central i del Sud; mentre que en l'altre extrem, els habitatges amb menys mancances són els dels europeus (gràfic 5).

Gràfic 5.

Manca d'equipaments i d'instal·lacions en els habitatges de la població immigrada segons l'origen geogràfic

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

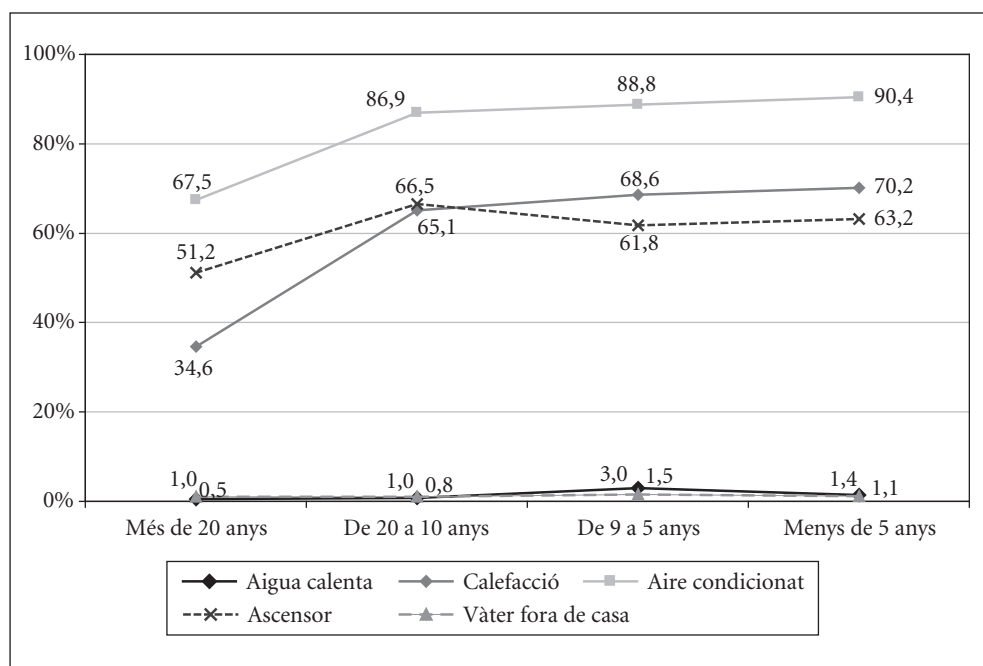
La disponibilitat d'ascensor a l'edifici segueix la mateixa pauta. Només un 38% de la població immigrant viu en edificis plurifamiliars que tenen ascensor, davant del 65% de mitjana de Catalunya, percentatge que, a més, baixa fins al 21% entre els magribins, al 27% entre els procedents de la resta de l'Àfrica i al 33% entre els asiàtics i originaris d'Oceania.

Si introduïm en l'anàlisi la variable del temps d'estada, constatem que la població immigrant viu progressivament en habitatges cada cop més ben equipats a mesura

que evoluciona el projecte migratori. Ara bé, aquesta millora no és gens lineal, sinó que mostra una progressió força lenta fins que almenys no es porten més de vint anys d'estada (gràfic 6). Tanmateix, aquesta millora no tan sols respon a una evolució favorable del projecte migratori. Cal tenir present que el perfil socioeconòmic de la immigració arribada a Catalunya ha canviat força amb el temps. Les persones immigrades que van arribar abans dels noranta eren sobretot europeus amb un estatus social i econòmic força elevat, mentre que la immigració més recent és fonamentalment de tipus econòmic i prové en gran part de països subdesenvolupats.

Gràfic 6.

Manca d'equipament i d'instal·lacions en els habitatges de la població immigrada segons el temps d'estada

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

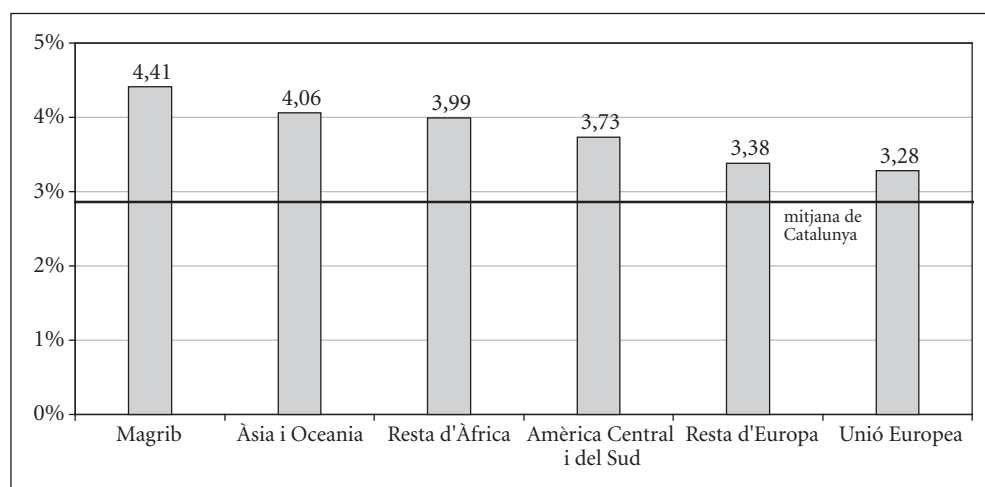
L'ocupació i l'amuntegament

Una estratègia residencial característica de la població immigrant per reduir costos en matèria d'habitatge és compartir-lo amb altres persones o nuclis familiars. Aquesta opció comporta que l'ocupació mitjana d'aquestes llars sigui de 3,85 persones per llar, percentatge molt superior a les 2,8 persones per llar de la mitjana catalana. Entre les persones procedents del Magrib, la resta de l'Àfrica i d'Àsia i Oceania, aquesta estratègia és més accentuada, de manera que l'ocupació mitjana entre aquests col·lectius augmenta fins a les 4,41 persones, 3,99 persones i 4,06 persones per llar, respectivament (gràfic 7).

Malauradament, aquest recurs, combinat amb els casos que podríem anomenar d'"explotació immobiliària" que afecten molts nouvinguts en els primers anys d'arribada, com ara el sotsarrendament d'habitacions o d'altres espais de l'habitatge, o

Gràfic 7.

Ocupació mitjana de l'habitatge de la població immigrada segons l'origen geogràfic

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i Direcció General d'Habitatge (*Estudi de l'habitatge a Catalunya* 2005).

fins i tot el fenomen dels llits compartits en torns de vuit hores a uns preus abusius, contribueixen a l'aparició de problemes d'amuntegament, és a dir, la manca d'un mínim de superfície per ocupant. Si fixem una superfície mínima de quinze metres quadrats per persona resident a l'habitatge, tenim que la taxa d'amuntegament és del 22% entre la població immigrada (taula 2), molt per sobre de la mitjana catalana, que

Taula 2.

Percentatge de població immigrada en situació d'amuntegament segons el règim de tinença de l'habitatge

	Propietat	Lloguer	Mitjana d'immigrants
Taxa d'amuntegament	16,8%	26,9%	22,5%

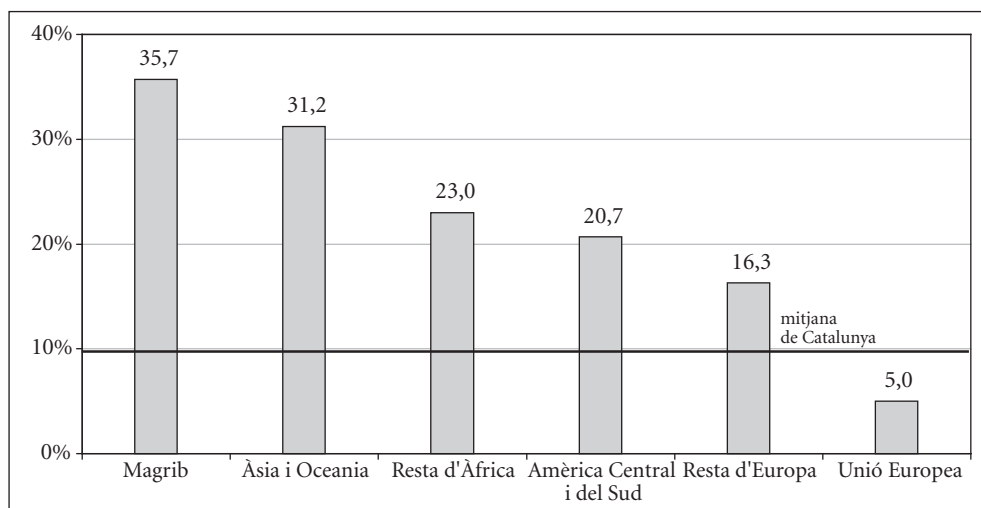
Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

és del 9% segons les dades del Cens de l'any 2001. A més, aquest amuntegament afecta en major proporció els immigrants que viuen de lloguer, amb un 26%. Per orígens, és especialment greu la situació dels magribins i dels procedents d'Àsia i Oceania, amb unes taxes d'amuntegament del 35% i del 31%, respectivament; i en canvi, per sota de la mitjana, només el 5% dels nascuts a la Unió Europea es trobarien en situació d'amuntegament (gràfic 8).

Una de les expressions més evidents de les dificultats de millora de les condicions residencials dels immigrants és l'extraordinària alta incidència de l'amuntegament, sempre per sobre del 20%, durant els primers vint anys d'estada a Catalunya, quan, teòricament, la població immigrant afectada hauria de reduir-se més progressivament amb el temps. Una possible explicació a aquest fenomen podria ser, més enllà dels motius merament econòmics de reduir despeses, els efectes de la major natalitat de les llars formades per immigrants, les conseqüències del reagrupament familiar i el suport residencial que, de manera solidària, ofereixen els immigrants amb un projecte migratori més consolidat a familiars, amics i coneguts que es troben en la fase d'arribada (gràfic 9).

Gràfic 8.

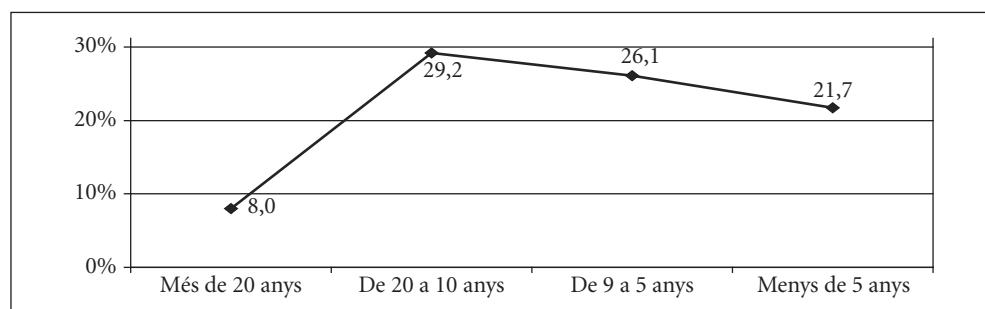
Percentatge de població immigrada en situació d'amuntegament segons l'origen geogràfic

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i Institut Nacional d'Estadística (Cens 2001).

Gràfic 9.

Percentatge de població immigrada en situació d'amuntegament segons el temps d'estada

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

L'ACCESSIBILITAT ECONÒMICA DE LES PERSONES IMMIGRADES EN EL MERCAT DE L'HABITATGE

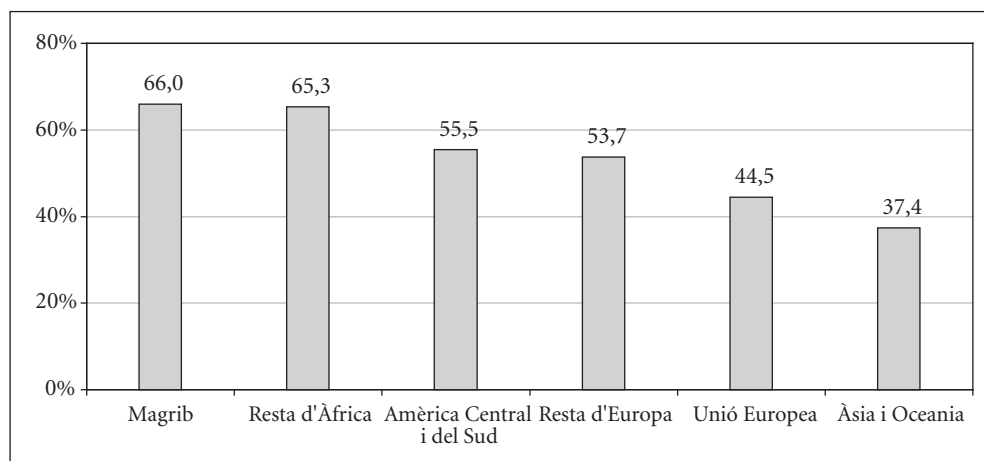
La crisi d'accessibilitat econòmica afecta un segment cada cop més ampli de la nostra societat. Entre les persones immigrades, aquesta dificultat econòmica per accedir a un habitatge digne la pateixen, lògicament, les persones amb uns ingressos més baixos i les que han arribat a Catalunya fa menys temps, i que, per tant, han d'afrontar els preus més elevats del mercat.

Ingressos

Prop d'un 56% de les persones immigrades entrevistades va afirmar percebre uns ingressos mensuals inferiors a 900 euros, percentatge que arribava a un 65% o 66% entre els procedents de l'Àfrica (gràfic 10). A causa dels preus actuals del mercat im-

Gràfic 10.

Percentatge de població immigrada amb ingressos mensuals inferiors a 900 euros segons l'origen geogràfic

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

mobiliari, molt probablement aquestes persones pateixen problemes econòmics greus per accedir a un habitatge digne i adequat.

Així mateix, amb el pas del temps les persones immigrades solen tendir a millorar la situació econòmica i laboral, ja que els seus ingressos augmenten a mesura que porten més temps a Catalunya, de manera que la màxima proporció de població immigrant amb uns ingressos inferiors a 900 euros es dona entre els arribats fa menys de cinc anys, concretament en més d'un 60%, i cau progressivament amb el pas del temps fins a representar el 42% d'aquells que hi porten més de vint anys. El percentatge de població que no té ingressos segueix la mateixa pauta: és del 18% entre els que porten menys temps a Catalunya i baixa fins a l'11% entre els que hi porten més de vint anys. De manera inversa, les probabilitats de tenir uns ingressos superiors als 1.500 euros mensuals augmenta amb el temps d'estada (gràfic 11).

De la mateixa manera, la relació contractual també es relaciona amb la quantia dels ingressos, en el sentit que els ingressos menors solen anar lligats a contractes temporals o situacions laborals sense contracte i, en canvi, les contractacions indefinides acostumen a comportar unes retribucions majors (taula 3).

Taula 3.

Percentatge de població immigrada amb ingressos mensuals inferiors a 900 euros segons el tipus de contracte laboral

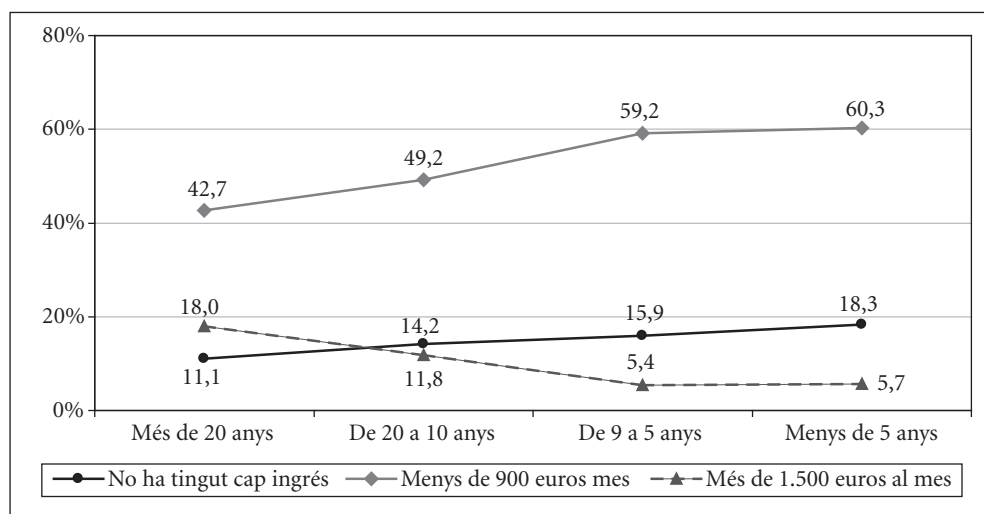
Tipus de contracte laboral	Inferiors a 600 euros	Entre 601 i 900 euros
indefinit	9,3%	33,6%
temporal	14,1%	39,2%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Lògicament, aquests recursos econòmics inferiors d'una bona part de la població immigrant, que sobretot es relaciona amb la immigració més recent, la temporalitat laboral i determinats orígens geogràfics que impliquen una major dificultat d'inserció

Gràfic 11.

Percentatge de població immigrada segons els ingressos nets mensuals i el temps d'estada

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

laboral (com és el cas dels africans), afavoreix el desenvolupament d'estratègies residencials alternatives que permetin reduir la despesa en habitatge, com per exemple compartir-lo o cercar-lo en el segment d'oferta més assequible.

Cost de l'habitatge

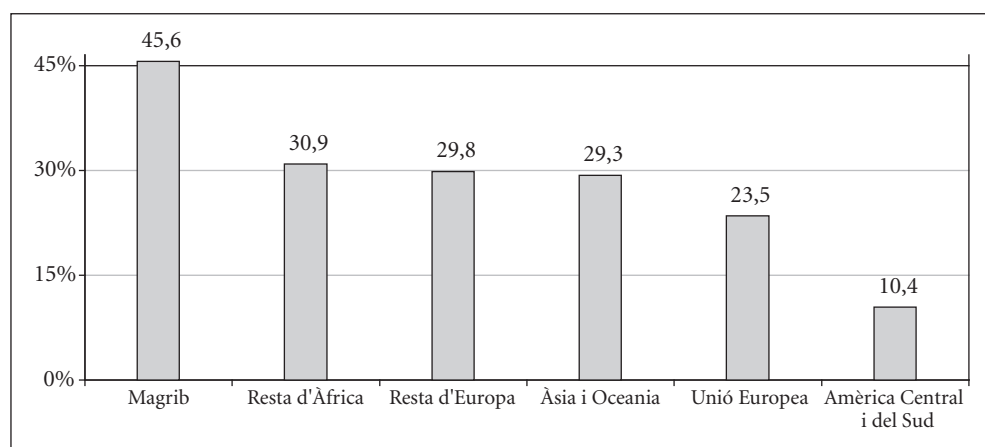
En termes generals, gairebé la meitat (un 47%) de les persones immigrades han de destinar entre 300 i 600 euros mensuals al pagament de l'habitatge, i només un 16% hi destina més de 600 euros.

Si analitzem el cost dels habitatges en règim de lloguer segons la procedència de l'immigrant amb el llindar dels 300 mensuals, constatem que, segons la procedència, són

els magribins, amb un 45%, els que amb una proporció major destinen menys de 300 euros al pagament de l'habitatge; entre la resta d'africans, europeus no comunitaris i els procedents d'Àsia i Oceania aquest percentatge descendeix fins al voltant del 30%; i, sorprenentment, només un 10% dels llatinoamericans té un cost inferior als 300 euros (gràfic 12).

Gràfic 12.

Percentatge de població immigrada que destina menys de 300 euros mensuals al pagament del lloguer segons l'origen geogràfic

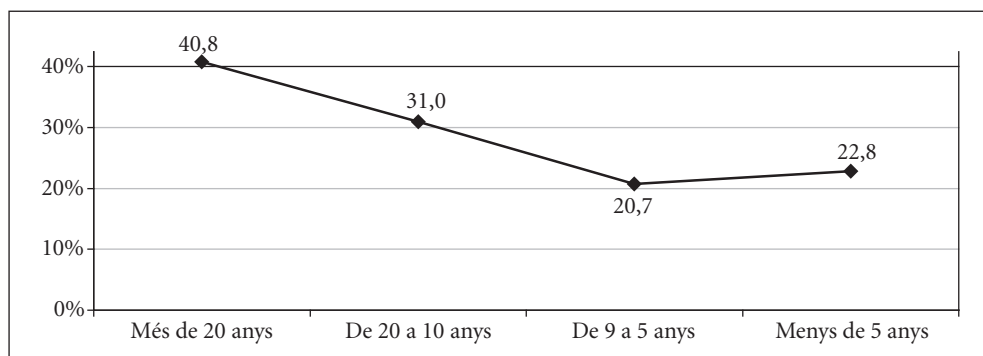
Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Segons el temps d'estada, i en coherència amb l'evolució del mercat immobiliari, la proporció de població immigrant que destina menys de 300 euros al pagament del lloguer del seu habitatge creix progressivament amb el temps. Així, ha passat del 22% d'entre els que van arribar fa menys de cinc anys al 40% entre els que van arribar a Catalunya en fa més de vint (gràfic 13).

Pel que fa al cost d'accés a la propietat, igual que l'evolució del lloguer, la despesa mensual que comporta la compra amb pagaments ajornats és força menor entre les

Gràfic 13.

Percentatge de població immigrada que destina menys de 300 euros mensuals al pagament del lloguer segons el temps d'estada

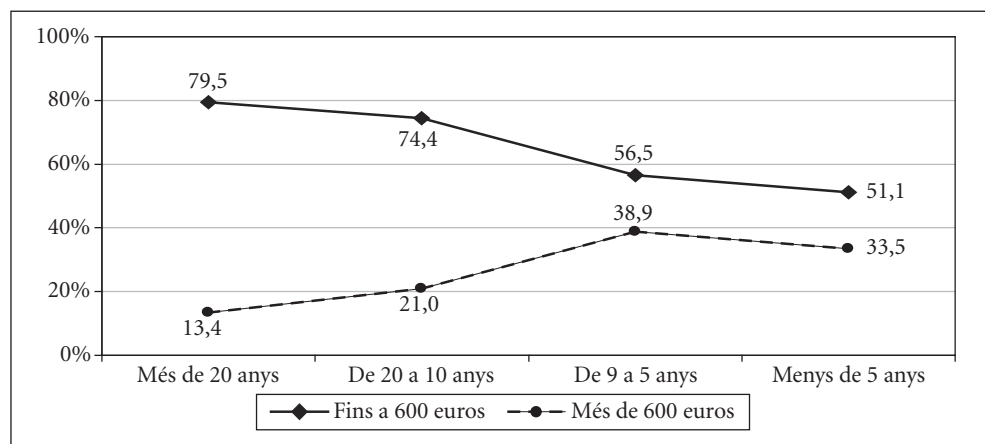
Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

persones immigrades que fa més de deu anys que viuen a Catalunya que entre els que van arribar-hi abans, atès que han accedit a la propietat a uns preus significativament més alts. En percentatges, al voltant del 75% dels compradors que tenen més de deu anys de residència han de pagar menys de 600 euros mensuals de quota hipotecària, mentre que aquest percentatge baixa fins al 55% entre els que porten entre nou i cinc anys, i és només del 51% entre els pocs immigrants que amb menys de cinc anys d'estada han accedit a la propietat (gràfic 14).

El cost mensual també varia sensiblement segons la procedència geogràfica de l'immigrant. Arran dels menors ingressos que tenen, els magribins, amb un 80%, són els que en major proporció tenen unes quotes hipotecàries mensuals inferiors a 600 euros. Lògicament, cal pensar que aquests immigrants han accedit a la propietat en el segment del mercat més econòmic i que, per tant, en bona part viuen en el parc residencial més degradat i mal equipat. Entre els nouvinguts de la Unió Europea, la resta de l'Àfrica, Àsia i Oceania, el percentatge de població amb quotes inferiors a 600 euros se situa al voltant del 70%; i novament cal destacar l'elevat cost que han d'afrontar

Gràfic 14.

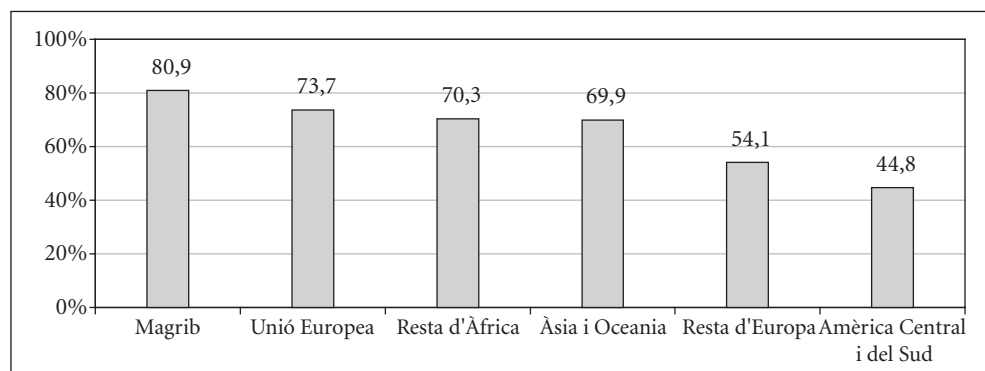
Percentatge de població immigrada que destina més i menys de 600 euros mensuals al pagament de la compra del seu habitatge segons el temps d'estada

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Gràfic 15.

Percentatge de població immigrada que destina menys de 600 euros mensuals al pagament de la compra del seu habitatge segons l'origen geogràfic

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

els llatinoamericans en l'accés a la propietat, amb només un 44% de la població amb pagaments inferiors als 600 euros (gràfic 15).

Esforç econòmic

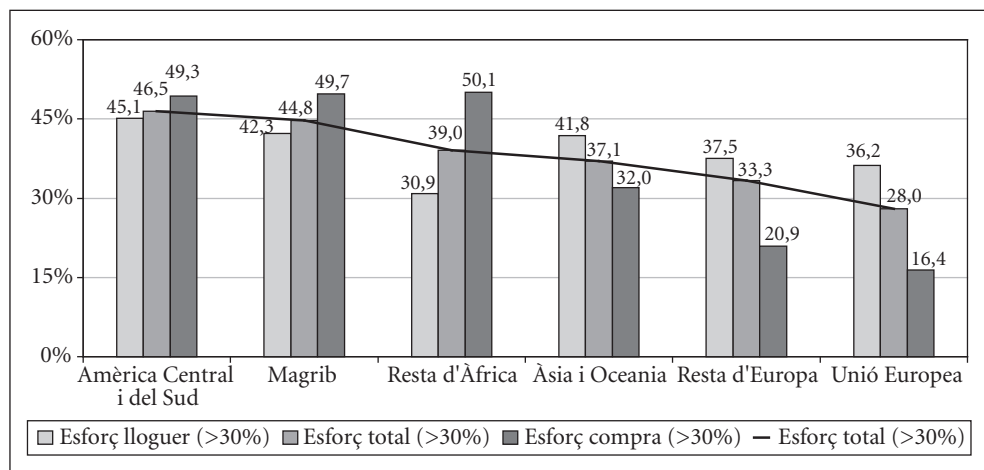
A partir del creuament del cost de l'habitatge i dels ingressos podem conèixer quin esforç econòmic han de fer les persones immigrades per cobrir la despesa del seu habitatge. En termes generals, un 42% de les persones immigrades fan un esforç econòmic superior al 30% dels ingressos nets de la llar (llindar que es considera com a admissible per a les economies familiars), tant en el cas del lloguer com en el de la propietat.

Per orígens geogràfics, com era d'esperar arran dels resultats anteriors, és preocupant sobretot l'elevat esforç que fan les persones immigrades procedents de l'Amèrica Central i del Sud en el règim de lloguer (un 45% fa un esforç superior al 30%), i dels africans i els originaris també de l'Amèrica Central i del Sud en l'accés a la propietat, amb uns percentatges que oscil·len entre el 49% i el 50% de la població amb un esforç superior a l'admissible. En el cas dels llatinoamericans, aquest gran esforç, a més de respondre als seus baixos ingressos, s'explica perquè es tracta d'un dels col·lectius que té menys temps d'estada a Catalunya (gràfic 1) i que, per tant, en una major proporció s'ha d'enfrontar a les característiques actuals del mercat: preus molt elevats i oferta residencial econòmica cada cop més escassa (gràfic 16). Un altre motiu que es pot trobar darrere d'aquest major esforç econòmic dels llatinoamericans és que recorren en menor proporció a compartir l'habitatge per reduir despeses, ja que, com hem vist, l'ocupació mitjana de les seves llars (gràfic 7) i la seva taxa d'amuntegament (gràfic 8) són comparativament inferiors.

En comparar l'esforç total i segons el règim de tinença i la procedència dels immigrants resulta interessant veure que els orígens que comporten un major esforç global (amb independència del règim de tinença) per accedir a un habitatge, és a dir, els llatinoamericans i els africans, entre aquests, doncs, l'esforç per accedir a la propietat és superior que el que han de fer per al lloguer; mentre que entre els orígens que han de fer un

Gràfic 16.

Percentatge de població immigrada que, per accedir a un habitatge, realitza un esforç econòmic superior al 30% dels ingressos nets de la llar segons el règim de tinença i l'origen geogràfic

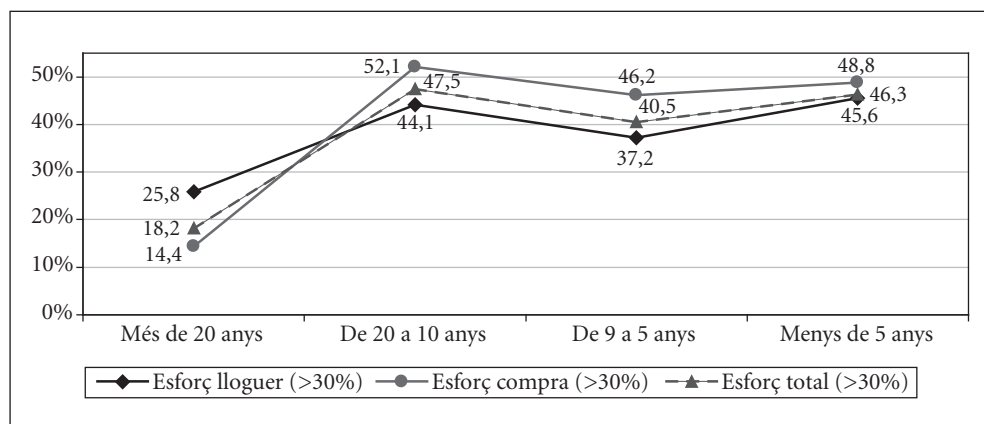
Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

esforç inferior, els resultats s'inverteixen de manera que entre els europeus, els asiàtics i els oceànics la proporció de població que ha de fer esforços superiors al 30% dels ingressos és major en el règim de tinença en lloguer que en propietat (gràfic 16). De ben segur, aquest sobre esforç per accedir a la propietat d'africans i llatinoamericans es relaciona amb els seus baixos ingressos, ja que aquests col·lectius són els que amb més proporció perceben ingressos inferiors a 900 euros (gràfic 10).

En el creuament de la proporció de població que ha de fer un esforç superior al 30% dels ingressos per temps d'estada, tenim que, durant els primers vint anys d'estada, de manera més o menys constant, al voltant d'entre un 40% i un 50% de la població immigrada, el cost de l'habitatge és superior al llindar admissible del 30% dels seus ingressos, i en aquest període sempre és lleugerament major la proporció de població que pateix aquests problemes d'accessibilitat en el règim de tinença en propietat que

Gràfic 17.

Percentatge de població immigrada que, per accedir a un habitatge, realitza un esforç econòmic superior al 30% dels ingressos nets de la llar segons el règim de tinença i el temps d'estada a Catalunya

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

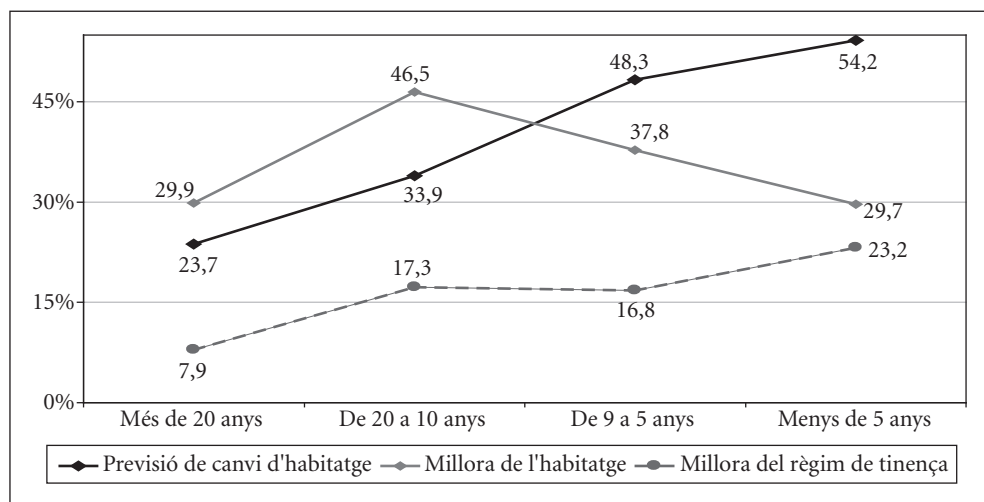
en lloguer; i no és fins passats vint anys d'estada que la proporció d'immigrants amb esforços econòmics excessius descendeix de manera important i només afecta un 16% dels immigrants (gràfic 17).

LA MOBILITAT RESIDENCIAL EN EL PROJECTE MIGRATORI

L'evolució del projecte migratori sol anar associada a una mobilitat residencial molt alta. Fins que no es consolida el projecte, la precarietat econòmica i laboral és màxima, circumstància que afavoreix que els canvis d'habitatge siguin força freqüents. Un reflex d'aquest comportament residencial és la creixent previsió de canvi d'habitatge que mostren els immigrants de manera inversa al temps d'estada. Concretament, un 54% de les persones immigrades amb menys de cinc anys d'estada es planteja canviar d'habitatge, davant del 48% dels que van arribar fa entre nou i cinc anys o el 33% dels

Gràfic 18.

Previsió i motiu principal del canvi d'habitatge de la població immigrada segons el temps d'estada a Catalunya

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

que van arribar fa entre vint i deu anys, i molt lluny del 23% dels que amb una estada major als vint anys també es plantegen fer-ho (gràfic 18).

Pel que fa a la millora de l'habitatge com a motiu de previsió de canvi (gràfic 18), aquesta qüestió es comença ja a plantejar amb certa força entre els que duen menys de cinc anys a Catalunya; concretament, ho fa un 29%. Nogensmenys, atès que l'habitatge durant els primers vint anys encara sol ser deficient si ens fixem, per exemple, en l'equipament (gràfic 6) i en la relació de superfície per ocupant (gràfic 9), gràcies a la consolidació progressiva del projecte migratori i la consegüent millora dels ingressos (gràfic 11) amb el pas del temps, les expectatives de canviar a un habitatge millor augmenten fins al 37% entre els immigrants amb una estada d'entre nou i cinc anys, i representa el motiu de canvi previst per al 46% de la població immigrant que porta entre deu i vint anys a Catalunya. Al cap de vint anys d'estada, les condicions residencials de la

població immigrant acostumen a ser força millors i, per tant, entre aquests només un 30% preveu canviar d'habitatge amb aquesta finalitat.

Quant a la millora del règim de tinença de l'habitatge (gràfic 18), aquesta també és una qüestió que apareix amb força com a motiu d'un possible canvi des del mateix moment de l'arribada. No obstant això, ateses les limitacions econòmiques dels primers anys, no sol materialitzar-se fins passats com a mínim cinc anys, o fins i tot deu en molts casos (gràfic 2). En conseqüència, el pes d'aquest motiu és del 23% entre els que van arribar fa menys de cinc anys, se situa entre el 16% o el 17% entre els immigrants que tenen una estada superior a cinc anys i inferior a vint, i cau fins al 7% quan s'arriba a més de vint anys d'estada.

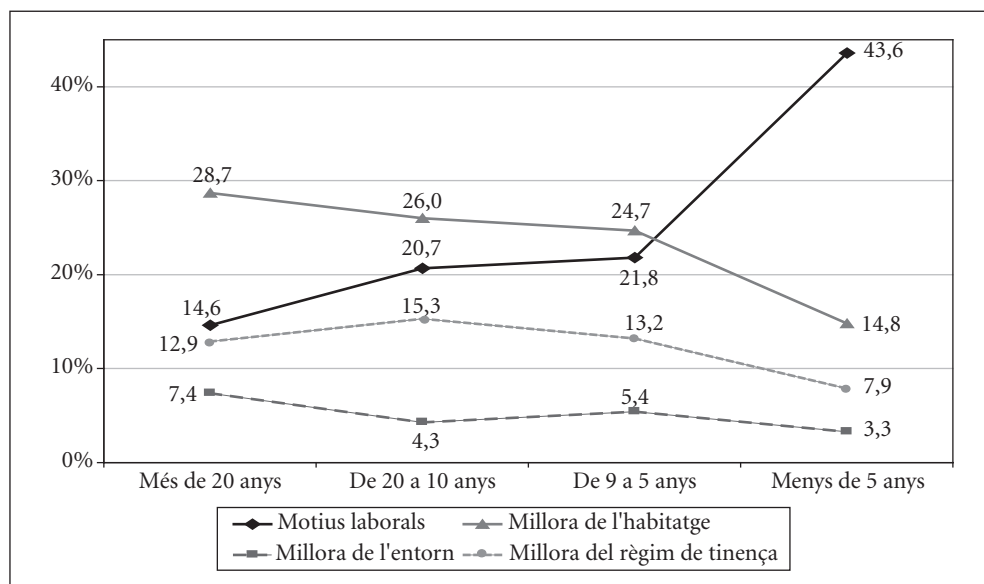
De fet, aquestes pautes també les trobem en les respostes de la població immigrant sobre els motius del canvi d'habitatge que han fet (gràfic 19). La millora del règim de tinença va creixent d'importància progressivament des de l'arribada fins als vint anys d'estada. De manera similar, els canvis d'habitatge motivats per la millora d'aquest també van augmentant a mesura que es porta més temps a Catalunya, però a diferència de la millora en la tinença, assoleix el valor màxim entre els que porten més temps d'estada, perquè, com vèiem, molts dels problemes dels habitatges de la població immigrant no es resolen fins que no es duen més de vint anys d'estada, mentre que l'accés a la propietat és més progressiu amb el pas del temps.

D'altra banda, el motiu del canvi d'habitatge que reflecteix més la incertesa del projecte migratori en la fase d'arribada és el laboral (gràfic 19). Sobretot en els primers anys, la mobilitat residencial dels immigrants es produeix per motius laborals i, amb el pas del temps, la importància d'aquest factor decau. Així, davant la pregunta sobre quin era el motiu principal del canvi d'habitatge, el 43% dels nousvinguts amb una estada a Catalunya inferior a cinc anys van adduir motius laborals, davant del 21% dels que tenien entre nou i cinc anys de residència que van respondre el mateix motiu, o el 14% dels que feia més de vint anys que vivien a Catalunya.

També és clau en el comportament residencial de les persones immigrades en els primers anys la disponibilitat de xarxes relacionals o familiars de suport com a recurs

Gràfic 19.

Motius del darrer canvi d'habitatge de població immigrada segons el temps d'estada a Catalunya

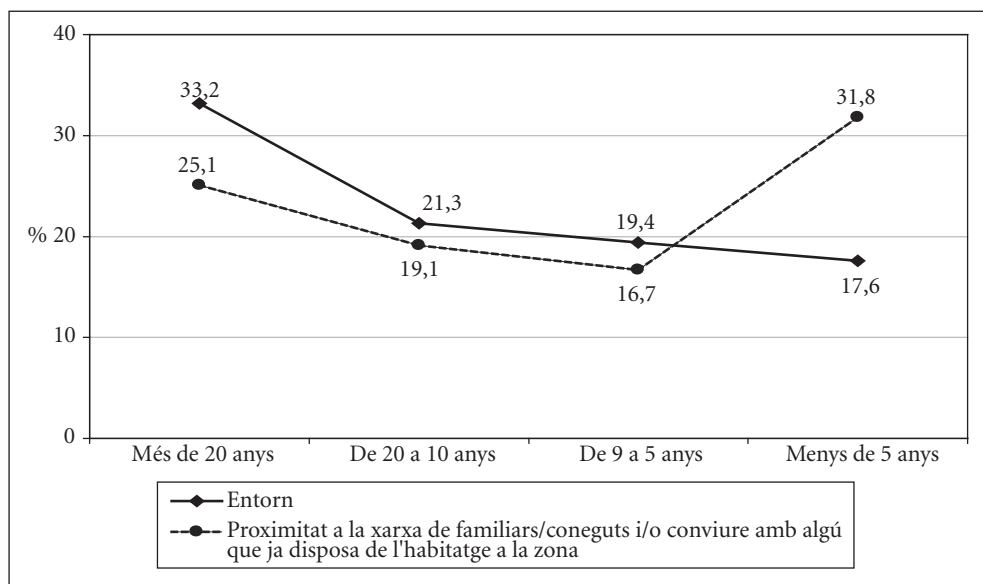
Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

per superar al més ràpidament possible la precarietat dels primers anys. Per aquesta raó, són els immigrants que duen menys temps d'estada a Catalunya els que, en major proporció, han respost haver escollit la zona de residència per la proximitat a la xarxa de familiars o coneguts o per la possibilitat de conviure amb algú que ja disposava d'habitatge a la zona, amb un 31% (gràfic 20).

D'altra banda, les raons que van més lligades a la funció social de l'habitatge i a l'estatus social també creixen en importància amb la consolidació del projecte migratori, és a dir, amb el pas del temps. Així, el 33% de les persones amb una estada superior a vint anys van escollir la seva zona de residència actual per l'entorn i, en canvi, només ho va fer un 17% dels immigrants arribats fa menys de cinc anys (gràfic 20).

Gràfic 20.

Principal raó per escollir la zona de residència actual de la població immigrada segons el temps d'estada a Catalunya

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

CONCLUSIONS

Les persones immigrades viuen, en termes generals, en pitjors condicions que el conjunt de la població catalana. Amb una proporció molt més alta, els immigrants solen viure en el segment de mercat de lloguer (habitualment més antic i degradat), i amb més freqüència no disposen d'ascensor, aigua calenta o bany a l'interior de l'habitatge, entre altres.

Aquestes condicions residencials inferiors tenen una incidència molt accentuada entre les persones procedents del Magrib, la resta d'Àfrica, Àsia, Oceania i l'Amèrica Central i del Sud; en canvi, entre els europeus les condicions són sensiblement millors, sobretot entre els comunitaris.

L'amuntegament, fruit o bé de l'explotació immobiliària o bé del resultat de compartir l'habitatge amb més persones com a estratègia per reduir les despeses, és un problema característic de la població immigrant que pateixen sobretot africans, asiàtics i oceànics, i que, malauradament, té una incidència alta durant els primers vint anys d'estada i entre els que viuen en un habitatge de lloguer.

Pel que fa al règim de tinença, el lloguer és àmpliament majoritari entre la població immigrant, però el seu pes es va reduint progressivament a mesura que creix el temps d'estada. No obstant això, l'accés a la propietat sovint no comporta una millora de les condicions de l'habitatge, ja que la manca de certes instal·lacions no baixa significativament fins als vint anys d'estada.

Quant a l'esforç econòmic, el cost de l'habitatge supera amb escreix el llindar del 30% dels ingressos de la llar per a gairebé la meitat dels immigrants, fins i tot quan porten vint anys d'estada a Catalunya. L'origen d'aquesta crisi d'accessibilitat gairebé permanent de la població immigrant cal buscar-la en els seus ingressos sovint baixos i, lògicament, en l'encariment de l'habitatge.

La mobilitat residencial és molt elevada en els primers anys d'estada, en bona part per motius laborals, però a mesura que evoluciona favorablement el projecte migratori, els canvis d'habitatge són menys freqüents, i cada cop més estan motivats pel desig de millorar-ne les condicions i el règim de tinença. La selecció de la zona de residència a l'arribada es fa sovint per la proximitat a la xarxa de suport que ofereixen amics, familiars o coneguts i, en canvi, la valoració de l'entorn com a raó guanya pes amb el temps, quan altres necessitats més bàsiques ja s'han cobert.

De cara al futur, el problema de l'habitatge entre la població immigrant augmentarà previsiblement per tres motius: el creixement exponencial d'aquest col·lectiu els darrers anys i que, segons totes les projeccions, es mantindrà els anys vinents; l'encariment de l'habitatge, i les dificultats que mostren molts immigrants per millorar les seves condicions residencials amb el pas del temps.

Bibliografia

AGUADO, V. i CERRILLO, A. (2005). *Las condiciones de vivienda de los inmigrantes*. Ministeri d'Administracions Públiques.

BAYONA, J. i DOMINGO, A. (2002). *Vivienda y población de nacionalidad extranjera en Barcelona: una aproximación demográfica*. Papers de Demografia, 216, Centre d'Estudis Demogràfics, Bellaterra, Barcelona.

BOSCH MEDA, J. i GIBAJA ESTEBAN, O. (2005). *Habitatge i immigració: claus per a una nova política d'habitatge*. 3a edició Premi Nous Horitzons, Col·lecció El Pensament i l'Acció, Fundació Nous Horitzons, Barcelona.

CABRERA MARCET, F. i MIRA GRAU, J. (2000). *La problemática del alojamiento para los inmigrantes*. Boletín Informativo de la Asociación Española de Promotores Públicos de Vivienda y Suelo.

COLECTIVO IOÉ (2006). *Inmigración y vivienda en España*. Ministeri de Treball i Assumptes Socials, Madrid.

DIRECCIÓ GENERAL D'HABITATGE (2006). *Estudi de l'habitatge a Catalunya 2005*. Generalitat de Catalunya.

FUNDACIÓN DE LA COMUNIDAD VALENCIANA (2004). *Inmigrantes y vivienda en la Comunidad Valenciana*. Centro de Estudios para la Integración Social y Formación de Inmigrantes.

IDESCAT i IERMB (2006): *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006*.

LABRADOR FERNÁNDEZ, J. i MERINO HERNANDO, A. (2002). «Características y usos del hábitat que predominan entre los inmigrantes de la Comunidad Autónoma de Madrid», a la revista *Migraciones* 11. Universidad Pontificia Comillas, juny del 2002, p. 173-222.

LEAL MALDONADO, J. i MAYEUR, C. (1997). *Vivienda e integración social de los inmigrantes*. Seminari europeu. Ministeri de Treball i Assumptes Socials, Madrid.

MARTÍNEZ VEIGA, U. (1999). *Pobreza, segregación y exclusión espacial: la vivienda de los emigrantes extranjeros en España*. Ed. Icaria, Barcelona.

RAXEN (2005). *Migrants, minorities and housing: exclusion, discrimination and anti-discrimination in 15 member states of the European Union*. Observatorio Europeo de Fenómenos Racistas y Xenófobos.

SEGURAS LUCAS, J. A. i altres (2002). *La vivienda, uno de los cimientos de la integración social de los inmigrantes en las sociedades de acogida*. Suplementos Ofrim, 7, Madrid.

TRILLA, C. (2001). *La política de vivienda en una perspectiva europea comparada*. Fundació La Caixa, Col·lecció Estudis Socials.

5 Pràctiques culturals i de lleure de la població immigrada

Elena Sintes Pascual

RESUM

Les formes de lleure i els hàbits de consum cultural de les persones posen de manifest uns sistemes de valors i de preferències relacionades amb les característiques pròpies de cada individu, especialment les vinculades al cicle de vida, el capital educatiu i l'estatus social, així com del seu grup social.

El temps de lleure de la població immigrada es dibuixa com un espai de descans quan s'està a casa i de lleure quan se surt fora, i està més orientat cap a les relacions socials i la diversió que no pas al consum cultural. El lleure està, en general, poc diversificat, especialment en les activitats fetes a casa, en què el consum televisiu n'ocupa bona part del temps. La diversificació i, sobretot, la tipologia de les activitats varien segons l'edat i el sexe dels individus; també en funció del capital educatiu i l'estatus social, principalment en la realització de les activitats culturals.

Els europeus i els americans són els més dinàmics durant el seu temps lliure, són els que fan més activitats i de manera més freqüent, mentre que, a l'extrem contrari, africans i asiàtics són els que estan més allunyats de l'oferta cultural.

En aquest capítol s'analitzen les activitats que la població estrangera fa en el seu temps de lleure, és a dir, el temps que no està ocupat per les responsabilitats laborals, escolars i familiars. Ara bé, com es veurà a continuació, aquest temps es pot omplir d'una major o menor varietat de continguts en funció de les característiques de les persones, especialment les vinculades al cicle de vida, el capital educatiu i l'estatus social.

Les activitats de lleure són un conjunt d'hàbits i consums influïts per l'entorn social i, alhora, una forma d'expressió a través de les quals les persones vehiculen els seus gustos i aficions. Tan rellevant com conèixer els hàbits culturals i de lleure de les persones és saber quant de temps s'hi pot dedicar. El temps de lleure ens informa també sobre el nivell de benestar d'una societat o d'un grup social i de les seves condicions de vida.

El temps que els immigrants dediquen a la cultura i al lleure, així com els seus continguts i distribució, presenten un ampli ventall de situacions que reflecteixen una gran diversitat social. Les dades analitzades en aquest capítol deixen intuir una certa segmentació de la població immigrada pel que fa als hàbits de lleure, particularment accentuada en les activitats més culturals. En les pàgines següents s'explora un seguit d'activitats relacionades amb el lleure i la cultura, diferenciant les que es fan a dins de casa de les que es fan fora. L'anàlisi es complementa amb una descripció més detallada de la realització d'algunes activitats concretes, posant un èmfasi especial en el

consum de mitjans de comunicació, les activitats de caire cultural (la lectura, anar al cinema o al teatre i la visita de museus i exposicions), l'ús de les noves tecnologies de comunicació, la pràctica esportiva i les vacances.

EL TEMPS DE LLEURE

L'ús del temps és un dels aspectes més rellevants en la configuració de les formes de vida de la població. La distribució del temps diari està molt condicionada per dos tipus d'activitats quotidianes: el treball mercantil i el treball familiar i domèstic. Del temps restant, n'hi ha una part que es pot definir com a temps de lleure. A continuació s'analitza quina és la disponibilitat de temps dels immigrants i quins trets diferencials es detecten dins dels diversos col·lectius estudiats.

Les hores de descans

Els horaris de llevar-se i d'anar a dormir, així com les hores de descans dels immigrants, es regeixen pels hàbits propis d'una societat en què els horaris laborals marquen les pautes temporals de la vida social. La preeminència dels horaris laborals influeix de manera determinant en els hàbits de les persones immigrades, majoritàriament ocupades. En conseqüència, per a la major part dels enquestats, les hores d'anar a dormir i de llevar-se s'ajusten als horaris laborals.

La majoria d'entrevistats es lleven en la franja compresa entre les sis i les vuit del matí: la meitat de la població immigrada es lleva entre les sis i les set del matí i el 19,0% ho fa a les vuit. El 8,4% s'aixeca abans de les sis, mentre que el 17,1% es lleva a partir de les nou.

Anar a dormir està menys concentrat en una hora concreta, tot i que, en conjunt, tres quartes parts de la població immigrada va a dormir entre les deu i les dotze de la nit. El més freqüent és fer-ho a les onze (35,8%) o a les dotze (28,2%). El 16,6% hi va a les deu i l'11,5%, més tard de les dotze.

En síntesi, es tracta d'una població que, si bé matina força, no va a dormir excessivament tard i, en conseqüència, té un nombre d'hores de descans suficient en el seu conjunt. El 31,8% dels entrevistats dorm entre set i vuit hores i el 24,5%, entre sis i set. El 15,2% dorm menys de sis hores i el 28,4%, més de vuit.

Les hores de descans no varien de manera significativa segons l'origen geogràfic dels individus, però sí en funció de les seves característiques sociodemogràfiques. L'edat, el sexe i, especialment, la situació laboral són els factors que contribueixen més a establir diferències entre la població: els adults i les persones ocupades són les que dormen menys hores. Per tant, els més matiners i els que disposen de menys temps de descans són les persones en edat laboral, especialment les que tenen entre 25 i 64 anys, mentre que les persones que dormen més són les més joves i les més grans. D'altra banda, els homes dormen menys hores que les dones, situació deguda al fet que els homes immigrants treballen més freqüentment que les dones.

La percepció del temps lliure

Quantificar la disponibilitat de temps lliure és una mesura difícil, perquè cada individu el defineix de manera diferent.¹ Però tant o més rellevant que arribar a determinar quina és la quantitat real de temps lliure que tenen els immigrants és conèixer com el perceben. L'enquesta permet fer una aproximació subjectiva a com els entrevistats viuen el seu temps lliure, ja que se'ls pregunta per la percepció que tenen de gaudir de temps lliure o no.

Entre la població estrangera hi ha la percepció generalitzada de disposar de poc temps lliure. Una mica més de la meitat dels entrevistats declara tenir poc o molt poc temps lliure (54,8%) mentre que un 30,9% considera tenir-ne bastant i un 12,3%, molt. Amb tot, no tothom percep el temps de la mateixa manera i les valoracions canvien en funció de les característiques personals. Els homes perceben més escassetat de temps lliure que

1. Temps lliure, de lleure i personal són conceptes que tenen significats diversos, sovint coincidents, per a moltes persones. Vegeu les diferents accepcions que prenen les tres nocions a l'estudi de l'Ajuntament de Barcelona i l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (2006).

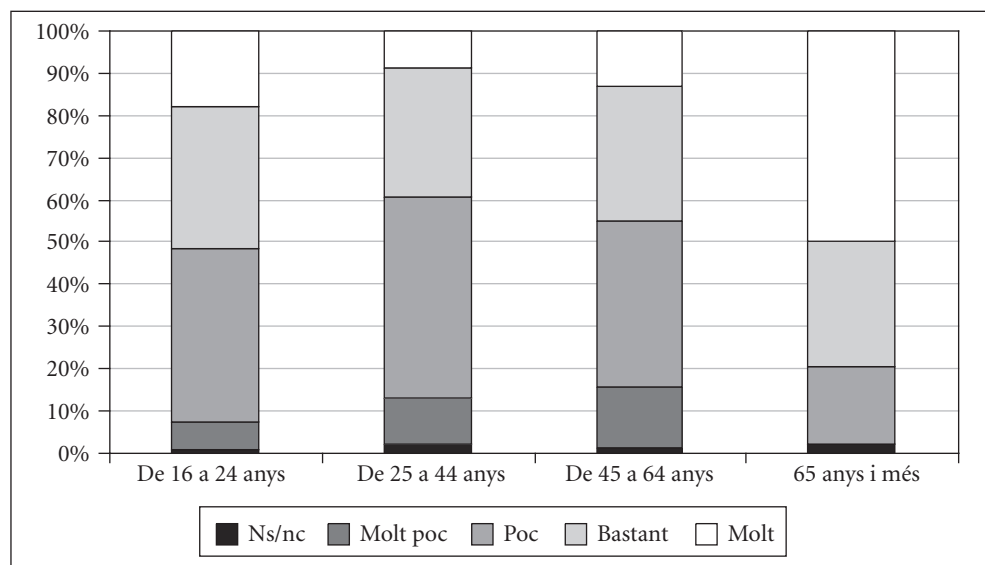
les dones, però les diferències més rellevants en la sensació subjectiva de tenir temps lliure o no es troben en les circumstàncies vitals, sobretot l'edat, la situació laboral i la posició social dels entrevistats.

Les persones en edats compreses entre els 25 i els 44 anys són les que perceben més escassetat de temps lliure, així com les ocupades (de fet, el 90% dels que diuen disposar de molt poc temps lliure estan treballant). Efectivament, la situació laboral és un factor clau en la disponibilitat de temps: qui en manifesta una valoració més baixa són els ocupats, ben al contrari dels jubilats, que són els que afirmen tenir-ne més.

En definitiva, la percepció sobre la disponibilitat de temps lliure depèn de les característiques dels entrevistats i del moment en què se situa el seu cicle vital. D'aquí que

Gràfic 1.

Opinió de les persones entrevistades sobre la seva disponibilitat de temps lliure segons els grups d'edat

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

no s'observin diferències rellevants derivades de l'origen dels entrevistats, ja que és la situació laboral i l'edat el que hi influeix més.

LES PRÀCTIQUES CULTURALS I DE LLEURE

Les formes de lleure

Les formes de lleure i els hàbits de consum cultural de les persones revelen uns sistemes de valors i de preferències relacionades amb les característiques pròpies de cada individu (l'edat, el sexe i el nivell educatiu, entre altres), així com del seu grup social.

L'enquesta permet identificar quines activitats de lleure són comunes al conjunt de la població immigrada i quines es fan de manera més diversa. Una primera qüestió que cal destacar és que el lleure està, en general, poc diversificat, especialment en les activitats fetes a casa, en què el consum de mitjans de comunicació ocupa bona part del temps. La varietat i, sobretot, la tipologia de les activitats depenen de l'edat i el sexe dels individus; també canvien en funció del nivell educatiu, sobretot en la realització de les activitats culturals. D'aquí es deriva un segon aspecte que cal remarcar, i és que, en general, la diversitat en les formes de lleure es deu més a les característiques socio-demogràfiques dels individus que al lloc d'origen. Evidentment, cal anar amb molta cura a l'hora de treure conclusions a partir d'aquestes dades, ja que hi pot haver altres aspectes influents no considerats en aquesta descripció preliminar.

La primera informació analitzada tracta de la utilització de les hores de lleure, i diferencia les activitats que es fan dins de casa de les que es fan fora de la llar. Aquestes dades s'extreuen a partir de dues preguntes obertes sobre les cinc activitats principals habituals en tots dos espais. Les respostes tendeixen a destacar les pràctiques quotidianes, mentre que les que es fan puntualment es dilueixen. Més endavant tindrem l'oportunitat d'estudiar d'una manera específica i molt més acurada alguna d'aquestes activitats.

La primera constatació que es pot fer és que pràcticament totes les persones entrevistades fan alguna activitat de lleure en les seves hores lliures. Tan sols un 0,6% dels immigrants entrevistats no fa cap activitat de lleure a casa i un 0,8% no en fa cap a fora.

Les formes de lleure dins de la llar estan més relacionades amb la recepció d'informació, cultura i entreteniment que no pas amb les activitats que impliquen més interacció social o la pràctica d'aficions o *hobbies*. A casa, l'activitat més generalitzada entre la població estrangera és veure la televisió, el vídeo o el DVD (62,7%). També són freqüents llegir (32,8%), escoltar música (17,4%), jugar amb els fills (13%) i navegar per Internet (11,8%).

Les dades posen de manifest les diferències d'hàbits entre homes i dones a casa: veure la televisió i llegir són les activitats més freqüents per a tots dos grups, però els homes veuen més la televisió que les dones i, per contra, elles llegeixen més que ells. Pel que fa a la resta d'activitats, el contrast d'hàbits més rellevant és que les dones esmenten la realització de labors, de feines de la casa o de cuinar com a activitat de lleure amb molta més freqüència que els homes.

L'edat també incideix en les formes de lleure, i cada generació té unes preferències determinades. Amb l'edat creix el percentatge de gent que llegeix, fa labors o té cura de la casa, plantes o animals; en canvi, veure la televisió, navegar per Internet o jugar amb la consola de joc apareixen com a activitats més freqüents entre els joves i els adults. Les formes de lleure a casa també estan influïdes pel nivell educatiu dels individus: com més nivell d'estudis, més hàbits de consum cultural i més diferenciat és el lleure. Segons va augmentant el nivell educatiu, creix l'interès per la lectura, escoltar música o estudiar i connectar-se a Internet, mentre que perd pes veure la televisió, reposar, fer feines de la llar i fer labors.

Fins ara s'ha vist que les pràctiques de lleure canvien segons les característiques d'edat, sexe i nivell educatiu dels individus entrevistats. Aquesta influència és determinant per entendre la variació en els hàbits de les diverses procedències geogràfiques. Es pot afirmar que les diferències en les característiques sociodemogràfiques de cada grup d'origen són les que expliquen les variacions en els hàbits de lleure.²

2. En un estudi recent del Centre d'Estudis d'Opinió (2006) s'afirma que la majoria de persones immigrades mantenen molt o força els costums del seu país d'origen, sense que això els provoqui cap problema d'incompatibilitat amb els costums i les tradicions catalanes. Podem pensar que es tracta de costums

Els entrevistats procedents de l'Àfrica, i sobretot del Magrib, presenten un lleure a casa menys diversificat que la resta de grups, i particularment centrat a veure la televisió com a activitat predominant. A l'altre extrem, els europeus i els centre i sud-americans són els que citen un major nombre d'activitats de lleure a casa. Veure la televisió i llegir són les dues activitats més esmentades per tots ells, però s'hi detecten trets diferencials. Els immigrants originaris de la Unió Europea són els que citen més freqüentment de manera espontània l'ús d'Internet; els de la resta d'Europa, fer labors; els nord-americans són els que més esmenten la lectura i el repòs i són els que més sovint aprofiten el temps lliure per a *hobbies* i activitats artístiques;³ els immigrants d'Àsia i Oceania destaquen particularment per les activitats de sociabilitat (estar amb la família o rebre visites, que tot i tenir freqüències baixes són molt més presents en aquest col·lectiu). Els immigrants de l'Amèrica Central i del Sud tenen unes formes de lleure força diversificades.

Quan se surt de casa, l'activitat més generalitzada entre la població estrangera és passejar (54,7%). La segueixen sortir o xerrar amb amics (21,1%), anar de compres o a mirar botigues (17,2%), practicar esport (16,4%) i anar al cinema (14,2%). En general, el passeig i les relacions socials esdevenen les formes de lleure més habituals entre la població immigrada, i els *hobbies* o les activitats culturals apareixen de manera molt esporàdica, i només en destaca el cinema com a espai de lleure d'alguns col·lectius. Vegem-ho.

A fora de casa, les diferències en les formes de lleure entre homes i dones s'accentuen. Si bé passejar és l'activitat més comuna en tots dos grups, les dones hi van més, així com també esmenten amb més freqüència anar de botigues i anar al cinema. Els homes, en canvi, citen més sovint sortir amb la parella o els amics i practicar esport.

desenvolupats en l'espai privat i relacionats amb la llengua, les creences religioses, la gastronomia o la celebració de certes festivitats i tradicions. En tot cas, l'*Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya* reflecteix un manteniment molt elevat de la llengua pròpia (vegeu el capítol 2), però els entrevistats no han esmentat pràctiques de lleure distintives o específiques de cada col·lectiu d'immigrants.

3. Les dades per a aquest col·lectiu es presenten de manera indicativa, ja que la seva grandària mostral no és prou significativa en termes estadístics.

Taula 1.

Percentatge de població immigrada que fa diferents activitats de lleure a casa

	Unió Europea	Resta d'Europa	Magrib	Resta d'Àfrica	Amèrica Central i del Sud	Amèrica del Nord	Àsia i Oceania	Total
Veure TV o vídeo o DVD	56,3%	59,9%	71,6%	57,1%	62,0%	24,5%	54,3%	658 62,7%
Llegir	39,9%	40,4%	23,1%	32,0%	34,5%	85,3%	36,4%	344 32,8%
Escollar música	14,8%	16,3%	10,0%	20,3%	21,6%	60,8%	20,7%	183 17,4%
Jugar/estar amb els nens	11,1%	6,4%	16,1%	10,1%	12,0%	24,5%	15,4%	136 13,0%
Internet	20,0%	13,1%	3,8%	3,2%	14,1%	14,7%	15,2%	124 11,8%
Reposar	5,9%	9,0%	11,4%	6,6%	9,4%	33,4%	9,3%	99 9,4%
Feines de la llar	2,1%	5,5%	10,4%	0,0%	11,2%	0,0%	4,3%	88 8,4%
Estar amb la família	5,3%	6,1%	8,3%	5,7%	5,3%	0,0%	10,0%	67 6,4%
Fer labors	9,9%	12,9%	4,0%	5,5%	6,7%	0,0%	2,7%	67 6,4%
Jugar amb l'ordinador o la videoconsola	6,7%	7,9%	2,6%	0,0%	6,5%	0,0%	4,8%	54 5,1%
Cuinar	3,5%	6,1%	6,3%	0,0%	3,6%	0,0%	10,5%	48 4,6%
Cura de plantes i animals	12,3%	4,2%	0,1%	1,8%	2,8%	0,0%	2,7%	38 3,6%
Estudiar	3,2%	6,8%	2,1%	6,9%	4,2%	0,0%	0,9%	37 3,5%
Total	164	40	282	46	450	7	61	1.050

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

El lleure fora de casa també és diferent per a cada generació. Els joves són els que fan més activitats de lleure, però estan menys diversificades que en els adults, mentre que la gent gran és qui menys activitats fa. Passejar és l'activitat més esmentada en tots els

grups d'edat, afició que s'incrementa amb l'edat. Els joves destaquen per sortir amb amics i anar a bars i discoteques, hàbit que es redueix dràsticament amb l'edat. Per als adults, passejar i quedar amb gent són les preferències d'esbarjo principals, juntament amb anar de compres. La gent gran es dedica principalment a passejar i a la vida social amb familiars o amics.

Taula 2.

Percentatge de població immigrada que fa diferents activitats de lleure fora de casa

	Unió Europea	Resta d'Europa	Magrib	Resta d'Àfrica	Amèrica Central i del Sud	Amèrica del Nord	Àsia i Oceania	Total
Passejar, voltar	54,6%	46,5%	62,1%	38,5%	51,1%	42,1%	65,7%	574 54,7%
Sortir o xerrar amb amics o xicot/a	19,5%	21,4%	25,4%	40,2%	18,5%	0,0%	12,5%	222 21,1%
Anar de compres o mirar botigues	13,8%	11,2%	14,3%	9,9%	21,7%	0,0%	17,6%	181 17,2%
Practicar esport	24,4%	23,4%	8,2%	11,5%	19,0%	14,7%	12,1%	172 16,4%
Anar al cinema	14,4%	11,3%	3,8%	4,6%	23,5%	0,0%	4,3%	149 14,2%
Anar a bars, pubs, discoteques	7,4%	15,1%	14,0%	15,7%	12,9%	33,4%	6,8%	129 12,3%
Anar a dinar o sopar a restaurants	10,1%	10,8%	5,2%	3,4%	15,6%	57,9%	11,4%	119 11,3%
Activitats amb la família i els nens	8,6%	11,6%	11,4%	9,7%	9,9%	0,0%	8,7%	105 10,0%
Fer visites a familiars o amics	7,7%	3,8%	12,4%	12,8%	9,0%	0,0%	9,0%	101 9,6%
Fer excursions, viatjar	10,9%	2,7%	1,8%	2,5%	5,8%	0,0%	4,0%	54 5,1%
Total	164	40	282	46	450	7	61	1.050

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

El nivell d'estudis i el coneixement lingüístic influeixen sobretot en la realització de les activitats de caire més cultural com, per exemple, anar al cinema. D'altres estan més determinades per la posició econòmica, com anar a restaurants o viatjar, tot i que també incideix en l'assistència a espectacles.

Les formes de lleure fora de casa són més diverses en funció del lloc d'origen dels entrevistats que no pas les activitats que es fan a casa. Tot i que passejar és l'opció o una de les opcions més freqüents en tots els col·lectius, s'aprecien alguns matisos en les preferències per a altres tipus d'activitats. Els europeus destaquen per l'hàbit de fer esport, molt per sobre dels altres grups. La gent procedent de l'Àfrica és la que opta en major mesura per sortir i xerrar amb amics o amb la parella. Els immigrants de l'Amèrica Central i del Sud es decanten amb més freqüència que la resta per anar al cinema o de compres. Tant nord-americans com asiàtics presenten un lleure fora de casa menys diversificat que la resta d'entrevistats: els primers, amb preferència per sortir a bars i restaurants, i els segons, per passejar.

Les pràctiques culturals i l'ús dels equipaments

A més de la resposta espontània sobre les activitats de lleure de la població entrevistada, es pregunta als enquestats per la freqüència en què duen a terme algunes activitats en concret. Es tracta de tres tipus d'activitats: consum de mitjans de comunicació, lectura de llibres, anar al cinema i al teatre i a museus i exposicions.

MITJANS DE COMUNICACIÓ

Tal com ja s'indicava en l'apartat anterior, els mitjans de comunicació i, en particular, el consum televisiu són el recurs principal durant el temps de lleure. El 68,7% dels entrevistats afirma mirar la televisió sovint, el 24,9% ho fa ocasionalment i només el 6,3% no la mira mai o gairebé mai.

Veure la televisió és una activitat molt generalitzada entre tots els col·lectius d'immigrants, i hi ha unes diferències escasses en l'assiduitat amb què es mira. Els qui la veuen amb més freqüència són els joves (el 78,8% la veu sovint) i les persones en situació

d'atur (79,3%). A l'extrem contrari, el perfil de qui consumeix poca televisió se situa entre els 25 i els 64 anys, en especial quan es tracta d'ocupats i de persones que es dediquen a les tasques de la llar. Els homes veuen la televisió més sovint que les dones. Però la freqüència amb què es veu la televisió també varia en funció de l'estatus social dels individus. Així, el consum de televisió decreix a mesura que augmenta el nivell d'estudis, la qualificació professional i els ingressos.

Un altre indicador sobre els hàbits de consum televisiu és el canal utilitzat per informar-se de l'actualitat. Les cadenes més vistes són les d'àmbit estatal: Antena 3 (27,1%), TVE1 (26,3%) i Tele5 (20,1%). TV3 és citada tan sols per un 9,8% dels immigrants entrevistats. La resta de cadenes de televisió recullen el 9,9% de les respostes.

La ràdio ocupa menys temps en la vida quotidiana de les persones immigrades. El 34,8% afirma escoltar la ràdio sovint i el 20,5% ho fa ocasionalment. Cal destacar l'elevat percentatge d'entrevistats que mai no l'escolta, que representa el 31,6% dels estrangers.

L'hàbit d'escoltar la ràdio augmenta amb l'edat. Les persones jubilades són les que l'escolten més sovint, mentre que les ocupades i les mestresses de casa són les que, amb més proporció, no l'escolten mai. Pel que fa a l'origen geogràfic, els procedents de l'Amèrica Central i del Sud són els que l'escolten més assíduament, mentre que magribins i sobretot asiàtics, els que menys.

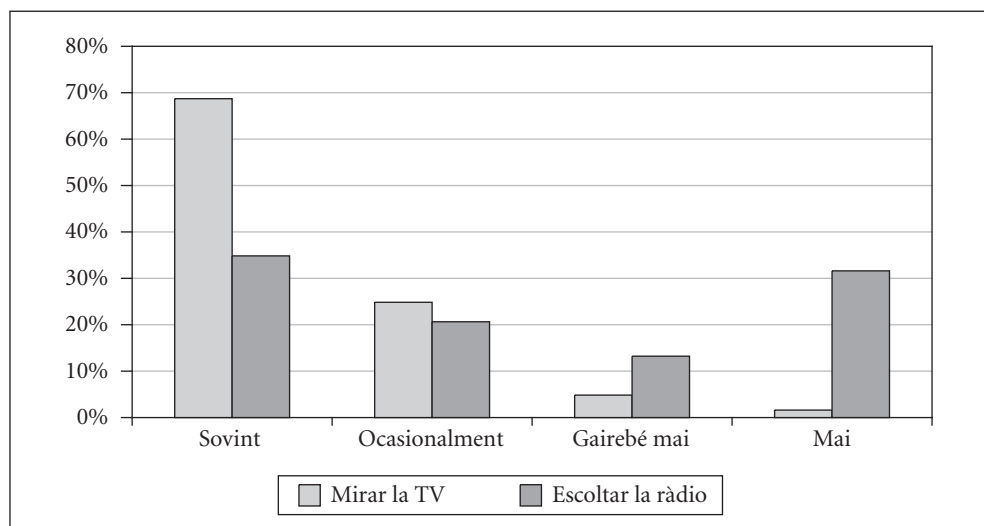
Respecte de l'emissora escoltada per informar-se de l'actualitat, la dispersió en les respostes és molt elevada. Tanmateix, les més esmentades són emissores amb contingut principalment musical (Los 40 Principales o Cadena 100, entre altres). L'emissora generalista més seguida és la SER. Per contra, les emissores en català tenen un seguiment molt més baix.

En síntesi, si bé la freqüència en el consum de televisió i de ràdio dels immigrants no divergeix gaire del que fa la població autòctona,⁴ sí que ho és el tipus de mitjans

4. Vegeu les dades preliminars de l'*Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya* referides al conjunt de població entrevistada al web de l'Institut d'Estadística de Catalunya (www.idescat.net).

Gràfic 2.

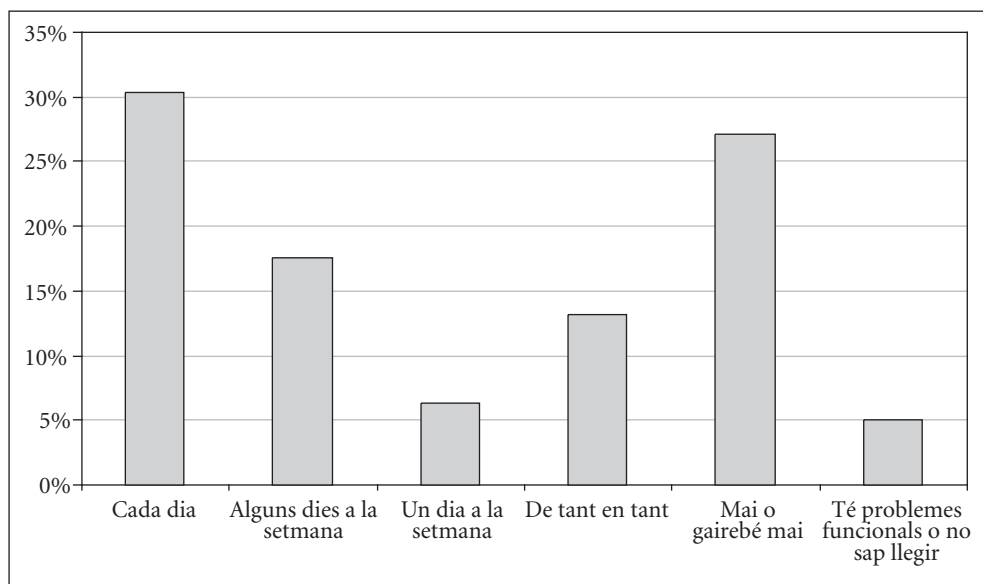
Freqüència de veure la televisió i escoltar la ràdio per part de la població immigrada

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

seguits, amb un predomini de les cadenes i emissores d'àmbit estatal per sobre de les d'àmbit català i, encara de manera més accentuada, dels mitjans en castellà per sobre dels mitjans en català, escassament seguits per la població immigrada. Una anàlisi més profunda d'aquesta qüestió hauria de discernir els motius pels quals es produeix aquest comportament, i veure quina incidència hi tenen qüestions com els coneixements lingüístics i els aspectes identitaris, així com el grau d'implicació amb la realitat quotidiana de la societat receptora.

La lectura de premsa escrita està relativament estesa entre la població immigrada. El 30,3% llegeix el diari cada dia i el 23,9%, un cop per setmana com a mínim. Una quarta part dels entrevistats no llegeix mai la premsa.

Gràfic 3.**Freqüència de lectura de diaris per part de la població immigrada**

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Respecte de la lectura d'altres tipus de publicacions, el 29,7% dels entrevistats ha llegit premsa comarcal, local o de barri durant l'últim mes. Pel que fa a les revistes, les de llar, moda o salut són les més llegides (21,7%), seguides de les del cor (19,8%) i les d'esports (18,2%).

La lectura de diaris depèn molt del sexe i l'edat dels entrevistats, ja que els homes són més lectors de diaris que les dones, i la gent gran més que els joves. Però les variables més determinants en el nivell de lectura són les relacionades amb el capital cultural, de manera que la freqüència de lectura de diaris creix significativament amb el nivell d'estudis. D'altra banda, també s'observa que, amb el temps d'estada a Catalunya i la millora dels coneixements lingüístics, augmenta el percentatge d'immigrants que llegeix premsa.

Les diferències en el nivell educatiu dels diversos col·lectius d'immigrants, juntament amb la diversitat en el nivell de coneixement del castellà i del català de cadascun d'ells, incideixen en el fet que hi hagi variacions en la freqüència i el tipus de lectura de premsa de cada grup. Així, europeus i centre i sud-americans són els que llegeixen més premsa, mentre que asiàtics i africans són els que menys ho fan.

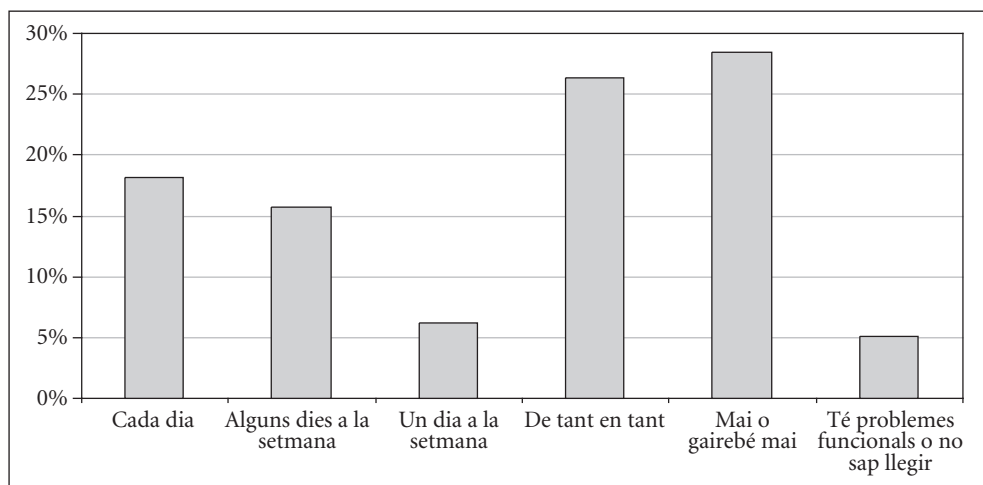
Aquest elevat grau de lectura de diaris per part de la població estrangera es deu sobretot al consum de premsa gratuïta, ja que una quarta part dels entrevistats en llegeix habitualment. La premsa de pagament té una penetració molt menor. La capçalera més llegida és *La Vanguardia* (16,2%), molt per sobre de la resta de diaris d'informació general (*El Periódico de Catalunya* suma només un 5,4%). En tot cas, la premsa llegida habitualment és l'editada a Catalunya i a Espanya i tan sols un 1,7% dels immigrants afirma llegir de manera habitual algun diari estranger.

Tal com s'ha dit, una part important d'immigrants llegeix habitualment premsa gratuïta. La lectura d'aquest tipus de diaris és superior entre la gent jove i adulta que entre la gent gran, i també és més habitual entre les persones originàries de l'Amèrica del Centre i del Sud i d'Àsia i Oceania. És rellevant destacar que la tria de la població estrangera entre premsa de pagament i premsa gratuïta no depèn tant del seu nivell d'estudis i la posició econòmica, sinó del temps d'estada a Catalunya, de manera que és més freqüent que els immigrants amb més de deu anys d'estada a Catalunya llegeixin principalment premsa de pagament, mentre que els immigrants més recents opten més pels diaris gratuïts.

Per últim, a l'hora d'informar-se sobre les qüestions relatives al seu municipi, les persones immigrades ho fan principalment a través de la seva xarxa social d'amics, coneguts i familiars (35,4%). Quan s'informen a través dels mitjans de comunicació, acudeixen principalment a la premsa local (24,9%) i als mitjans de comunicació generals (22,9%).

LECTURA DE LLIBRES

La lectura de llibres és una de les activitats més esmentades quan es pregunta pel que fa la gent quan és a casa. El 40,1% dels immigrants llegeix llibres com a mínim un dia

Gràfic 4.**Freqüència de lectura de llibres per part de la població immigrada**

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

a la setmana, i d'aquests, el 18,2% en llegeix diàriament. El 26,3% llegeix llibres de manera esporàdica i el 28,5% no en llegeix mai o gairebé mai.

Les dones són lectores més assídues que els homes, però els aspectes amb què l'hàbit de llegir està més relacionat són, de nou, el nivell cultural i l'edat. La lectura té una estreta relació amb el capital cultural dels individus i, particularment, amb el nivell d'estudis. De fet, el percentatge de gent que declara llegir tant de manera diària com setmanal augmenta amb la formació.

Respecte de l'edat, a diferència del que solen indicar les estadístiques d'hàbits de lectura i al contrari del que passa amb la població autòctona, la lectura quotidiana de llibres creix amb l'edat, de manera que la gent gran és qui llegeix més i amb una regularitat superior que la de la resta de població immigrada. Una possible explicació d'aquest fet deriva de les diferències en el nivell cultural de les persones immigrades i en el predomini de nivells educatius mitjans i alts entre la gent gran.

Com a conseqüència d'aquesta relació entre els hàbits de lectura i el nivell cultural, cada col·lectiu d'immigrants llegeix llibres amb major o menor freqüència. Tal com passa amb la resta d'activitats de caire cultural, els europeus i els nord-americans —amb uns nivells d'estudis superiors— són els que llegeixen més assíduament; per contra, la gent procedent de l'Àfrica és la que llegeix menys. En aquest cas cal tenir en compte que un 15,8% dels magribins entrevistats afirma tenir problemes per llegir.

ESPECTACLES, MUSEUS I EXPOSICIONS

Fins ara s'ha vist que les formes de lleure de les persones immigrades es caracteritzen sobretot pel consum de mitjans de comunicació —especialment la televisió— i la lectura, o bé passejar i estar amb la família i els amics quan se surt de casa. Però, quina és la relació de la població immigrada amb l'oferta cultural dels pobles i ciutats on viuen? Quin ús fan dels equipaments culturals? En aquest apartat s'analitza el grau d'ús de tres tipus d'equipaments que ofereixen un lleure de caire cultural: el cinema, el teatre i les exposicions i museus.

En conjunt, el volum de persones immigrades que assisteixen a espectacles, exposicions i museus és relativament baix. El que atrau més gent és el cinema, amb un 35,8% de població immigrada que hi va sovint o ocasionalment. L'assistència al teatre és molt menys nombrosa i freqüent, i tan sols un 7,5% hi va algun cop. També és ocasional anar a museus i exposicions: només ho fa un 18,3% dels entrevistats.

En resum, la població estrangera consumeix poc l'oferta cultural del seu entorn. La majoria d'entrevistats no freqüenten cap d'aquests equipaments culturals: el 74,1% no va mai o gairebé mai al cinema, el 92% no va mai o gairebé mai al teatre i el 81,6% no va mai o gairebé mai a museus i exposicions. De fet, un 38% dels entrevistats afirma no anar mai a cap d'aquests tres tipus de centre cultural. Es tracta principalment de gent procedent del Marroc: el 61% dels magribins no hi va mai. Per contra, els immigrants procedents de la Unió Europea i els de l'Amèrica Central i del Sud són els més assidus a tots tres tipus d'equipaments.

En intentar comprendre per què els immigrants presenten uns consums culturals tan baixos, les dades confirmen allò que ens diu la intuïció. En primer lloc, els consums

Taula 3.

Freqüència d'assistència al cinema, al teatre i a museus i exposicions per part de la població immigrada

	Cinema	Teatre	Museus i exposicions
Sovint	10,8%	1,3%	3,7%
Ocasionalment	25,0%	6,2%	14,6%
Gairebé mai	19,1%	9,6%	11,0%
Mai	45,0%	82,4%	70,6%
Ns/nc	0,1%	0,4%	0,1%
Total	1.050	1.050	1.050
	100%	100%	100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

culturals de la població estrangera depenen dels seus coneixements lingüístics. El nivell de coneixement del català i del castellà és una variable que incideix de manera determinant en els consums culturals: a mesura que n'incrementa el coneixement és major el percentatge de gent que assisteix a algun d'aquests equipaments. D'aquí que els immigrants llatinoamericans estiguin entre els que consumeixen més cultura. En segon lloc, i com es demostra en les estadístiques culturals internacionals, el consum cultural està directament relacionat amb el capital educatiu i l'estatus social dels individus.⁵ Efectivament, el consum cultural augmenta amb el nivell d'estudis, alhora que també és superior entre les persones que ocupen categories professionals més altes i les que tenen uns ingressos econòmics més elevats.

Les noves tecnologies

Un altre àmbit cultural sobre el qual l'enquesta ofereix informació és sobre l'ús d'Internet, el lloc en què es fan les connexions i la freqüència amb què s'empra. En general la població immigrada utilitza poc Internet. El 28,5% dels immigrants entrevistats es

5. Vegeu les conclusions de l'estudi *European Cultural Values* (2007), elaborat per Eurostat.

connecta a Internet o al correu electrònic des de casa, el 3,6% ho fa des del lloc d'estudis i el 13% des de la feina. Amb tot, hi ha una part important, el 18,1%, que accedeix a Internet des d'altres llocs, com, per exemple, locutoris o biblioteques.

Entre els que utilitzen Internet a casa la freqüència d'ús és molt elevada: el 70% s'hi connecta diàriament i el 25,4%, almenys un cop per setmana. L'ús des de la feina també és molt freqüent: el 73,7% s'hi connecta diàriament i el 20,2%, almenys un cop per setmana. L'ús des del lloc d'estudis és menys habitual, amb un 46,4% que s'hi connecta diàriament i un 33,5% que ho fa almenys un cop a la setmana. Encara menys freqüent és la connexió des d'altres llocs: tan sols el 9,2% ho fa diàriament; la majoria ho fa almenys un cop per setmana (54,8%).

Taula 4.

Freqüència d'ús d'Internet per part de la població immigrada

	A casa	Lloc d'estudis	Feina	Altres llocs
Diàriament	70,0%	46,4%	73,7%	9,2%
Almenys un cop a la setmana	25,4%	33,5%	20,2%	54,8%
Almenys un cop al mes	3,3%	18,0%	4,9%	27,3%
Almenys un cop l'any	0,7%	2,1%	0,5%	8,7%
NS/NC	0,6%	0,0%	0,7%	0,0%
Total	1.050	1.050	1.050	1.050
	100%	100%	100%	100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Homes i dones fan un ús quotidià d'Internet molt similar tant a casa com al lloc de feina i d'estudis. En canvi, quan es tracta de connectar-s'hi des d'un altre lloc, els homes ho fan més que les dones (23% dels homes i 13,1% de les dones).

L'ús d'Internet està implantat de manera desigual en les diverses generacions d'immigrants. De fet, les dades posen en evidència la dualitat existent entre els joves i els adults amb relació a la gent gran (Castells i Tubella, 2002). A més, les activitats dutes a terme en cada moment vital impliquen un major o menor ús de la xarxa

des de diferents llocs: els que més l'usen en el lloc d'estudis són els que tenen edats compreses entre els 16 i els 24 anys, i els que ho fan més des de la feina tenen de 25 a 44 anys. Disposar de connexió a casa i, sobretot, utilitzar Internet ja no depèn tant de l'edat i, de fet, es recullen percentatges similars d'ús d'Internet a casa en tots els grups d'edat, excepte el de major edat, que l'usa molt menys. Ben al contrari, anar a altres llocs per connectar-s'hi és més comú entre els joves que entre els adults i, sobretot, la gent gran.

També s'observa una gran diversitat en la freqüència i el lloc d'ús d'Internet en funció de l'origen geogràfic dels entrevistats. Les variacions es concentren, especialment, entre els africans i la resta. El major ús a casa el fan europeus i americans; en menor mesura, els asiàtics i, principalment, els africans. Per contra, els immigrants del Magrib destaquen per sobre de la resta per l'ús en altres llocs.

Taula 5.

Percentatge de població immigrada que utilitza Internet des de diferents llocs

	Unió Europea	Resta d'Europa	Magrib	Resta d'Àfrica	Amèrica Central i del Sud	Amèrica del Nord	Àsia i Oceania	Total
Casa	47,3%	30,1%	5,2%	7,7%	37,9%	75,5%	25,3%	299 28,5%
Lloc d'estudis	2,2%	4,9%	1,8%	0,0%	5,6%	0,0%	3,8%	38 3,6%
Feina	20,0%	21,9%	3,8%	5,5%	15,0%	57,9%	15,9%	136 13,0%
Altres llocs	14,6%	16,1%	20,1%	8,8%	19,8%	24,5%	13,2%	190 18,1%
Total	164 100%	40 100%	282 100%	46 100%	450 100%	7 100%	61 100%	1.050 100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Tenir connexió a Internet a casa o no, així com la freqüència amb què s'hi connecten, depèn molt del nivell d'estudis, de manera que l'ús s'incrementa a mesura que ho fa

el capital educatiu. El mateix passa amb les connexions des del lloc d'estudis o des de la feina, superiors entre les persones amb més estudis. Ara bé, la connexió en altres llocs hi té una relació diferent, i són les persones amb estudis secundaris les que s'hi connecten més. I és que utilitzar Internet des de casa, el lloc d'estudis o la feina depèn en bona mesura de l'estatus social: com més estatus (educació, categoria socioprofessional, ingressos), més percentatge de població que utilitza Internet en aquests llocs i més freqüència d'ús. En canvi, dirigir-se a altres llocs per connectar-se (locutoris, biblioteques...) no hi està tan relacionat; així, els treballadors no qualificats, amb estudis primaris i secundaris i ingressos baixos en són els usuaris principals, juntament amb les persones arribades a Catalunya des de fa menys de cinc anys.

LA PRÀCTICA ESPORTIVA

El 37,4% dels entrevistats afirma fer algun tipus d'activitat física de manera habitual, el 7,6% dels quals esmenta anar a caminar. A banda de caminar, l'activitat esportiva més estesa és el futbol, seguida de la gimnàstica, la natació i el fúting.

Els homes practiquen més activitat física que les dones (47,8% i 26,8%, respectivament). També hi ha diferències de gènere en el tipus d'esport que es fa: elles esmenten anar a caminar, fer gimnàstica i natació molt més que ells, mentre que els homes citen principalment el futbol.

La pràctica esportiva decreix amb l'edat, amb uns percentatges que van des del 47,2% de la gent més jove fins al 26,4% de la de 65 anys i més. El tipus d'esport practicat també es transforma amb l'envelliment. Hi ha algunes activitats que són més practicades per la gent jove, sobretot les que són de competició, com el bàsquet i el futbol, mentre que altres són practicades més freqüentment per la gent gran, per exemple, caminar, gimnàstica o natació.

Respecte del 62,6% de població estrangera que no practica cap tipus d'esport, per què no en fa? Gairebé la meitat d'ells afirma no disposar de prou temps per fer-ne, el 17,7% diuen no tenir-ne ganes i el 12% declara no agradar-li l'esport.

Els arguments dels que no practiquen esport habitualment són diferents segons l'edat dels entrevistats: els problemes de manca de temps afecten les persones de mitjana edat, especialment els que tenen entre 25 i 44 anys, mentre que les dificultats associades a la capacitat o a l'edat impedeixen fer esport als majors de 65 anys. A banda dels impediments de temps o salut, el fet de no practicar cap esport perquè no agrada és un argument més freqüent entre la gent jove.

Pel que fa a l'origen geogràfic, els immigrants que fan esport en major proporció són els de l'Amèrica Central i del Sud i els europeus.

LES VACANCES

L'enquesta s'aproxima a la mesura del temps de vacances preguntant als entrevistats si han dormit fora del seu domicili un mínim de quatre nits seguides. Aquest és un indicador directe que dóna compte de les possibilitats de gaudir d'uns dies de vacances fora de l'àmbit quotidià. En el cas de la població estrangera, tal com es veurà a continuació, s'hi barregen les estades a fora per lleure, viatjar o descansar, i els períodes de vacances els empren per retornar al seu país d'origen. Marxar de vacances té a veure principalment amb la posició econòmica i la disponibilitat de recursos per invertir en un viatge i la distància —o el cost— respecte del lloc d'origen. Renda i proximitat en són els condicionants principals.

La pauta de les vacances tendeix a ser de concentració en un sol període, amb retorn al país d'origen i estades relativament llargues. Amb tot, els grups socials amb més recursos econòmics i culturals tendeixen a fragmentar més el temps de vacances en diferents moments de l'any.

El 57% dels immigrants entrevistats ha fet un mínim de quatre pernoctacions fora del seu domicili durant el darrer any. En global, els números porten a una primera conclusió: gaudir d'uns dies de vacances fora de casa, o no, no depèn gaire de les característiques sociodemogràfiques dels immigrants. Per exemple, no s'hi observen diferències per sexe ni tampoc per edat, amb uns percentatges situats al voltant del

50% en tots els grups d'edat, excepte en el de 45 a 64 anys, que és on hi ha una major proporció de gent que ha tingut vacances durant el darrer any. Tampoc no s'observa cap associació amb la situació laboral, però sí amb la posició econòmica, ja que el percentatge de gent que ha tingut vacances creix amb els ingressos.

De fet, les majors diferències es donen segons el lloc d'origen. El percentatge de persones que han passat almenys quatre nits fora del seu domicili és superior entre els col·lectius provinents de països més propers o de renda més elevada (europeus, magribins, nord-americans). Per contra, és inferior en els grups originaris de països més llunyans (Amèrica Central i del Sud i Àsia i Oceania). En concret, el col·lectiu que ha disposat de vacances en més proporció és el dels originaris de la Unió Europea (72,3%). Els segueixen els de l'Amèrica del Nord (66,6%), el Magrib (66,5%) i la resta d'Europa (65,2%). Els immigrants que han marxat en menor proporció són els de la resta de l'Àfrica (50,5%), els de l'Amèrica Central i del Sud (47,1%) i els d'Àsia i Oceania (43,6%).

Per a la majoria d'estrangers, les vacances són una oportunitat que s'aprofita per tornar al seu país d'origen, especialment per als magribins, entre els quals més del 90% visita el seu país. Quant a la resta de col·lectius, els europeus són els que tenen una distribució més diversificada dels llocs de vacances. Els originaris d'Amèrica Central i del Sud també presenten diversitat de llocs d'estada i són els que es queden a Catalunya en major proporció.

El caràcter de retorn a casa de les vacances explica l'elevada concentració dels períodes de descans. L'estiu és el període en què més gent marxa fora (41,8%). Molt menor és el percentatge de gent que marxa fora en altres períodes de vacances: només un 4,9% dels immigrants ha sortit durant Setmana Santa, el 8,3% durant Nadal i el 12,3% en altres períodes.

Ara bé, sigui quin sigui el període escollit per gaudir de vacances, el nombre de dies que s'està fora és molt alt en pràcticament tots ells. El promig de dies fora de casa és bastant elevat quan es marxa a l'estiu (23,7 dies de mitjana), per Nadal (19,7) i en altres períodes (25,9), i lògicament menor per Setmana Santa (6,4).

Pel que fa al lloc d'estada en els períodes de vacances, els tipus d'allotjament més habituals són cases d'amics o familiars (63,1%) i segones residències (18%). És menys habitual allotjar-se en un hotel o pensió (12,1%), un apartament o casa de lloguer (2,8%) o un càmping (2,3%).

De nou, l'origen geogràfic dels enquestats incideix en la manera com es distribueixen les vacances. Els europeus són els que han pernoctat més fora de casa en tots els períodes, i són els que més marxen durant Setmana Santa i els dies de Nadal. La resta d'immigrants no solen marxar fora els dies de Setmana Santa, i el percentatge dels

Taula 6.

Percentatge de població immigrada que ha pernoctat almenys quatre nits seguides fora del seu domicili en diferents períodes

	Unió Europea	Resta d'Europa	Magrib	Resta d'Àfrica	Amèrica Central i del Sud	Amèrica del Nord	Àsia i Oceania	Total
Setmana Santa	12,8%	9,3%	2,1%	4,3%	4,1%	0,0%	2,4%	51 4,9%
Estiu	56,1%	51,6%	57,7%	34,7%	28,4%	39,2%	29,1%	439 41,8%
Nadal	13,9%	13,8%	5,6%	2,8%	8,3%	0,0%	9,0%	87 8,3%
Altres períodes	14,7%	12,2%	7,8%	12,9%	13,9%	51,8%	12,1%	129 12,3%
Total	164 100%	40 100%	282 100%	46 100%	450 100%	7 100%	61 100%	1.050 100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

que ho fan tot just arriba al 4%. A l'estiu és més habitual sortir però en proporcions molt diferents per a cada grup: la majoria de magribins se'n va de vacances, proporció que arriba a un terç dels procedents de la resta de l'Àfrica i a una quarta part dels d'Amèrica Central i del Sud i d'Àsia i Oceania. Els dies de Nadal tampoc no és gaire freqüent marxar per part de cap dels grups estudiats.

CONCLUSIONS

En conclusió, el temps de lleure de les persones immigrades es dibuixa com un espai de descans quan s'està a casa i de lleure quan se surt fora, lligat a les relacions socials i a la diversió més que no pas al consum cultural. Veure la televisió i passejar són les activitats que presenten unes taxes més homogènies en tots els perfils socials. D'entre la resta, les formes de lleure més diverses i que tenen més disparitat de realització són les de caire més cultural —més properes a la “cultura distingida”. Europeus i americans són els que es mostren més dinàmics durant el seu temps lliure, de manera que són els que fan més activitats i de manera més freqüent, mentre que, a l'extrem contrari, africans i asiàtics són els que en fan menys.

Aquestes dades obren molts interrogants. Un d'ells és saber si, un cop instal·lats a Catalunya, els immigrants s'adapten a les formes de vida d'aquí, però mantenint els matisos que els confereix la seva cultura. I, en aquest procés d'adaptació, deixen de reproduir els hàbits culturals que els són propis? Entenem que la primera exploració de dades que aquí es presenta no pot donar una resposta certa a aquests interrogants intencionadament complexos i que caldrà, més endavant, fer-ne un estudi aprofundit.

Bibliografia

AJUNTAMENT DE BARCELONA i INSTITUT D'ESTUDIS REGIONALS I METROPOLITANS DE BARCELONA (2006). *L'ús social del temps a Barcelona*. Barcelona: Regidoria Nous Usos del Temps de l'Ajuntament de Barcelona (disponible a www.laboratorideltemps.org).

CASTELLS, M. i TUBELLA, I. (2002). *La transmissió a la societat xarxa a Catalunya*. Universitat Oberta de Catalunya, Barcelona.

CENTRE D'ESTUDIS D'OPINIÓ (2006). *Sondeig a la immigració*. Centre d'Estudis d'Opinió, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

EUROPEAN COMMISSION (2007). *European Cultural Values. Eurobarometer 278*. A www.epp.eurostat.ec.europa.eu.

6 Capital social, expectatives i ideologia de la població immigrada

Josep San Martin i Morant

RESUM

Aquest capítol pretén oferir una visió panoràmica de la relació del col·lectiu d'immigrants que resideixen a Catalunya amb alguns aspectes de l'àmbit públic i polític. S'estructura en tres grans pilars: en primer lloc, s'analitza el capital social d'aquest col·lectiu mitjançant l'estudi de les xarxes informals que els donen suport i les seves relacions socials, i també mitjançant les dades sobre la relació que tenen amb el teixit associatiu que hi ha a la nostra societat. Posteriorment, es treballa amb les valoracions i les expectatives d'aquest grup de ciutadans segmentant l'anàlisi entre l'àmbit personal i el social. Finalment, s'utilitza l'eix esquerra-dreta per dibuixar el posicionament ideològic dels enquestats al voltant d'aquest binomi antitètic.

Els pilars bàsics sobre els quals se sustenta aquest capítol són, com queda reflectit al títol, les anàlisis sobre el capital social, les expectatives i la ideologia de la població immigrada que ha estat entrevistada a l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya (2006). La recerca sobre altres aspectes polítics fonamentals com les actituds, els comportaments i la participació política queden pendents per a futures recerques. Tanmateix, aquesta recerca ens serveix per conèixer el grau d'integració social d'aquesta part de la població estudiada, les seves previsions de futur i la ideologia d'aquest conjunt de ciutadans.¹

CAPITAL SOCIAL

Des de principis de la dècada dels noranta, la pionera recerca de Putnam sobre el capital social a Itàlia ha marcat moltes de les línies de recerca en la ciència política (Putnam, 1993). Tot i que altres autors com Bordieu o Coleman ja havien utilitzat aquest terme, no va ser fins a l'arribada d'aquesta obra que la teoria del capital social començà a rebre una atenció creixent per part de la comunitat acadèmica.

1. Altres dades sobre el col·lectiu d'immigrants es poden consultar a l'estudi *L'estat de la immigració a Catalunya. Anuari 2006* de la Fundació Jaume Bofill.

Aquesta teoria es fonamenta en el valor intrínsec de les xarxes socials i en la interacció entre els ciutadans tant des del punt de vista individual o col·lectiu com des de l'àmbit informal o formal amb el conjunt d'associacions voluntàries que s'engloben i treballen en el si de les comunitats. Seguint la formulació de Putnam, el capital social es defineix per l'existència d'expectatives de cooperació entre els membres d'una determinada societat, sostingudes per xarxes institucionals, en què es cristal·litzen aquestes expectatives en pautes de cooperació continuades. Segons aquesta definició, aquestes expectatives de col·laboració entre els ciutadans creen sentiments de reciprocitat que, al mateix temps, produeixen un augment en el nivell de confiança social i, per tant, facilita el treball col·lectiu en la persecució de béns públics. A més, aquesta millora en el nivell social es transmet al nivell econòmic i al sistema democràtic mateix, la qual cosa afavoreix un desenvolupament i un funcionament millors de les institucions representatives.

Per totes aquestes raons és interessant l'anàlisi del capital social entre els membres d'aquesta comunitat. L'anàlisi s'ha fet segmentant les xarxes segons la seva formalitat, estudiant, en primer lloc, les xarxes informals i d'ajuda més properes per passar posteriorment a analitzar-ne la inclusió en l'entramat d'entitats organitzatives.

Xarxa informal

En parlar de xarxes informals ens estem referint, per una banda, a les xarxes de suport o d'ajuda (persones o grups de persones) a les quals acudeixen les persones quan tenen algun tipus de problema concret i, per una altra banda, a la freqüència de les relacions socials amb aquestes determinades xarxes.

Pel que fa a les xarxes de suport, s'ha preguntat a qui s'adreçaven de manera prioritària en cas de malaltia (se n'exclou la visita al metge), de manca de recursos econòmics, de problemes personals i afectius, de cerca de feina i de desavinences familiars. Les xarxes de suport són diferents en funció de la naturalesa del *problema* que cal solucionar.

En cas de malaltia, dos terços dels enquestats afirmen recórrer de manera clarament majoritària a l'entorn familiar (el 45% dels entrevistats acudeix a la parella, mentre

que l'11% recorre a altres familiars i el 10%, als pares). En el cas de patir manca de recursos econòmics, l'entorn familiar continua oferint el suport més accessible tot i que es canvia l'estructura esmentada abans, ja que la parella deixa de ser el pilar fonamental a qui es demana ajuda. Així, es recorre majoritàriament als altres familiars, mentre que fer-ho als pares és menys freqüent. Aquesta tendència a demanar ajuda a l'entorn familiar es repeteix en el cas de problemes personals i afectius o de desavinences familiars. D'aquesta manera, es mostra la gran importància del pilar familiar a l'hora d'actuar com a xarxa de suport més immediata.

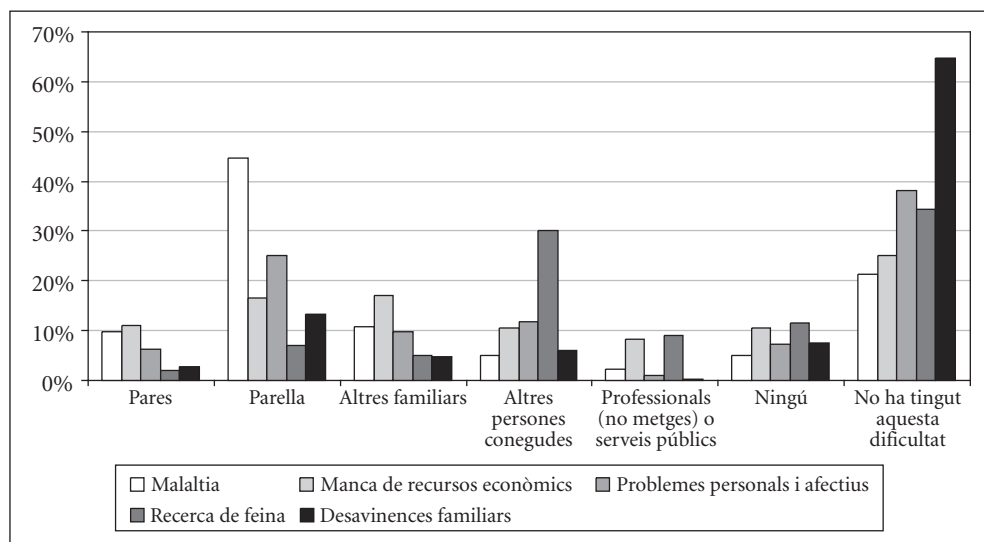
Únicament s'observa un canvi en la xarxa de suport quan es tracta de l'esfera laboral, ja que per cercar feina una àmplia majoria dels enquestats (més del 30%) s'adreça al cercle de persones conegudes. Així, s'amplia la quantitat d'informació i de xarxes i, per tant, augmenten les possibilitats de poder trobar feina.

Cal esmentar també que l'extensió d'aquests supòsits no és uniforme. Un de cada cinc entrevistats assegura no haver-se trobat mai en la necessitat de demanar ajuda per raons de salut, un de cada quatre indica no haver sofert manca de recursos econòmics, al voltant d'un terç afirma no haver necessitat ajuda com a conseqüència de problemes personals i afectius ni per buscar feina i, de manera molt més accentuada, pràcticament dos de cada tres entrevistats asseguren no haver patit desavinences familiars.

En el gràfic 1 es pot veure la distribució gràfica en funció de la xarxa de suport per la qual s'opta.

Si fixem la nostra atenció sobre les característiques bàsiques que expliquen la diferent xarxa de suport en cas de malaltia,² cal esmentar alguns trets interessants com ara els que es detecten en mirar la xarxa de suport a qui s'adrecen els entrevistats en funció de l'edat que tenen. Com queda reflectit a la taula 1, tot i que els immigrants dels diferents grups d'edat presenten unes condicions diferents, es tendeix a recórrer a xarxes de suport diferents.

2. S'estudia el cas de la xarxa de suport en cas de malaltia perquè és la variable amb el percentatge més alt d'entrevistats que asseguren haver necessitat la xarxa de suport.

Gràfic 1.**Xarxes de suport de la població immigrada**

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Entre el grup de menor edat (16-24 anys), la xarxa de suport més habitual és la dels pares (47%), que juntament amb el suport d'altres familiars suposa la xarxa de suport utilitzada per més de la meitat del entrevistats d'aquest grup d'edat, mentre que únicament el 18% afirmen recórrer a la parella. És a dir, la xarxa familiar és el recurs predilecte entre els més joves. En canvi, en el grup d'edat de 25 a 44 anys es busca ajuda majoritàriament en la parella, mentre que, de manera similar, un 14% dels membres d'aquest grup recorren a la resta de la xarxa familiar conformada pels pares i per altres familiars (aquesta xarxa deixa de ser la fonamental). Per últim, l'estructura de la xarxa d'ajuda torna a canviar substancialment entre els membres de més edat (el grup de 65 anys i més), ja que el seu recurs fonamental gira al voltant dels familiars. En conclusió, s'aprecia una estructuració diferent de les xarxes de suport informal condicionada pels moments vitals dels entrevistats, reflectits, aquest cop i de manera força clara, a la variable edat.

A escala global, com es pot apreciar en el quadre següent, el percentatge dels immigrants que recorre a altres familiars augmenta de manera constant amb l'edat. També s'aprecia que el percentatge que recorre a persones conegudes té una relació positiva amb l'edat, exceptuant els entrevistats de 65 anys i més, que asseguren no utilitzar aquest recurs. Aquesta dada podria estar informant sobre un major grau d'aïllament social d'aquest segment de població. Finalment, el grup d'edat més gran és el que indica amb més intensitat buscar l'ajuda de professionals o serveis públics en cas de malaltia (tot i que és un recurs minoritari) i, atesa la relació entre edat i estat de salut, és el grup d'edat que reconeix més haver patit aquesta dificultat.

Pel que fa a l'anàlisi sobre la resta de dades de les xarxes informals, centrarem l'atenció en la freqüència de les relacions socials amb diferents grups de persones (familiars

Taula 1.

Persones a qui acudeix la població immigrada en cas de malaltia segons els grups d'edat

	16-24 anys	25-44 anys	45-64 anys	65 anys i més	Total
Pares	46,9%	6,3%	2,8%	0,0%	103 9,8%
Parella	17,6%	50,2%	43,4%	36,9%	470 44,8%
Altres familiars	8,0%	7,7%	16,7%	44,1%	114 10,9%
Altres persones conegudes	2,4%	5,6%	6,2%	0,0%	54 5,1%
Professionals (no metges) o serveis públics	0,9%	2,5%	1,7%	5,4%	23 2,2%
Ningú	1,8%	5,4%	6,1%	1,0%	53 5,0%
No ha tingut aquesta dificultat	20,7%	21,8%	21,3%	12,6%	224 21,3%
Ns/nc	1,7%	0,5%	1,8%	0,0%	9 0,9%
Total	116 100%	693 100%	202 100%	39 100%	1.050 100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

que no conviuen a la mateixa llar, xicot/a quan no viu amb ell/ella, amics, veïns, companys de feina o estudis i companys de partit, associacions, sindicats) per tenir una descripció millor de l'amplitud de les xarxes informals de la població estrangera immigrada que s'estudia.

Les dades sobre l'assiduitat de les relacions amb aquells familiars que no conviuen a la mateixa llar indiquen la centralitat de la família en la composició d'aquestes xarxes informals.³ El 22% dels enquestats assegura relacionar-se diàriament amb els seus familiars, mentre que el 46% indica que aquests contactes es produeixen amb una freqüència setmanal. És a dir, prop del 70% dels immigrants enquestats mantenen un contacte de caràcter intens amb els seus familiars (amb un mínim d'un contacte setmanal). D'altra banda, també hi ha un segment d'entrevistats que mostra una relació més feble amb la seva xarxa familiar. El 15% esmenta tenir una relació amb una freqüència mensual, mentre que un altre 16% no manté una relació fluida amb els seus familiars i la intensitat de la relació és inexistent o gairebé nul·la.

Les dades sobre la intensitat del contacte amb la resta de la xarxa ens mostren unes freqüències bastant variables. Aquesta variabilitat construeix una imatge d'una xarxa informal amb uns grups centrals i altres amb unes posicions més perifèriques. En el conjunt de la població immigrada en destaca la petita porció que pot accedir als suports del seu xicot/a i dels companys de partit, associacions o sindicats.⁴ D'altra banda, entre els que tenen xicot/a la freqüència de la relació és intensa, ja que per a la immensa majoria aquesta és diària o d'una o diverses vegades a la setmana. Pel que fa a la relació

3. Alguns autors, com Fukuyama (2000, p.53) alerten sobre una dependència excessiva cap als vincles familiars: *"Existe una estrecha relación entre la familia y el capital social. La familia constituye en primer lugar la unidad social más básica de cooperación, en la que la madre y el padre deben colaborar para crear, socializar y educar a los hijos... Por otra parte, la dependencia excesiva de los vínculos de parentesco puede acarrear consecuencias negativas para la sociedad fuera del ámbito familiar. Muchas culturas, desde China y el sur de Europa hasta Latinoamérica, favorecen lo que se denomina 'familismo', es decir, preponderancia de los lazos familiares y de parentesco por encima de otros tipos de obligaciones sociales."*

4. El 88% indica no tenir xicot/a, mentre que el percentatge dels que estan desconnectats de les xarxes formals i, per tant, no poden tenir amics en aquestes xarxes és del 73%.

amb els companys de la xarxa associativa, quasi el 15% del total d'aquesta població (és a dir, al voltant del 50% dels immigrants relacionats amb el teixit associatiu) mai no es relaciona amb els companys d'aquesta xarxa, i la resta de dades mostren que la intensitat d'aquesta relació és molt atenuada. És a dir, la configuració interna de la intensitat de relació amb companys de partit, associacions o sindicat indicaria una ubicació més perifèrica d'aquesta xarxa de suport.

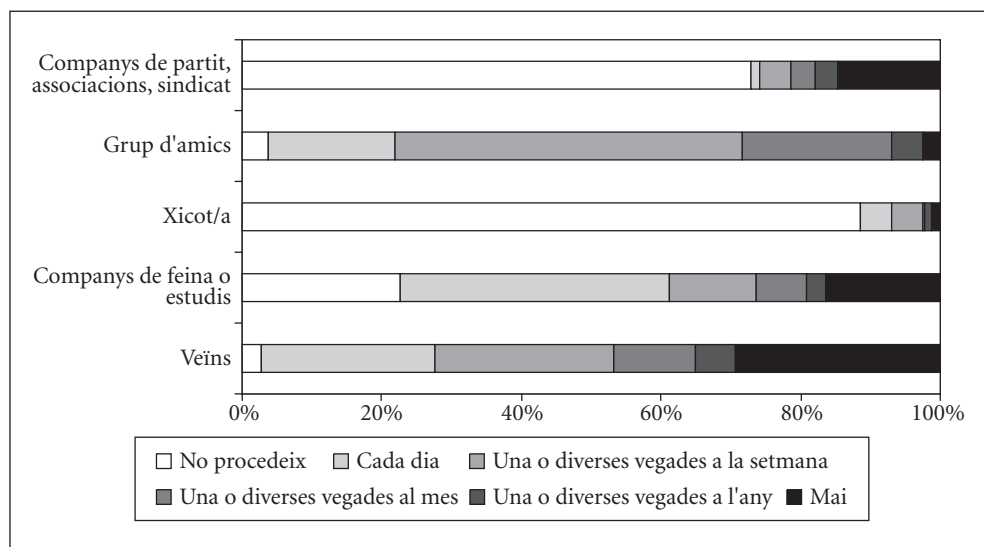
D'altra banda, les xarxes formades pels grups d'amics, les persones amb les quals compartim veïnatge i els companys de feina o estudis ocupen unes posicions més centrades atesa la major assiduitat detectada en la freqüència dels contactes. Així, entre els enquestats cal destacar la intensitat de la relació amb els grups d'amics, ja que prop del 70% asseguren que aquesta relació és com a mínim d'una vegada a la setmana.⁵ De manera força similar, la relació amb companys de feina o estudis es produeix com a mínim una vegada a la setmana en el cas de la meitat dels enquestats. Tanmateix, cal destacar que entre les xarxes estudiades, els i les companyes de feina o estudi constitueixen el nucli central de les relacions diàries, ja que més o menys per a un 40% dels preguntats la intensitat de les relacions amb els membres d'aquest grup és màxima i es repeteix dia rere dia. Per últim, cal esmentar també la centralitat del grup de veïns amb les nostres relacions socials, ja que la freqüència de les relacions amb aquest grup també és com a mínim setmanal per al 50% de la mostra (de fet, el 25% assegura que aquesta relació és més intensa i es produeix diàriament).

Quant a les dades sobre la distribució territorial on resideixen majoritàriament les persones amb qui es tendeix a relacionar-se de manera més freqüent, cal destacar dos trets bàsics que ens configuren aquesta distribució. D'una banda i de manera clarament majoritària, s'aprecia un factor de proximitat territorial en què el mateix barri de residència es constitueix com el centre de residència de gran part de les persones amb les quals els contactes són més freqüents (32%), mentre que els altres barris del mateix municipi també reuneixen una part significativa d'aquestes residències (24%). En resum, s'observa una gran concentració territorial/residencial de les persones amb

5. Exactament, el 18% indica que aquesta relació té una periodicitat diària, mentre que pràcticament el 50% esmenta que aquesta relació és d'una o diverses vegades a la setmana.

Gràfic 2.

Freqüència de relació de la població immigrada amb els diferents grups de suport

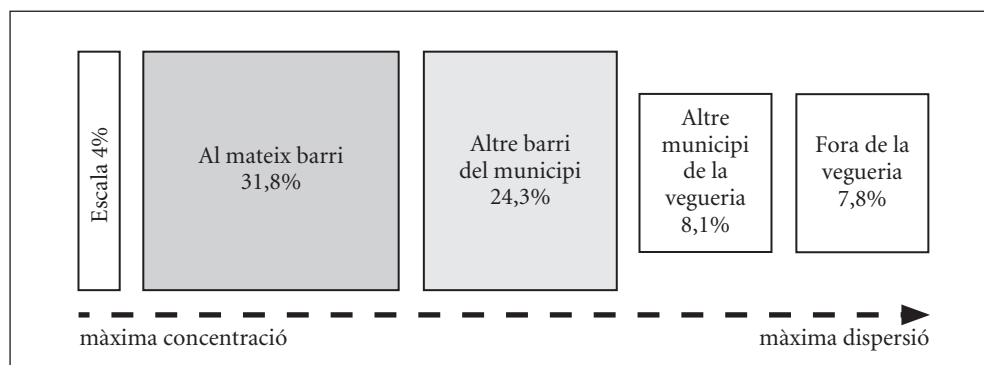
Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

qui els enquestats es relacionen amb més freqüència, ja que més del 60% indica que és dins del mateix municipi on s'aglutinen els seus contactes.

D'altra banda, prop del 40% dels entrevistats mostra una dispersió residencial major dels seus contactes habituals. Bastant reduïts, al voltant del 8%, són els percentatges que indiquen que majoritàriament els seus contactes habituals són gent que viu a un altre municipi de la mateixa vegueria o de territoris més llunyans i situats fora de la seva vegueria. A més, al voltant del 20% dels enquestats assegura que aquesta distribució és irregular i no ubica a cap espai concret la residència de les persones amb qui es relaciona més habitualment.

Figura 1.

Distribució territorial dels llocs on resideixen les persones amb qui es relaciona la població immigrada més freqüentment

Nota: No s'ha inclòs el grup de persones que indiquen una distribució irregular.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Teixit associatiu

Una vegada analitzades les xarxes de suport informals passem a estudiar la configuració de les xarxes formals, és a dir, la participació dels enquestats amb les diferents organitzacions que formen el teixit associatiu català. Molts autors han atribuït una gran importància a la relació entre l'establiment i la consolidació d'una democràcia forta i estable amb la xarxa associativa. Un exemple d'aquesta visió és la ja clàssica referència d'Alexis de Tocqueville (2002) en la seva anàlisi sobre la societat americana:⁶

“De totes les edats, de totes les condicions, de totes les mentalitats, s'uneixen constantment. No únicament tenen associacions comercials i industrials de les quals totes formen part, sinó d'unes altres mil classes: religioses, morals, serioses, fútils, molt ge-

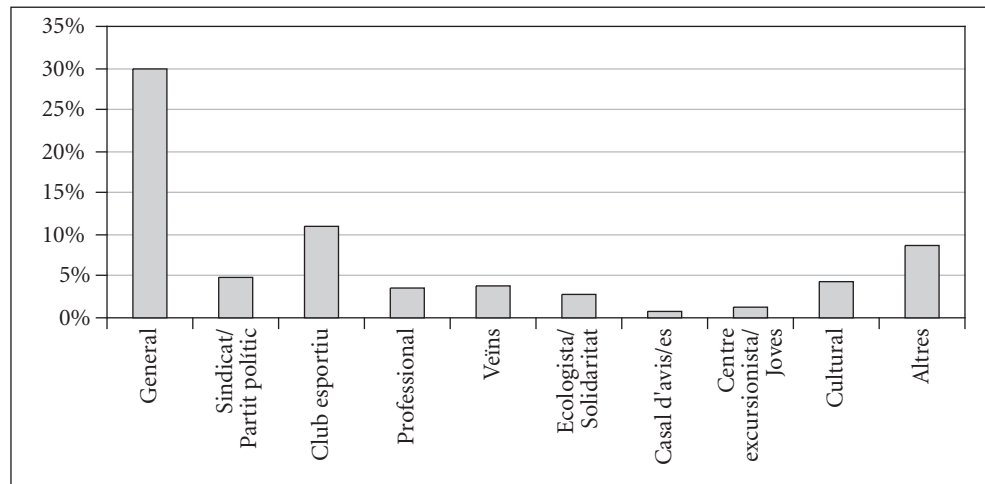
6. L'hem anomenat “clàssica” ja que cal tenir present que aquesta obra, *La democràcia en Amèrica*, es va publicar a la primera meitat del segle XIX (el 1835 el primer volum i cinc anys més tard el segon).

nerals i molt particulars, immenses i petitíssimes... El país més democràtic de la terra és aquell en el qual els homes han perfeccionat més l'art de perseguir conjuntament l'objecte dels seus desitjos comuns" (p. 139-140).

En conjunt, prop del 30% dels immigrants que resideixen a Catalunya són membres d'alguna associació del teixit associatiu,⁷ i entre les diferents categories d'associacions s'aprecien diferències importants. Mentre que aproximadament l'11% dels enquestats assenyalen ser membre d'un club esportiu, aquest percentatge es redueix dràsticament en el cas dels centres excursionistes, casals de joves, esplais i casals d'avis (amb percentatges situats al voltant de l'1%). Els percentatges dels altres tipus d'organitzacions se situen en posicions més intermèdies.

Gràfic 3.

Pertinença de la població immigrada a organitzacions

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

7. Com a indicadors de la participació en la xarxa associativa s'han utilitzat les dades que fan referència a la pertinença en aquestes.

Aquesta taxa d'associacionisme dels immigrants residents a Catalunya és inferior a la que s'ha detectat en el conjunt de la societat catalana (per exemple, l'any 2002 el percentatge de ciutadans que eren membres d'almenys una organització a Catalunya era del 43%) (Morales i Mota, 2006).

Però aquest nivell de participació en organitzacions es distribueix de manera més o menys uniforme al conjunt d'aquesta població? Com ja han estudiat diversos autors, la distribució desigual dels recursos entre els diferents grups socials comporta diferents comportaments polítics i, per tant, graus diversos de participació. La disponibilitat de temps de lleure, la capacitat per assimilar i processar informació, la capacitat d'expressar-se públicament són, per exemple, elements definitoris i que marquen diferències en el grau de participació i pertinença a les organitzacions del teixit associatiu.

Tot i que la diferència no és excessivament gran, els immigrants de gènere masculí tendeixen a ser membres d'organitzacions en major nombre que les dones, amb uns percentatges de pertinença del 32% i el 27%, respectivament. Respecte de l'edat,⁸ s'observa una relació amb el percentatge de pertinença, ja que a mesura que ens desplacem cap a grups d'edat superior augmenta el percentatge d'enquestats que en són membres: S'aprecia una relació positiva entre l'edat i l'associacionisme que significa que hi ha una major relació formal entre la xarxa associativa i els enquestats a mesura que n'augmenta l'edat.

La gran diversitat d'orígens de la gent immigrada que viu a Catalunya ens porta a controlar i observar si es detecten comportaments diferenciats entre els individus de la mostra. Segmentant per grans zones geogràfiques d'origen, cal destacar el *gap* existent, ja que es detecta una diferència que se situa al voltant de quaranta punts percentuals entre els dos extrems. Aquestes diferències podrien estar assenyalant l'efecte de la diversitat cultural que provoca un comportament diferent en l'àmbit públic, així com diferències internes que s'explicarien per la diferent composició en termes demogràfics dels diferents col·lectius.⁹ Tanmateix, sembla lògic pensar que aquestes

8. Aquesta és la interpretació substantiva de les taules de contingència. Cal assenyalar que en els casos de la variable de gènere i edat la relació no és significativa estadísticament.

9. Com, per exemple, la diferent estructura en grups d'edat.

diferències estarien indicant diferents graus d'integració social a la nostra societat i també la diferent capacitat que tenen els col·lectius estudiats per aconseguir els recursos i els beneficis que aporta la xarxa associativa.

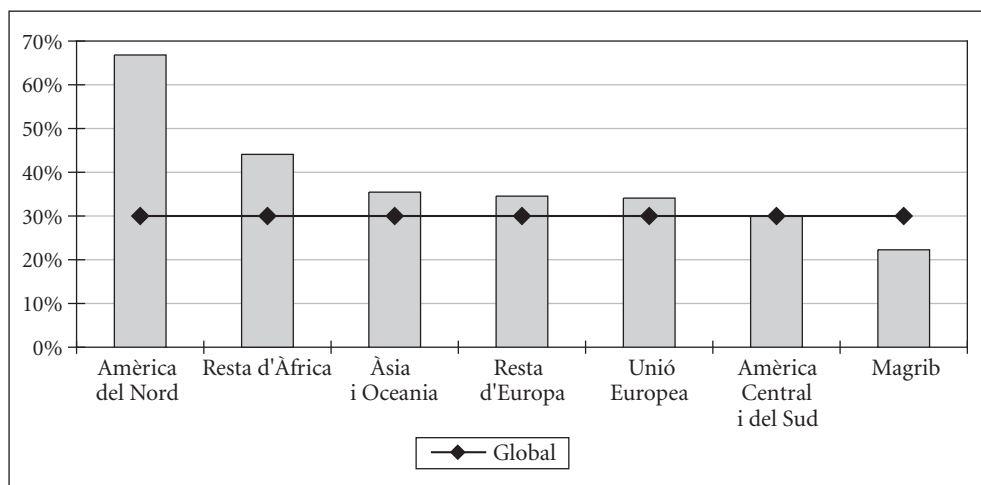
Segons les dades de què disposem, el grup d'entrevistats originaris del Magrib és el que presenta una taxa d'associacionisme més baixa, ja que únicament dos de cada deu membres d'aquest col·lectiu afirma ser membre d'algun tipus d'organització, mentre que el col·lectiu de persones procedents del centre i el sud del continent americà tenen una taxa d'associacionisme pràcticament idèntica a la general (30%), i els procedents de la Unió Europea se situen una mica per sobre dels nivells esmentats per als dos grups precedents (34%).

Les dades per a la resta de grups ens mostren una tendència associativa bastant més accentuada bàsicament en la gent de la resta de l'Àfrica (exceptuant el grup del Magrib, que s'estudia de manera separada) i la procedent de la part nord del continent americà, amb uns percentatges del 44% i el 67%, respectivament. Tanmateix, tenint present la grandària d'aquests dos col·lectius entrevistats (quaranta-sis persones del continent africà i set d'Amèrica del Nord), cal remarcar que aquestes dades poden estar indicant tendències, però no disposem de dades suficients per assegurar que les diferències detectades en aquesta enquesta siguin significatives estadísticament.

A continuació passem a mirar la relació de la taxa de l'associacionisme per diferents variables que ens estan indicant el grau d'arrelament a la nostra societat i el nivell d'integració en la nostra cultura. Per una banda, el grau d'arrelament del conjunt de nouvinguts a Catalunya l'estudiarem mitjançant la durada de la seva estada i per la seva situació legal, i per una altra banda, utilitzarem el nivell de coneixement de les dues llengües oficials a Catalunya com a indicadors de la integració cultural.¹⁰

Pel que fa a les dades d'arrelament, hi ha una clara relació positiva entre el nivell d'associacionisme i el temps que es porta vivint a Catalunya. Mentre que per al grup

10. La hipòtesi és que a major grau d'arrelament i d'integració cultural ens hauríem de trobar taxes més elevades d'associacionisme (el qual, al mateix temps, és un indicador —parcial— d'integració social).

Gràfic 4.**Associacionisme de la població immigrada segons el lloc d'origen**

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

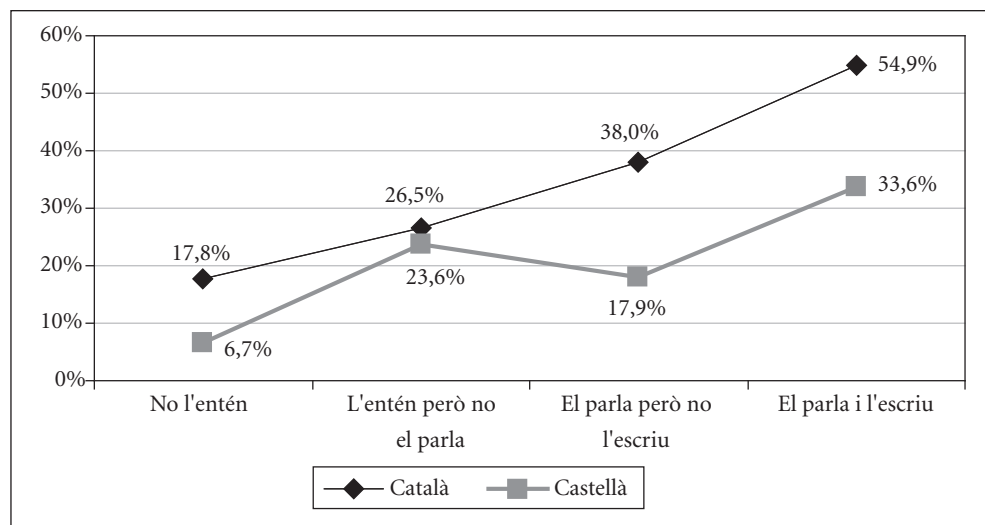
d'entrevistats que porten menys de deu anys a Catalunya la taxa d'associacionisme se situa al voltant del 25%, es pot observar que aquest percentatge augmenta quasi deu punts percentuals entre els qui porten entre deu i vint anys a Catalunya, i es dispara fins al 48% en el col·lectiu amb més de dues dècades a la nostra societat. Si es miren les dades sobre la situació legal dels nouvinguts i la participació en la xarxa associativa s'aprecia que a una *millor* situació legal (regularitzada) es correspon una major taxa d'associacionisme. Així, únicament el 17% dels membres del col·lectiu que no disposa de permís de residència pertany a alguna organització, mentre que al voltant del 24% dels que tenen un permís de residència provisional ja estan relacionats amb el teixit associatiu. Seguint aquesta mateixa lògica, els col·lectius que disposen de permís permanent de residència i els que han aconseguit la nacionalitat espanyola tenen una relació més intensa amb l'associacionisme, ja que el percentatge dels seus membres que pertanyen a alguna organització és del 31% i del 40%, respectivament.

La relació sobre la integració cultural i la taxa d'associacionisme sembla indicar que la importància de l'assoliment d'un grau mínim d'integració cultural que faciliti la comunicació amb la resta de ciutadans, institucions i altres actors de l'esfera pública és cabdal per aconseguir i afavorir una integració social millor. Com es pot observar al gràfic següent, com més competència lingüística es té en alguna de les llengües oficials de Catalunya més s'aprecia una taxa superior de pertinença a alguna organització, efecte que és molt lineal en el cas de la llengua catalana i que es reflecteix de manera més potent en el percentatge de membres del teixit associatiu. Així, s'aprecia que un major grau de *coneixement lingüístic* sembla estar relacionat de manera positiva i actua com un element "facilitador" de la interacció amb el teixit associatiu que envolta els enquestats.

Les dades sobre el grau d'implicació del col·lectiu d'immigrants enquestats a les associacions voluntàries fent-hi algun tipus de voluntariat indiquen que únicament el

Gràfic 5.

Associacionisme de la població immigrada segons el nivell de coneixement del català i el castellà

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

3,4% mostra una actitud activa i hi participa. Altra vegada la comparació d'aquesta dada amb la del conjunt de Catalunya reflecteix una implicació menor del col·lectiu d'immigrants en el teixit associatiu. Dades del 2002 assenyalen que aquest percentatge a la societat catalana era del 14% (Morales i Mota, 2006).

EXPECTATIVES

Aquest tercer capítol mira de fer, de manera breu, unes pinzellades bàsiques sobre algunes percepcions dels immigrants enquestats. Per facilitar l'explicació, aquest capítol se subdivideix, per una banda, en les percepcions més relacionades amb valoracions personals i, per l'altra, en les relatives a les expectatives de futur.

Valoracions personals i socials

S'ha utilitzat un total de cinc valoracions concretes sobre les quals es preguntava a l'enquesta i que es poden dividir en tres àmbits diferenciats: relacions amb persones de l'entorn, l'esfera laboral i la societat en la qual estan vivint.

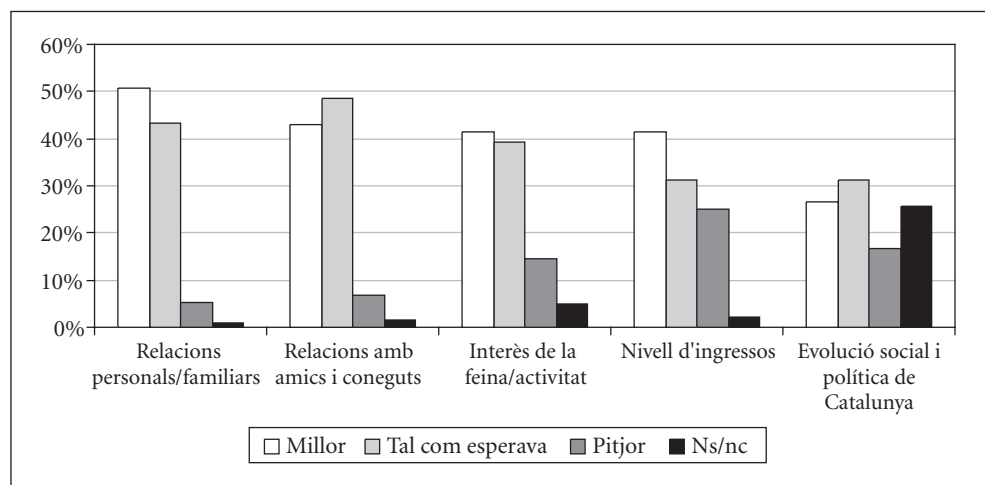
Del primer àmbit, els enquestats manifesten majoritàriament (el 51%) que les seves relacions amb la parella i la família són millors, mentre que el 43% esmenta que aquestes relacions són com s'esperaven. Únicament al voltant del 5% dels immigrants enquestats afirmen que aquestes relacions són pitjors que les expectatives que se n'havien creat. Pel que fa a les relacions amb amics i coneguts, l'evolució d'aquesta valoració també és positiva, ja que assenyalen majoritàriament que són tal com s'esperaven (49%), mentre que un altre 43% indica que són millors. De nou, un minoritari 7% dels enquestats indica que aquestes relacions són pitjors amb relació a les expectatives que se n'havien creat. A l'àmbit laboral, l'evolució de l'interès de la feina/activitat i sobre el nivell personal d'ingressos també mostren aspectes positius de manera majoritària, ja que quatre de cada deu indiquen que, en tots dos casos, són millors del que s'esperaven. En canvi, un 14% considera que l'interès de la seva tasca ha evolucionat de manera negativa, i aquest "descontentament" s'amplia fins al 25% quan es pregunta la valoració

respecte del seu nivell d'ingressos, ja que afirma que són pitjors en comparació amb les expectatives que se n'havia creat.

Finalment, la valoració sobre l'evolució de la situació social i política de Catalunya és l'ítem que mostra més fragmentació de respostes i, per tant, una tendència menys clara. Els que consideren que l'evolució de Catalunya és millor del que s'esperaven són el 25% dels enquestats, mentre que prop d'un de cada tres afirma que aquesta evolució coincideix amb les expectatives que en tenien fa uns anys. Tanmateix, un gruuix important dels enquestats no té aquestes percepcions positives. Prop del 17% dels entrevistats creu que aquesta evolució no assoleix el nivell que s'havia marcat a les expectatives, i el 25% restant no aconsegueix valorar aquesta evolució i se situa en el NS/NC (aquesta categoria de resposta pot estar indicant dues coses: que no són capaços de valorar l'evolució o que no hi ha havia cap expectativa prèvia).

Gràfic 6.

Valoració de la població immigrada sobre aspectes personals, laborals i de l'evolució de Catalunya

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

És a dir, aquest apartat sobre les valoracions mostra una població “relativament” satisfeta, ja que gran part dels àmbits presenten una valoració positiva respecte de les expectatives, i en destaquen clarament l'àmbit familiar i l'àmbit laboral, tot i que el nivell d'ingressos és l'aspecte amb una valoració més negativa. D'altra banda, la satisfacció és relativa en el cas de l'evolució social i política de Catalunya, amb una major dispersió en les valoracions i amb un major grau d'indefinició.

Previsió i expectatives

En aquest apartat mirarem de comentar i explicar les previsions i les expectatives que tenen aquest conjunt d'immigrants que viuen a Catalunya. La importància de les expectatives radica en el fet que són un reflex —tot i que segurament parcial— de la seva visió de la vida en general i més concretament del futur més immediat. L'anàlisi es divideix en funció de l'esfera a la qual es refereix la pregunta, és a dir, a l'àmbit privat/personal o al públic/social.

PREVISIÓ PERSONAL O EGOTRÒPICA

Aquesta primera esfera és la que ens informa sobre les expectatives i les previsions dels enquestats en la seva esfera privada. Les dades sobre el seu projecte de futur per als cinc anys vinents mostren cert grau de conformisme o satisfacció amb la situació actual, ja que pràcticament sis de cada deu entrevistats assenyalen la intenció de conservar l'*status quo*, és a dir, el 59% dels entrevistats assenyalen que continuar amb la mateixa situació és el seu projecte de futur. Altres projectes personals amb certa magnitud dins d'aquest col·lectiu són els que fan referència a la seva voluntat d'aconseguir reagrupar la família (propòsit indicat pel 10%), mentre que un subgrup dels enquestats (el 9%) manifesta que el seu projecte de futur gira al voltant de formar aquí la seva família. També cal destacar la indefinició d'un de cada deu enquestats. Altres opcions de futur com tornar a viure al seu país i anar a viure sol/a són esmentades per una part minoritària del col·lectiu.

Les dades sobre el projecte de futur personal ens permeten apreciar certes diferències en funció del gènere, el temps d'estada a Catalunya i la zona geogràfica de procedència.

Per gènere, s'observa que el projecte de mantenir la situació actual és l'opció clarament majoritària en tots dos casos, tot i que es detecta una tendència més accentuada de les dones cap a aquesta opció de futur (el 66% de les dones contra el 52% dels homes). Una altra diferència, que es pot explicar probablement pel perfil de la immigració, sorgeix en l'opció de reagrupar la família, ja que en aquesta categoria el percentatge d'homes duplica el de les dones (14% contra 7%). Per últim, i tot i ser una opció minoritària, les dones semblen tenir més present la possibilitat de tornar al seu país. Pel que fa a les diferències detectades en funció del temps d'estada a Catalunya, els que viuen a Catalunya des de fa menys temps (menys de cinc anys) són els que menys es decanten per la intenció de mantenir l'*status quo*, mentre que els que porten més temps a la nostra societat semblen estar més acomodats i el seu projecte de futur gravita al voltant de mantenir la situació actual. L'altra diferència significativa està relacionada amb la proposta de futur de retornar al país d'origen. S'aprecia que el percentatge dels que aposten per un viatge de tornada augmenta com més curta és la seva estada a Catalunya, ja que mentre pràcticament el 10% dels que porten menys de cinc anys vivint a Catalunya indiquen aquest projecte de futur, el percentatge es redueix fins al 5% entre els que fa entre cinc i nou anys que són a Catalunya i, finalment, únicament al voltant del 2% dels que viuen a la nostra societat fa més de deu anys indiquen que el viatge de tornada cap als seus països d'origen és el seu projecte de futur. Aquesta relació detectada entre els que fa poc temps que viuen a Catalunya i el projecte de futur de retornar al seu país d'origen també sembla estar relacionada amb l'edat, en què les dades indiquen una major tendència a tenir aquest projecte entre els segments més joves del col·lectiu enquestat.¹¹

Les dades sobre el projecte de futur segmentat per zona de procedència permeten visualitzar algunes diferències que poden estar aportant dades sobre processos migratoris amb diferents característiques. L'opció clarament majoritària per als diferents subgrups és continuar/mantenir-se en la situació actual, exceptuant el cas dels enquestats procedents de l'Àfrica (tret dels originaris del Magrib), amb un percentatge de suport a aquesta opció sensiblement inferior (entre deu i vint punts percentuals de diferència respecte dels altres grups). En canvi, aquest és el subgrup en què es reflecteix amb més intensitat el projecte d'aconseguir la reagrupació familiar (en aquest cas, la preferència

11. Probablement, tenim un problema de correlació entre aquestes dues variables independents.

és similar als procedents d'Àsia i Oceania) o la intenció de formar una família. Per últim i pel que fa al projecte de tornar cap al seu país d'origen, sembla que no és una possibilitat gaire atractiva per als enquestats d'origen africà, mentre que, en sentit contrari, els originaris de països d'Amèrica Central i del Sud sembla que són els que tenen més present aquest projecte (el 6% del total d'enquestats assenyalava que aquest és el seu projecte personal per als cinc anys vinents, però aquest percentatge augmenta fins al 9% entre aquest darrer subgrup).¹²

Quan es passen a mirar les dades de la previsió sobre el nivell de vida de la llar, cal esmentar que les dades dibuixen unes previsions que podríem qualificar de positives. Quasi la meitat dels enquestats considera que el nivell de vida de la seva llar millorarà, i més d'una tercera part creu que aconseguirà mantenir el nivell assolit. D'altra banda, una part minoritària (concretament un de cada deu enquestats) té la previsió que el nivell de vida de la seva llar tendirà a disminuir o empitjorar, mentre que el 5% restant no es mostra capaç o no ens facilita les dades sobre la seva previsió.

És aquesta visió una generalització entre els diferents grups d'immigrants o, en realitat, hi ha diferències internes? Com explicarem breument tot seguit, aquesta previsió sobre el nivell de vida de la llar no és homogènia ni s'aprecia en tots els segments de la població estudiada. Per exemple, les expectatives sobre l'evolució del benestar de la llar varien en funció de l'edat de la persona entrevistada, així com del temps d'estada a Catalunya (estudiarem les dues variables de manera simultània atesa la vinculació que cal esperar entre elles). En el primer cas, s'aprecia una gran extensió d'aquesta visió positiva entre els més joves. D'altra banda, l'expectativa o la previsió de millores en el propi nivell de vida disminueix amb l'edat, mentre que en les persones de mitjana edat i més avançada esperen majoritàriament mantenir el nivell assolit; cal destacar que és en aquests grups on es detecta un percentatge més elevat d'enquestats que considera que el nivell de vida de la seva llar disminuirà.¹³ Les dades sobre el temps

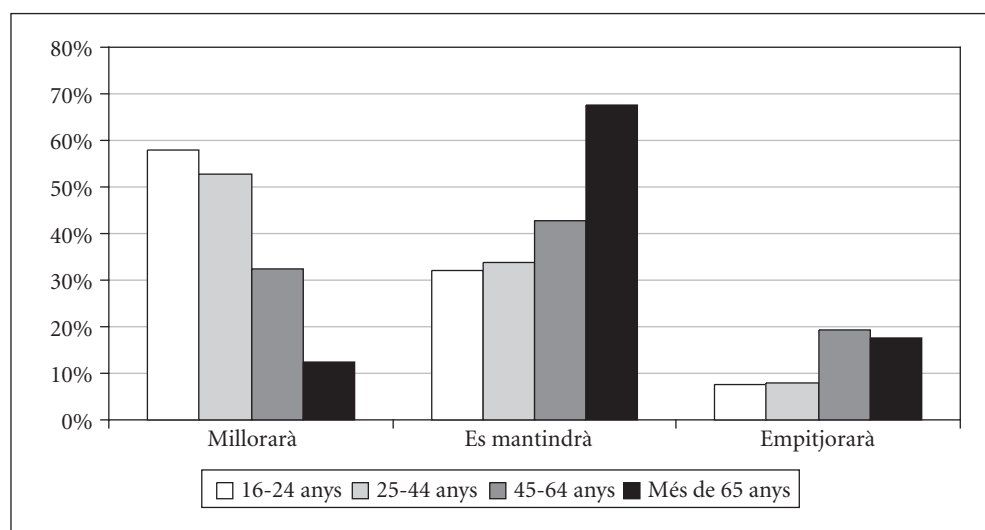
12. La subdivisió de la mostra en funció de l'origen dels enquestats ens crea el problema de treballar amb grups quantitativament reduïts i en què no tenim assegurada la representativitat estadística. Tanmateix, la interpretació d'aquestes dades mostren realitats diferenciades i valuoses.

13. Relació que també es pot apreciar en les expectatives personals dels jubilats/ades enquestats.

d'estada a Catalunya reflecteixen una tendència semblant, en la qual es detecta que els que fa menys temps que viuen a la nostra societat afirmen tenir unes expectatives més positives que la resta, de manera que el percentatge de visions positives disminueix a mesura que augmenten els anys d'estada a Catalunya.

Gràfic 7.

Previsió egotròpica de la població immigrada segons els grups d'edat

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Una altra distribució diferent de les expectatives sobre l'evolució del nivell de vida de la llar s'aprecia en funció de la procedència. El grup de gent procedent de països de l'Àfrica (exceptuant el Magrib) i d'Amèrica Central i del Sud tenen unes perspectives personals millors que la resta de gent d'altres procedències, i cal destacar l'especificitat de les dades dels enquestats procedents del Magrib. De fet, aquest grup és el que presenta el nivell percentual més baix d'expectatives positives, és a dir, d'esperança que el seu nivell de vida personal millorarà (únicament el 40% dels entrevistats d'aquesta procedència consideren que la seva situació millorarà, mentre que aquest percentat-

ge és del 48% per al total de la mostra i del 55% per a la resta de gent procedent del continent africà).

La importància del nivell educatiu com a font d'adquisició de recursos i de coneixements també actua com a element "configurador" de les expectatives personals. Tanmateix, cal advertir que no s'hi observa una relació estrictament lineal del tipus "a mesura que augmenta el nivell d'estudi, augmenta el percentatge de gent que assenyala tenir més confiança en el futur i, per tant, unes expectatives personals positives". El factor clau se situa en la distinció més bàsica, és a dir, s'aprecia una previsió sobre el nivell de vida personal diferent en funció de si no s'ha estudiat o de si, efectivament, s'ha fet algun grau de formació educativa (amb independència del grau màxim assolit). Del grup d'immigrants sense estudis, únicament una quarta part manifesta tenir una previsió positiva i espera que la seva situació anirà a millor, mentre que en els grups amb estudis, ja siguin primaris, secundaris o superiors, aquesta és l'expectativa manifestada per la meitat dels membres. En sentit contrari, el percentatge dels enquestats que no tenen cap mena d'estudi i han fet pública que la seva previsió és de caire més pessimista, en la qual es preveu una disminució del nivell de vida de la llar, duplica la detectada en els altres grups (és d'un 22%, mentre que el percentatge és del 10% en els que tenen estudis primaris i al voltant del 9% en els altres dos grups). En aquest mateix sentit, una divisió similar s'aprecia en funció del nivell d'ingressos, en què sembla existir una barrera (que se situaria al voltant del 600 € mensuals) que provoca l'existència d'expectatives personals diferents, ja que estaria afectant la visió i l'esperança en el futur. Els enquestats amb un nivell d'ingressos inferiors a aquesta quantitat presenten menys previsió de millora des del punt de vista personal. Tanmateix, l'efecte d'aquesta variable no sembla tan fort o accentuat com la del nivell d'estudis, i a falta de recerques posteriors més àmplies es pot pensar que l'existència de certs programes de benestar social desenvolupats des dels diferents governs o la seva pròpia xarxa d'ajuda serveix per mitigar els efectes de la manca de recursos econòmics.

PREVISIÓ SOCIAL O SOCIOTRÒPICA

La previsió dels enquestats sobre el nivell de vida de la societat sembla menys positiva que la que ens han indicat per a la seva llar. Així, el gruix dels enquestats (36%) creu

que el nivell de vida de la societat es mantindrà igual, mentre que un percentatge similar indica tenir una previsió de millora (35%, uns catorze punts percentuals menys dels que tenien aquesta previsió positiva sobre l'evolució del nivell de vida de la seva llar). Un altre canvi important s'observa amb els que consideren que el nivell de vida del conjunt de la societat empitjorarà (aproximadament el 24% de la mostra) a causa del fet que passa a duplicar el percentatge pessimista detectat en la visió egotròpica. De manera breu i similar a l'anàlisi anterior, s'han tractat de descriure quines variables assenyalen unes expectatives diferents entre el conjunt dels enquestats.

Igual que s'havia observat amb les dades sobre les expectatives personals, l'edat marca una visió diferenciada respecte de l'evolució "esperada" sobre el nivell de vida de la societat. A més, la relació torna a configurar-se en el mateix sentit, és a dir, entre els grups d'edat més joves (de 16 a 24 anys i de 25 a 44) destaca una visió positiva d'aquesta evolució, en què, majoritàriament, els seus membres afirmen que es produirà una millora en el nivell de vida del conjunt de la societat, mentre que els enquestats d'edat superior semblen tenir una visió més escèptica sobre el sentit d'aquesta evolució i preveuen en major mesura una disminució generalitzada del nivell de vida (aquesta és la visió d'un terç dels enquestats majors de 45 anys). De manera pràcticament paral·lela, el temps d'estada a Catalunya torna a mostrar diferències significatives i es detecta que a mesura que augmenta la durada de l'estada dels entrevistats augmenta la perspectiva més escèptica en detriment de la positiva.

La diferent procedència geogràfica dels enquestats i la diversitat de la realitat viscuda a cada zona també permet apreciar diferències. Així, el subgrup procedent de països africans (exceptuant el Magrib) és el que manté una previsió d'evolució positiva del nivell de vida de la societat més accentuada (el 57% dels membres). Tanmateix, els procedents d'Àsia i Oceania també presenten una perspectiva més positiva en comparació al conjunt de la mostra (44% pel 35% de la mostra). A més, pel que fa a la previsió negativa que ens indica que el nivell de vida empitjorarà, els membres d'aquests dos subgrups són els que presenten els nivells més baixos, ja que únicament l'11% dels originaris d'Àsia i Oceania i el 19% dels africans esmenten aquesta visió. En canvi, els originaris de països europeus destaquen en sentit contrari, ja que mostren percentatges més alts de suport a la perspectiva escèptica que no pas a la positiva.

Per últim, cal esmentar que contràriament al que s'havia observat en el cas de la previsió egotròpica, ni el nivell educatiu ni els ingressos no semblen tenir cap tipus d'incidència sobre la perspectiva que tenen els enquestats del nivell de vida social. La difuminació d'aquestes relacions sembla bastant lògica i estaria reflectint la diferent naturalesa i paràmetres que determinen les diferents perspectives (personals o socials). De fet, sembla que tant el nivell d'estudis com l'educatiu ofereixen una sèrie de recursos (habilitats, cognitius, de temps, etc.) que poden ajudar a crear una determinada visió, marcada pel que podríem anomenar "sentiment o capacitat de control", sobre l'evolució de la situació personal, però que, en canviar de l'esfera privada a la pública o social, la proliferació d'una major quantitat de variables independents o factors amb capacitat d'incidència que estan fora de l'abast individual elimina la capacitat predictiva d'aquestes variables individuals.

IDEOLOGIA

En aquest apartat s'intenta caracteritzar el posicionament polític dels immigrants residents a Catalunya. La importància d'aquest apartat no s'explica per la revisió d'unes dades que acostumen a ser força estables en el temps, sinó per raons completament contràries, a causa del gran desconeixement que hi ha al voltant d'aquest col·lectiu que s'explica pel caràcter relativament recent del fenomen migratori al nostre país.

Per conèixer el posicionament ideològic dels immigrants, ens hem basat en l'eix esquerra-dreta. La utilitat d'emprar aquest eix es basa en la seva capacitat de síntesi (i de correlació) sobre les diferents opinions en política, societat i món. Tot i que el significat del posicionament en el *continuum* ideològic sigui diferent del de fa unes dècades, la contraposició entre dreta i esquerra continua marcant el contrast entre les visions antitètiques que hi ha a l'univers polític (Bobbio, 1995).

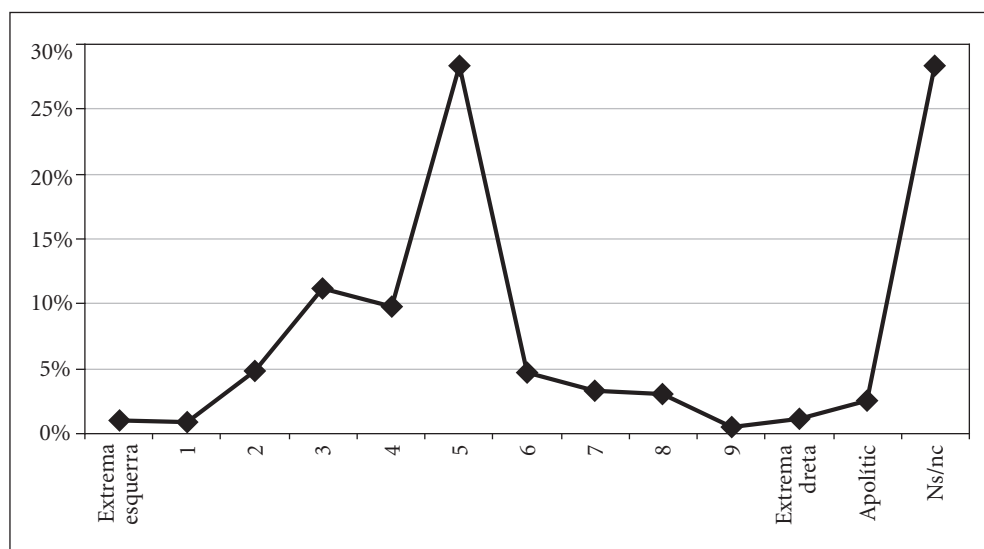
Les dades sobre el posicionament en el *continuum* esquerra-dreta ens mostren, per una banda, un posicionament general bastant moderat que es caracteritza per una marcada tendència a ubicar-se a les posicions centrals de l'espectre ideològic i pel baix percentatge d'enquestats que s'ubiquen a les posicions més extremes i que provoquen

que aquests posicionaments siguin pràcticament insignificants. La mitjana de la mostra al *continuum* ideològic és de 4,61, és a dir, en una posició bastant propera al centre tot i que lleugerament escorada a l'esquerra.

Per una altra banda, cal remarcar que estem davant d'una distribució bimodal pel posicionament majoritari amb dues categories concretes que corresponen al centre aritmètic de l'eix esquerra-dreta i al no sap / no contesta (aquestes dues categories són les assenyalades pel 28% cadascuna). Cal incidir en la important detecció d'un elevat percentatge d'enquestats que se situen fora de l'eix esquerra-dreta. Del total de la mostra, prop del 3% assegura col·locar-se fora de l'eix per definir-se com a apolític, mentre que pràcticament tres de cada deu entrevistats, com ja s'ha esmentat, es queden fora del còmput ideològic, ja sigui perquè no són capaços d'ubicar-se, perquè prefereixen no fer pública la seva opció ideològica o perquè es declaren apolítics.

Gràfic 8.

Posicionament de la població immigrada en l'eix esquerra-dreta

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Però, com és aquest posicionament en comparació amb el del conjunt de la població de Catalunya? Per fer aquest exercici, s'ha utilitzat l'enquesta 2660 del CIS.¹⁴ Cal destacar-hi dues diferències: en primer lloc, el posicionament dels immigrants enquestats és més moderat que el dels catalans, els quals tendeixen a situar-se més en posicions d'esquerres i menys en les ubicacions centrals de l'eix. De fet, la mitjana del conjunt de la població catalana es troba en posicions d'esquerres i més allunyada del seu centre que la de la mostra dels nouvinguts (aquesta manera d'expressar la diferència en el posicionament al *continuum* esquerra-dreta s'explica per la utilització d'escala lleugerament diferents, diferències que òbviament dificulten la comparació directa de les mitjanes). I, en segon lloc, s'aprecia un *gap* significatiu que fa referència al percentatge d'enquestats que no s'ubiquen en algun punt de l'escala ideològica, ja que mentre que aquest percentatge és d'una mica menys del 20% en el conjunt de la població catalana, entre els immigrants enquestats aquesta xifra és, com ja s'ha esmentat, sensiblement més elevada.

Tot seguit, es repassa una sèrie de variables que ens poden servir per explicar diferents posicionaments al *continuum*¹⁵ i també per conèixer alguns trets del perfil d'aquells que no s'ubiquen en cap punt. Les dades sobre l'edat dels entrevistats ja mostren clares diferències en els posicionaments a l'eix ideològic. S'aprecia una tendència major a ubicar-se en posicions d'esquerres i centrals a mesura que augmenta el grup d'edat al qual pertanyen els enquestats, mentre que la tendència oposada apareix pel que fa a la ubicació en posicions de dreta i a la no ubicació a l'escala ideològica, en què s'aprecia que els percentatges d'entrevistats que s'ubiquen en aquestes categories augmenten en els grups d'edat més joves. Si, d'altra banda, s'estudia la ubicació en l'eix esquerra-dreta en funció del temps d'estada a Catalunya, cal destacar el grup d'enquestats que porten més de vint anys vivint a la nostra societat. Aquest grup té els percentatges més elevats de membres ubicats als posicionaments d'esquerres i de centre mentre que,

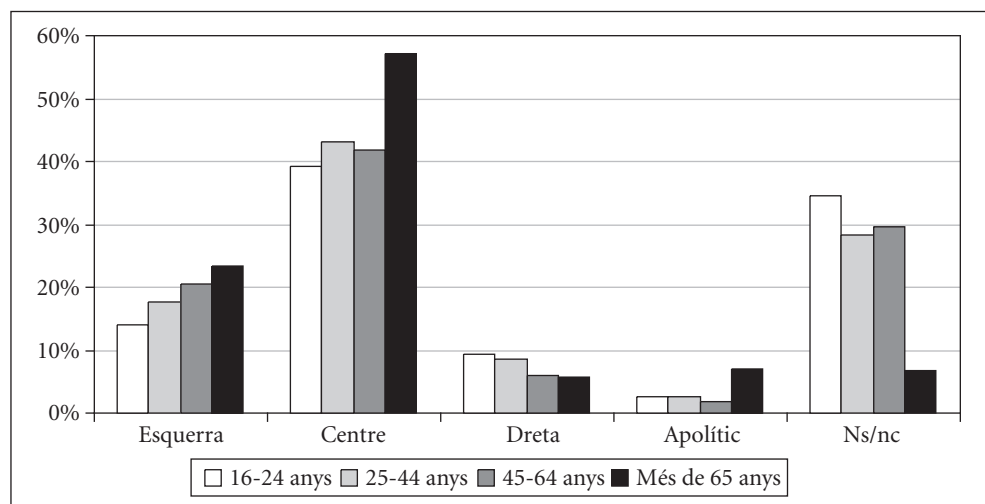
14. És l'enquesta postelectoral de les eleccions autonòmiques de Catalunya del 2006 feta el mes de novembre pel Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS).

15. Per conèixer el posicionament a l'eix, s'ha hagut de recodificar l'escala 0 (esquerra) – 10 (dreta) de la manera següent: de 0 a 4 = esquerra, de 4 a 6 = centre i de 7 a 10 = dreta. Amb aquesta recodificació el 18% dels enquestats se situen en posicions d'esquerres, el 42,9% en les posicions centrals de l'escala i el 8,1% en les de dreta. El 31% restant correspon als enquestats no ubicats, amb la singularitat del 2,6% dels enquestats, que es declaren apolítics.

per contra, són percentualment els que menys es posicionen en ideologies de dreta i els que menys es queden sense ubicar en el conjunt de l'escala.

Gràfic 9.

Posicionament de la població immigrada en l'eix esquerra-dreta segons els grups d'edat

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Tanmateix, una recerca amb la utilització d'altres eines estadístiques ens ajudaria a conèixer amb més seguretat estadística les variables que influeixen en la ubicació a l'escala ideològica i es resoldria el dubte de si el diferent posicionament s'explica per un perfil ideològic diferent dels immigrants més joves (per diferents processos de socialització política, creació d'actituds polítiques diverses, etc.)¹⁶ o si és el context social existent a Catalunya el que condiciona, amb el temps i la progressiva integració, aquest posicionament al *continuum*.

16. Per revisar la influència del processos de socialització i la diversitat d'actituds polítiques consulteu el manual d'Anduiza i Bosch (2004).

Pel que fa al posicionament ideològic en funció de la procedència dels enquestats cal assenyalar dos trets interessants: per una banda, la diferent intensitat del posicionament d'esquerres entre els col·lectius de les diferents zones d'origen. Un percentatge de posicionament a l'esquerra, sensiblement superior al del conjunt de la mostra, es detecta entre els enquestats originaris d'algun país d'Europa. Per contra, la ubicació en aquesta part del còmput ideològic és sensiblement inferior en col·lectius procedents de l'Àfrica (amb una menció especial per a aquells països africans que no formen part de la regió del Magrib) i d'Àsia i Oceania. D'altra banda i pel que fa a la ubicació a l'eix o no, es detecta un major percentatge de no posicionats entre els col·lectius provinents del conjunt de l'Àfrica i d'Àsia i Oceania.¹⁷ A falta de noves recerques més completes sobre aquest tema, aquest percentatge major de no ubicats en aquests grups es podria explicar per l'accentuat caràcter europeu de l'eix esquerra-dreta (Anduiza i Bosch, 2004) i, per tant, pel seu desconeixement sobre el mateix, el qual a la vegada dificulta l'autoubicació en algun punt de l'escala. A més, la diversitat de situacions legals i els diferents drets polítics que comporten també expliquen els diferents graus d'ubicació a l'eix. Així, si ens fixem en el posicionament ideològic dels enquestats en funció de la seva situació legal s'aprecia que entre els immigrants que tenen la nacionalitat espanyola el percentatge de no ubicats és clarament inferior en comparació amb altres situacions legals (per exemple, el percentatge de no ubicats és del 17% entre els que han aconseguit la nacionalitat espanyola, aquest es duplica entre el col·lectiu que té un permís de residència permanent i arriba fins al 37% entre els que no tenen cap tipus de permís de residència). Aquesta dada es podria explicar pels drets polítics que atorga el fet de tenir la nacionalitat, ja que comporta un cert procés "d'integració política" que els permet situar-se en la nostra realitat política així com en l'escala esquerra-dreta, que és un dels eixos vertebradors del sistema política català (juntament amb l'eix nacional, del qual no tenim dades en aquesta enquesta).

Una altra variable que pot estar mostrant la importància de la integració social a l'hora de ser capaç d'utilitzar el *continuum* esquerra-dreta és el nivell de coneixement de les dues llengües oficials de Catalunya, ja que les dades mostren que a mesura que

17. El 43% del procedents del Magrib, el 55% de la resta dels països de l'Àfrica i el 39% dels originaris de la darrera zona geogràfica esmentada.

augmenta la capacitat lingüística/comunicativa¹⁸ disminueix de manera significativa el percentatge d'enquestats que se situen fora de l'escala.

Finalment, també cal esmentar la incidència del nivell d'estudis sobre la capacitat d'utilitzar el binomi esquerra-dreta, ja que amb un nivell d'estudis major el percentatge dels no ubicats és inferior (el percentatge per als que no tenen estudis és del 53% i disminueix de manera gradual segons si tenen estudis primaris i secundaris fins al 10% entre el col·lectiu amb estudis superiors). Aquesta relació s'explicaria per la capacitat que tenen els recursos cognitius adquirits durant el procés educatiu per facilitar la comprensió de l'esquema polític.

CONCLUSIONS

Al llarg d'aquest capítol, s'ha tractat de donar una visió panoràmica de la relació dels immigrants que resideixen a Catalunya amb la polièdrica àrea sociopolítica.

El capital social d'aquest col·lectiu sembla estar en procés de construcció, com a conseqüència del canvi d'entorn físic i social, amb una xarxa informal prou basada en el *familisme*, mentre que la relació amb el teixit associatiu està menys desenvolupat que entre la societat catalana. Pel que fa a les valoracions i les expectatives d'aquest col·lectiu, les valoracions personals són de caràcter positiu, mentre que en les valoracions sobre l'àmbit laboral s'aprecia més dispersió. També les previsions egotròpiques mostren unes expectatives més favorables que les assenyalades en el cas de les previsions socials. Finalment, les dades sobre l'aspecte ideològic, estudiat mitjançant l'eix esquerra-dreta, ens dibuixen un col·lectiu posicionat en ubicacions de centre-esquerra, tot i que s'han detectat diferències significatives entre els diferents subgrups enquestats, així com també s'ha constatat l'existència de diferències en la capacitat per posicionar-se a l'eix.

18. En aquest cas és una variable que podríem considerar ordinal amb les categories: a) no l'entén, b) l'entén però no el parla, c) el parla però no l'escrui i d) el parla i l'escrui.

Sense cap mena de dubte, noves recerques i la utilització de noves tècniques estadístiques poden ajudar a conèixer i a concretar més aspectes d'aquestes relacions que ara tan sols s'han pogut apuntar.

Bibliografia

ANDUIZA, E. i BOSCH, A. (2004). *Comportamiento político y electoral*. Editorial Ariel, col·lecció Ciència Política.

BOBBIO, N. (1995). *Dreta i esquerra. Raons i significats d'una distinció política*. Editorial Afers.

FUKUYAMA, F. (2000). *La gran ruptura*. Ediciones B.

IDESCAT i IERMB (2006). *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya (2006)*.

LARIOS, M. J. i NADAL, M. (dir.) (2007). *L'estat de la immigració a Catalunya. Anuari 2006*, Fundació Jaume Bofill, col·lecció Polítiques 58.

MORALES, L. i MOTA, F. (2006). "El asociacionismo en España", a *Ciudadanos, asociaciones y participación en España*, MONTERO, J. R., FONT, J. i TORCAL, M. (ed.), Centro de Investigaciones Sociológicas.

PUTNAM, R. D. (1993). *Making democracy work: civic traditions in modern Italy*, Princeton University Press, Princeton, Nova Jersey. Versió catalana: PUTNAM, R. D., (2000). *Per a fer que la democràcia funcioni: la importància del capital social*. Editorial Proa.

TOCQUEVILLE, A. de (2002). *La democracia en América*. Alianza Editorial, col·lecció Ciència Política.

Aquesta publicació és el fruit de la col·laboració entre la Fundació Jaume Bofill i l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona per abordar l'anàlisi de les condicions de vida de la població immigrada a partir de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya (2006).

Els diversos autors d'aquest llibre aborden l'anàlisi rigorosa de les dades per respondre alguns dels interrogants bàsics sobre com és la vida quotidiana de la població immigrada, i quins són els elements que cal prendre en consideració per garantir la inclusió en igualtat d'aquesta població en la societat catalana.

L'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, que per primer cop aplega una mostra representativa de la població estrangera al nostre país, ens permet elaborar una radiografia dels trets principals de la immigració. Entre els temes que s'aborden al llibre hi ha: els models de convivència i les formes familiars; els trets lingüístics i educatius; la participació en el mercat de treball; l'accés a l'habitatge; les pràctiques culturals i de lleure; el capital social, i les expectatives de la població immigrada.

**Editorial
Mediterrània**

